

1955. 12. 15.

A KÖNYV

1955. DECEMBER

V. ÉVFOLYAM

12. SZÁM

Helytörténeti könyveket nézegetnek
a kis általános iskolások a nyírbátori falumúzeumban

TARTALOM

	Oldal
TYROLER GYULA: Módszertani munka a szakszervezeti könyvtárakban	529
Mit végzett az elmúlt évben?	
A Könyvtárügyi Tanács (Kondor Istvánné)	532
Az Akadémia Könyvtártudományi Főbizottsága (Pajkossy György)	532
A Könyvtárosi Szakbizottság (Takács József)	533
A TTIT Sajtó-, Könyv- és Könyvtártörténeti Munkabizottsága	534
G. GY.: Román és magyar közművelődési könyvtárak kapcsolatáról	535
ZOLNAY VILMOS: Képe ajánló bibliográfia	538
KÉKI BÉLA: Könyvkiadás a XIX. században	541
N. GY.: A községi népkönyvtárak első terve	544
Dr. HARSÁNYI ISTVÁN: Mennyit olvassanak gyermekeink	545
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. A tájékoztatás 2. rész. Irodalomkutatás	548
Mosolygó irodalomtörténet	551
A könyv a nagyvilágban	553
K. E.: Országszerte gyűjtik az írókról szóló hagyományokat és az írók emléktárgyait	555
VARGA SÁNDOR: A „fűszövegekről”	557
LEVAI BÉLA: Könyvismertetések a rádióban	561
CSOBÁDI PÉTER: Zenei könyveket vár a közönség	563
SZALAY ISTVÁN: Új könyvtár a Gutenberg téren	565
KATONA JENŐ: Tamási Lajos	566
Gondok és eredmények:	
A József Attila olvasómozgalom megindítása Borsodban (Kordos László)	569
A könyvtárak tapasztalatcseréiről (Békés György)	570
Egy tanyai népkönyvtárról (Hidvégi Nándor)	570
A katalógus használatáról és a statisztikai jelentésekről (Rostás Lászlóné)	571
Eseménynaptár (Vajda Pál)	572
India könyvtárainról	572
Új szakmai kiadványok (Gerő Gyula)	573
Öt könyvkiadóvallalat januári tervei	574
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Bán Gézané)	575
Kérés a könyvtárosokhoz	Borító III.

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Tyroler Gyula, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Módszertani osztályának munkatársa — **Kondor Istvánné**, a Népművelési Minisztérium osztályvezetője — **Pajkossy György**, az Egyetemi Könyvtár munkatársa — **Takács József**, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője — **Kéki Béla**, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője — **Dr. Harsányi István**, a Magyar Tudományos Akadémia Gyermeklélektani Intézetének munkatársa — **Sebestyén Géza**, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője —

Varga Sándor, az Állami Könyvterjesztő Vállalat osztályvezetője — **Levai Béla**, a Magyar Rádió főszerkesztője — **Csobádi Péter**, újságíró — **Szalay István**, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa — **Kordos László**, a miskolci Megyei Könyvtár munkatársa — **Békés György**, a hatvani Járási Könyvtár vezetője — **Hidvégi Nándor** népkönyvtáros — **Rostás Lászlóné** népkönyvtáros — **Katona Jenő**, A KÖNYV főszerkesztője — **Zolnay Vilmos**, A KÖNYV felelős szerkesztője — **Gerő Gyula**, A KÖNYV olvasó-szerkesztője

A KÖNYV

Példányszám: 5590

A Népművelési Minisztérium lapja — Szerkesztő: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő — Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: a Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-235. 221-293 — Terjesztik: Budapesten a Főposta Hírlapterjesztő Üzeme, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés: a Posta Központi Hírlap Iroda vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távbeszélő: 180-850. Negyedévi előfizetési díj: 9,— Ft. Csekkzámlaszám: 61 238

Módszertani munka a szakszervezeti könyvtárakban

A II. országos könyvtáros konferencia nagykönyvtáraink fontos feladatává tette a közművelődési könyvtárak segítését. A konferencián, — hol a referátumon kívül több hozzászólás foglalkozott a szakszervezeti könyvtárhálózat megerősítésének kérdésével — hangsúlyozták azt is, hogy a budapesti nagyüzemek szakszervezeti könyvtárait a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak kell segítenie. A SZOT kultúrnevelési osztálya és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár úgy látta, hogy a *könyvtárosok szakmai képzése és a könyvpropaganda terén, valamint a szakszervezeti könyvtárak központosításával* jelentkező problémák megoldása képezik az elsőrendű feladatokat.

Az oktatási munka során a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztálya külön tervet dolgozott ki a társadalmi munkában dolgozó szakszervezeti könyvtárosok, és másikat a főfoglalkozású könyvtárosok részére.

1.

A társadalmi munkában dolgozó szakszervezeti könyvtárosok oktatására a módszertani osztály három hónapos tanfolyam részletes tervét dolgozta ki. A tematika felöleli a könyvtártechnika alapjait, a könyvpropaganda alkalmas módszereit, ismerteti a szakszervezeti könyvtárakra vonatkozó rendeleteket. Foglalkozik azzal, hogyan lehet a pártoktatást és a munkaversenyt könyvtári módszerekkel segíteni, ezenfelül alapfokú irodalmi ismeretek elsajátítására nyújt lehetőséget. A tanfolyamok szervezése kerületenként történik, a kerületi Szabó Ervin könyvtárak dolgozói vállalták a tanfolyamok vezetését. A módszertani osztály vezérfontalat és módszertani útmutatót bocsát rendelkezésre, hogy a foglalkozások egységesen történjenek. A XIII. kerületben a Közlekedési Szakszervezet 12 társadalmi munkás könyvtárosa jelentkezett az első tanfolyamra.

A tanfolyam szervezését is a Közlekedési Szakszervezet VI. számú területi-központi könyvtárának vezetője: Széplaki elvtárs végezte, aki emellett vállalta, hogy a tanfolyamon könyvtártechnikai előadásokat is tart. Az első foglalkozások november hónapban mindenütt elkezdődtek.

A három hónapos tanfolyam természetesen csak minimális ismereteket nyújt. A kerületi Szabó Ervin könyvtárak dolgozói azt a célt tűzték maguk elé, hogy a tanfolyamon résztvevő üzemi könyvtárosokkal későbbi szoros, jó kapcsolat alapjait teremtik meg. Ilyen jó kapcsolatra sok példát lehet felsorolni. Az Ikarsz gyár könyvtárosa rövid ideje vette át az üzem könyvtárának vezetését. A könyvtár nagyon el volt hanyagolva. Napokig tanulmányozta a XVI. kerületi Szabó Ervin könyvtár munkáját, s azután — a kerületi könyvtár dolgozóinak útmutatásával és segítségével — könyvtárában rendet teremtett. Azóta is többször került olyan probléma elé, melynek megoldása végett újra a kerületi könyvtárhoz kellett fordulnia. De a kerületi könyvtárak is sok tapasztalatot nyerne az üzemi könyvtárakkal való együttműködés során. A XI. kerületi Szabó Ervin könyvtár dolgozói több alkalommal szerveztek szakmai megbeszéléseket a kerület üzemi könyvtárosai részére, mindig nagy érdeklődés mellett, nagy sikerrel. (Az ilyen találkozók eredményessége nemcsak a megjelentek számából látszik, hanem elsősorban abból, hogy az elmondott jó könyvtári módszereket, bemutatott mintakiállításokat, a kifizőtt feladatok megvalósítására való törekvést hamarosan meg lehet látni a kerület sok üzemi könyvtárában.) A XI. kerületi könyvtár ilyen természetű megbeszélései azért sikerülnek minden esetben jól, mert rendszeresek, a szakszervezeti könyvtárosok előre tudják az időpontját. A kerületi könyvtár a kerületi Pártszervezet és a kerületi Tanács segítségét élvezzi. Jó a

megbeszélések tárgyválasztása, minden alkalommal fontos problémák megoldásához ad segítséget. (A legutóbbi értekezlet főelőadásának címe volt: „*Hogyan segíti a könyvtár a technika fejlődését?*“ Ezt megelőzően „*A DISZ-korosztályhoz tartozó ifjúsági olvasókkal való foglalkozás*“ volt napirenden.) A megbeszéléseket az üzemi könyvtárosok tapasztalatcserére is felhasználják. Ezt elő segíti, hogy az értekezletet mindig más üzemi könyvtárban tartják. A vendéglátó könyvtár erre az alkalomra mintakiállítást készít, amit a megbeszélés során értékelnek, bírálnak.

2.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztálya ez év őszén elkezdte a főfoglalkozású szakszervezeti könyvtárosok rendszeres továbbképzését, és a minimum-vizsgára kötelezett üzemi könyvtárosok segítését.

A technikai minimum-vizsgára előkészítő tanfolyamot a SZOT szervezte. A tananyagról négy előadást és szemináriumi vitát tartottunk. Az volt a tapasztalatumunk, hogy az üzemi könyvtárosok komoly munkával készülnek a minimum-vizsgára. Számukra a legtöbb nehézséget a vizsgaanyag katalogizálással, osztályozással foglalkozó része okozta.

A főfoglalkozású szakszervezeti könyvtárosok oktatásának egyik tárgyköre a könyvtártechnikai kérdések részletes tanulmányozása, ezenkívül különböző könyvtárudományi szakcikk, folyóiratok vitája. A második témakör irodalmi ismereteket nyújt. Az új magyar, szovjet, népi demokratikus, nyugati irodalom jó előadásokkal való ismertetésén kívül műszaki könyvek ismertetését, filozófiai-politechnikai- és természettudományos előadásokat tervezünk. Az előadásokat minden esetben az egyes szakterületek kiváló ismerői tartják.

A *Papír és Nyersfedéllemezgyár olvasószobája*

Nehézséget okozott az a körülmény, hogy a könyvtárosok előképzettsége nem egyforma, ezért az oktatást két csoportban, kétféle színvonalon kellett megkezdeni. Hogy könnyebb legyen az anyag feldolgozása, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ellátja az oktatásban résztvevő könyvtárosokat az előadott anyag írásos jegyzeteivel. Az eddigi tapasztalat azt mutatja, hogy a könyvtárosok szívesen vesznek részt az oktatásban. Az előadások még azok számára is érdekesek, akik az anyagot már ismerik.

A módszertani osztály a továbbképzés során szakmai vitákat rendez. Ilyen volt pl. a „*Könyvtárak politikai nevelő munkájáról*“. Előkészítése során a módszertani osztály munkatársai 13 üzemi könyvtárban nézték meg az ideológiai, új magyar és szovjet szépirodalom olvasottságát és propaganda módszereit. Felhasználták a kerületi könyvtárak mindazon propaganda módszereit is, amelyek üzemi könyvtárakban is alkalmazhatók.

A szakszervezeti könyvtárosok szívesen fogadták az előadást. Érdekelte őket már azért is, mert munkájukról esett szó. Alkalmuk nyílt megismerkedni a többi szakszervezeti könyvtár eredményeivel, módszereivel, amire eddig ritkán nyílt lehetőség. A vita hasznos tapasztalatcserét hozott, melynek során kérték, hogy a módszertani osztály iktasson be az oktatás terébe tanulmányi látogatást egy-két jó munkát végző üzemi könyvtárba.

Mintakiállítást rendezett a módszertani osztály „*Szovjet Ukrajna Hete*“ címmel, a szovjet ukrán nép kultúrájának megismertetése céljából. Ez a kiállítás azt mutatta be, hogy egyszerű körülmények között, tárló nélkül, kevés könyvvel hogyan lehet célszerű kiállítást összeállítani. Mind az ukrán hét, mind a VI. békekölcön jegyzése idején kiállítás-útmutatót adtunk az üzemi könyvtárosoknak. Az volt a véleményük, hogy a mintakiállítás alapján jó kiállításokat tudnak készíteni.

3.

A SZOT Elnöksége ez év januári határozata alapján megkezdődött a szakszervezeti könyvtárak központosítása. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztálya segíteni kíván azoknak a szakszervezeti könyvtáraknak, melyek csak ezután kezdenek a központosítás munkájához. Módszertani útmutató kidolgozásához kezdtünk, mely a munka megindításához irányelveket, gyakorlati tanácsokat ad. Az útmutató a következő kérdésekkel foglalkozik:

1. *Hogyan kell a központosítást előkészíteni?* (Ismert tény, hogy sok helyen az

olvasók, de az üzemi bizottságok és a könyvtárosok is idegenkedve fogadták a központosítást, mert nem voltak tisztában a céljával, nem ismerték előnyeit.)

2. *A szakszervezeti könyvtármunka eddigi gyakorlatában kialakult könyvtárfüggőségek és azok funkcióinak tisztázása.* A KÖNYV legutóbbi számában közölt „Gondolatok az új szakszervezeti központi könyvtárakról” c. cikkben is olvashattunk arról a zavarról, ami jelenleg ezen a téren van.

3. *Az útmutató foglalkozik az alakuló területi könyvtárak első problémáival.* Ilyen például a könyvanyag leltári átvétele és feldolgozása, a duplumanyag kezelése. Az eddig bevált módszerek ismeretével segítséget adunk a szervezés technikai részének végzéséhez. Módszertani útmutatókat a SZOT kultúrosztály segítségével és azoknak a könyvtárosoknak bevonásával készítettük, akik már tapasztalatokat szereztek a területi-központi könyvtárak szervezése során. Munka közben többször olyan kérdésekkel találtuk magunkat szemben, melyek felsőbb szervek döntését kívánják. Ezeket a — főleg jogi és szervezeti vonatkozású — kérdéseket összegyűjtöttük és a SZOT kultúrnevelési osztálynak átadtuk.

A későbbiekben a megoldásra váró feladatok (a szervezés elvi, tartalmi problémái, a fiókkönyvtárak letétanyagának helyes összeállítása, a letétanyag cseréje, az olvasószervezés, könyvpropaganda) kidolgozását tervezzük.

Távolabbi tervünk: szeretnénk szakmánként egy-egy területi-üzemi könyvtár mintakönyvtárrá való fejlődését segíteni. Hasznos lenne a könyvtárosoknak a gyakorlatban bemutatni, hogyan kell szakmájuk sajátos jellege mellett a könyvtári munka minden területén jó eredményeket elérni.

Felmerült a munka során a szakmai központi könyvtár terve. Ilyen törekvést

láttunk pl. az ÉDOSZ részéről. A szakmai központi könyvtár mint olyan szervezet képzeljük, mely az illető szakszervezet egész könyvtárhálózatának élén áll, s a szakszervezet kultúrosztályának segítségével van a könyvtárak szakmai irányításánál. Nagy szerepe lenne a könyvtárközi kölcsönzés megvalósításában. Esetleg különleges gyűjtőkört is kapna a központi könyvtár. Az egyes szakmák irántében sok olyan esemény van (a százezeleji sztrájkoktól a dolgozók mai életéig), amelynek könyvekkel, újságkivágásokkal, egyéb dokumentumokkal való bemutatása érdekes és fontos feladat. Ez a későbbiekben egy magasabb szinten dolgozó, szakmai központi könyvtár feladata lehet.

4.

A SZOT Elnökségének 1955. januári határozata rámutatott arra, hogy a szakszervezeti könyvtárak munkájában — a nagy számszerű eredmények ellenére — meglévő lemaradás főként két okból: a könyvtárosok képzésének hiányából, valamint az irányítás és ellenőrzés elégtelenségéből származik. Abból a jó hangulatból és nagy akaratból, amivel a szakszervezeti könyvtárosok a szakmai továbbképzést fogadták, illetve ahogyan az eddigi foglalkozásokra felkészültek, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az első hibaforrás felszámolása megkezdődött. A SZOT határozat óta minden szakma foglalkozott a könyvtárak kérdéseivel. Könyvvédelmi rendelkezéseket hoztak, saját területükön szervezték a központosítást. Mindez arra enged következtetni, hogy a szükséges irányító és ellenőrző tevékenység nem marad el és állandó lesz. Ebben az esetben a szakszervezeti könyvtárak munkájának színvonala — nem. máról holnapra, hanem kitartó munka nyomán — magasra fog emelkedni.

Tyroler Gyula

A MŰSZAKI NYELV MEGMAGYAROSÍTÁSA ÉRT. Aki olvasott valaha műszaki könyvet, láthatta: szakembereink rendszerint kitűnő ismerői tudományuknak, a szép magyar stílussal azonban sokan közülük hadilábon állnak. Ezen a hibán akart segíteni a Műszaki Könyvkiadó, amikor Papp Antal és Torma Domokos szerkesztésében Műszaki Nyelvőr címen havonta megjelenő litografált folyóiratot indított. A füzetsorozat igyekszik kiküszöbölni a nyelvünkbe férkőzött helytelen műszaki kifejezéseket, amelyek helyett kifogástalan, magyaros hangzásúakat ajánl, tanácsot ad a terjedelem okszerű csökkentésére, példákat sorol fel a helyes fogalmazásra stb. A Műszaki Nyelvőr-t haszonnal forgathatják más kiadók szerzői is.

SZÁZEVES fennállását ünnepli 1956-ban a bolgár népkönyvtári szervezet. Erre készülnek most Bulgáriában a kultúrthon-könyvtárak (csitalisték). A Kolarovgrádi létesítmény már megalakultak a bizottságok, melyek eldöntik majd, hogy melyik a járás legjobb működő csitalistéje. (CSITALISTE.)

□
A MOSZKVAI ÁLL. MOLOTOV KÖNYVTÁROS FŐISKOLA ez év októberében ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. A főiskola az elmúlt negyedszázad alatt kb. 5000 jól képzett könyvtártudományi szakembert adott az országnak. Jelenleg a főiskola nappali, esti és levelezőtagozatán több mint 4000 hallgató tanul, köztük a népi demokratikus országok fiataljai is. (SZOVJETSZKAJA KULTURA.)

Mit végzett az elmúlt évben?

I.

A KÖNYVTÁRÜGYI TANÁCS

Az Országos Könyvtárügyi Tanács 1953-ban alakult meg a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztálya mellett. A Tanács feladata, hogy figyelemmel kísérje az egész magyar könyvtári szervezet működését, közreműködjön a könyvtárak egységes rendszerének kialakításában, kidolgozza az ezzel kapcsolatos elvi szempontokat. E feladatok végrehajtását a Tanács eddig legjobban 1955. évi működésével segítette elő, oly módon, hogy munkájának középpontjába állította a könyvtári alaprendelethez és a könyvtárak második öt éves tervének kidolgoztatását és összehangolását.

Az alaprendelet végrehajtási utasításának előkészítését szolgálta a „Könyvtár és dokumentáció” című előterjesztés elkészítése, illetve megvitatása is. A Tanács ezirányú határozatainak eredményét még nem lehet ugyan lemérni, de e határozatok mindenesetre hozzá fognak járulni ahhoz, hogy a legégetőbb problémák megoldást nyerjenek. (A szakkönyvtárak és dokumentációs központok egyesítéséhez a gyakorlati feltételek megteremtése, a könyvtárakkal egyesített dokumentációs osztályok működésének zavartalan biztosítása, a nemzetközi tapasztalatcsere kifejlesztése stb.)

Ugyancsak a törvényerejű rendelet, illetve végrehajtási utasításának előkészítésekor foglalkozott a Tanács a hazai és külföldi könyvtárközi együttműködés, az állománygyarapítás egyik leghasznosabb, de nálunk még nem eléggé kihasznált eszközével, a nemzetközi kiadványcsere rendezésével. A Tanács napirendjére kerülő előterjesztés és a határozatok is — a korábbi elképzelésektől eltérően — az ország nemzetközi cseréjének centralizált módszertani irányítása, nyilvántartása, ellenőrzése, de ugyanakkor magának a munkának decentralizálása mellett foglaltak állást.

A Könyvtárügyi Tanács vállalta a könyvtárak második öt éves tervének típusonkénti kidolgozását is. Az egyes könyvtártípusok tervét kidolgozó bizottságok, az irányelveket figyelembe véve, munkájukat az érdekelt könyvtárak bevonásával, adatszolgáltatásaik, javaslataik felhasználásával végezték. A tapasztalat szerint a tervek elkészítése nagyon hasznos volt, mert lehetőséget adott arra, hogy a terveket nem könyvtáranként elkülönítve, hanem az egyes típusokon

belüli összefüggésben egy-egy nagyobb területet átfogva lehessen kidolgozni.

Különösen nagy jelentősége van a műszaki könyvtárak második öt éves tervének, amely az Országos Műszaki Könyvtár fejlesztési irányelvein kívül az egész országban folyó műszaki tájékoztatás szervezetlenségének megszüntetését, továbbá a műszaki irodalomban rejlő igen nagy értékek jobb felhasználását célozza. Ugyancsak eredményesnek könyvelhető el a mezőgazdasági könyvtárak második öt éves tervének munkálatai, melyeknek során a bizottság felmérte az ország mezőgazdasági szakembereinek szakkönyvellátottságát, s ennek alapján határozta meg az öt éves tervben a szakkönyvellátás ellátás mértékét és módszereit.

Az orvostudományi könyvtárak második öt éves terve az orvosok és orvostanhallgatók jelenlegi tarthatatlan könyvellátását szándékozik megjavítani, a Budapesti Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának, mint hálózati központi könyvtárnak a létrehozása és a nagy közkörházakban lévő szakkönyvtárak fokozottabb fejlesztése útján. Az öt éves tervek elkészítésénél alkalmazott módszer helyesnek bizonyult, mert az öt éves terv elkészítésén túlmenően megvetette alapjait a hasonló gyűjtőkörű könyvtárak további együttműködésének. (Pl. a társadalomtudományi könyvtárak a helyesebb devizagazdálkodás érdekében állandóan működő szerzeményezési bizottságot alakítottak.)

Összefoglalva elmondható, hogy a Tanács 1955. évi tevékenysége elősegítője volt annak a fordulatnak, amely a könyvtárügy területén jelenleg végbemegy. Az új könyvtárügyi alaprendelet végrehajtása az ország könyvtárainak szakfelügyeletét a népművelési miniszterre ruházta és így a Tanácsnak, mint a népművelési miniszter szakmai tanácsadó szervének, az eddiginél is nagyobb és fontosabb feladatokat kell majd elvégeznie. (Kondor Istvánné)

II.

AZ AKADEMIA KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI FŐBIZOTTSÁGA

1954 tavasza óta működik az Akadémia I. Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya keretében. Az Akadémia tudományszervező és irányító munkája az egyes osztályokon belül főbizottságokban folyik; ezeket régebben állandó bizottságoknak hívták, feladatuk az, hogy egy-egy tudományszak szervezési és tuda-

mányos kérdéseit nyilvántartsák, megvitassák, megoldásukat elősegítsek. A nyelvtudomány és történettudomány akadémiai bizottsága közel száz éves. A felszabadulás után megnövekedett az Akadémia tudományszervező tevékenysége, bizottságainak száma megszorodott, kiterjesztette hatáskörét a tudomány minden ágazata irányában, egyben pedig a tudomány mindenfajta *gyakorlati alkalmazása* irányában is.

Könyvtártudományon nálunk sokáig csak a könyv- és írástörténet, a sajtó- és nyomdászattörténet tanulmányozását értették, mások pedig — ellenkező vélekedésként — néha kissé gúnyolódva is, a könyvtáros napi mesterességét, a könyvtári munka sok-sok technikai csinját-binját. Ma már tisztábbak a fogalmak.

A főbizottság eddigi munkája során elkészítette a magyar könyvtártudomány öt éves tervét, mely részét képezi az Akadémia második öt éves tervének. Ebben a tervben szerepelnek — termelési hasonlaltal élve — azok a „beruházások“, melyek a magyar bibliográfia, a könyvtártan, könyvtörténet legfontosabb segéd-eszközeinek előállítására irányulnak: a nemzeti bibliográfia hiányzó időszakai, Szabó Károly, Hellebrandt Árpád, Petrik Géza, Gulyás Pál alapvető bibliográfiai műveinek folytatásai, új kiadásai. Nemzeti könyvtárunk, az Országos Széchényi Könyvtár sok év óta gyűjti Szabó: Régi Magyar Könyvtárának pótlásait; az újabb adatok nagy száma — kiegészítve még a szomszédos államok könyvtáraiban őrzött magyar nyomtatványok adataival is — lehetővé teszi a régi magyar könyvészet új, korszerű kiadását. Előkészületben van a magyar bibliográfiák és tájékoztató kiadványok kézikönyve, megindult a hazánkban található külföldi folyóiratok teljes jegyzékének készítése. Ezeket a fontos kiadványokat nemcsak a tudomány és a kutatók várják; legalább ugyanilyen mértékben szükségük van azokra a könyvtárosoknak is.

Ezt az igényes, aprólékos munkát a főbizottság a könyvtárakon keresztül irányítja. A legtöbb feladatot az Országos Széchényi Könyvtár végzi, de a munkába mind több más könyvtár is bekapcsolódik. A főbizottság feladata, hogy együttműködésüket, munkamegosztásukat minél jobban megszervezze. Az Országos Széchényi Könyvtár és a Debreceni Egyetemi Könyvtár együttesen készítik az 1945—1954 közötti időszak nemzeti bibliográfiáját; az 1945 évi, eddig lap pangó vagy ismeretlen magyarországi nyomtatványok felkutatásához igénybe veszik a vidéki könyvtárakat. Még a legkisebb könyvtár is segítheti majd ezt a

munkát azzal, hogy felkutatja a vidéki nyomdák kis példányszámban készült, Budapestre talán el sem jutott 1945. évi termékeit.

A könyvtárak közötti együttműködés megszervezésével együtt jár tevékenységük összeegyeztetése is. Nem egyszer végeznek még ma is azonos bibliográfiai munkát egymásról nem tudva több könyvtárban. A főbizottság nem törekszik arra, hogy a bibliográfiai tevékenységet, vagy akár a könyvtártani kérdések vizsgálatát központosítsa, hiszen a helyi szükségleteket sokszor helyben lehet a legjobban megoldani. De a helyi érdeken túlmenő, vagy éppen országos érdekű munkáknál az összeegyeztetés munkamegtakarítást és jobb eredményt jelent. Ezért bekéri és megvizsgálja azokat a tudományos terveket, melyeket könyvtárak kívánnak megvalósítani. Jelenleg az adatszolgáltatásra felkért könyvtárak száma még csak huszonhat; ez a szám nőni fog, különösen a szakkönyvtárak nagyobb mértékű bekapcsolásával.

A főbizottság munkaterülete nemcsak könyvtárakkal való kapcsolatra szorítkozik. Szakvéleményeket dolgoz ki, elbírál készülő vagy kiadásra benyújtott kéziratokat, meg tárgyal és kimunkál elméleti kérdéseket. A könyvtártudományi öt éves tervben foglalt feladatok mindegyikének elkészült, vagy készülöben van a részletes *szabályzata*, mely részletekig menően tartalmazza az elvégzendő munkafeladatok mikéntjét. Munkájába a tárgyalt kérdések természetéhez képest bevonja a legjobb szakembereket.

A könyvtártudományi munkásság tervszerű kiterjesztésével egyenrangú feladatnak tekintette a főbizottság azt is, hogy kutatóink eredményeinek, tanulmányainak s ezzel saját célkitűzéseinek is megfelelő közlési lehetőséget biztosítson. Ezt az Akadémia segítségével lehetővé tette: megjelenhetett a *Magyar Könyvszemle* új évfolyama. (*Pajkossy György*)

III.

A KÖNYVTÁROSI SZAKBIZOTTSÁG

A Közalkalmazottak Szakszervezetének Elnöksége mellett működő Könyvtárosi Szakbizottságnak az a feladata, hogy a könyvtári dolgozók közvetlen érdekvédelmét biztosítsa és különösen az élet- és munkakörülményeiket érintő kérdésekben javaslatokkal, előterjesztésekkel forduljon az Elnökséghez.

A Szakbizottság 1955-ben 7 ülést tartott, amelyek tárgya előre meghatározott munkaterv szerint az időszerű kérdéseket érintette. Emellett folyamatos munkát is végzett az Elnökség megbízása

alapján. Ez utóbbiak közül ki kell emelnünk a bizottság részvételét abban az átfogó munkában, amely a II. ötéves tervben belül a közalkalmazottakat érintő intézkedések előkészítésére vonatkozott. A Szakbizottság a béralakulás — korpótlék — státustervek — nomenklaturák stb. tekintetében tett előterjesztéseket, vizsgálatokat folytatott a védőruhák védőételek és egyéb szociális juttatások tekintetében s tárgyalta a munkaértekezletek megszervezésére vonatkozó terveket.

Az 1955. évi terv összeállításánál a könyvtári normák, mérőszámok, a szakmai továbbképzés, a tudományos könyvtárak dolgozóinak elméleti képzése, a könyvtárak közötti érintkezés-intenzívebbé és rendszeresebbé tétele, a közművelődési könyvtárak munkaversenyei, a megyei könyvtáraknak tudományos könyvtárakká történő fejlesztése, a dokumentáció és a könyvtárosi aspirantúra kérdései kerültek szóba. A súlyponti tervben három feladatot tűzött maga elé a Szakbizottság: a könyvtári alaptörvény kidolgozásában való részvétel, a könyvtáros-konferencia megrendezése és a bérrendezés során még nem oldott kérdések tárgyában készítenő előterjesztés.

Az 1955. évi tervébe felvett súlyponti feladatok ellátása során a Szakbizottság két alkalommal tárgyalta a könyvtári törvény-rendelet tervezetét és észrevételeit a népművelési minisztérium könyvtári főosztályához küldötte meg. A folyó év májusában rendezett országos könyvtáros-konferencia előkészítésében közvetlen kapcsolatot épített ki az illetékes állami szervekkel s ennek alapján közös rendezésben zajlott le a könyvtárosok találkozója. A Közalkalmazottak Szakszervezete a munkaversenyben kitűnt könyvtárosokat ingyenes üdültetéssel jutalmazta. A bérrendezéssel kapcsolatos Szakbizottsági előterjesztést is újabb, részbeni siker követte, többek között az is, hogy a minisztertanács a vezető besorolású, de nem vezetői besorolású vidéki könyvtárak vezetői számára lehetővé tette a vezetői pótlék engedélyezését és a bérrendezésbe bevonta az egészségügyi könyvtárak tudományos dolgozóit.

A Szakszervezet Elnökségének 1955. szeptember 30-i határozata értelmében a Könyvtárosi Szakbizottság újjáalakult.

Az új Szakbizottság 20 tagból áll s bizottság területileg és szakmailag is széles rétegeket képvisel.

A Könyvtárosi Szakbizottság a novemberben történt újjáalakulása óta kidolgozta a könyvtárakban nyújtható szociális juttatásokra vonatkozó tájékoztatót és negyedéves munkatervet készített. A Szakbizottság legközelebbi tervében a következő feladatok szerepelnek: a könyvtári munkamódszerek átadása gyakorlati tapasztalatok és vizsgálatok alapján, a könyvtári technikai és adminisztratív dolgozók bérezésével kapcsolatos problémák, a szakmai továbbképzés kérdései és kisebb jelentőségű kérdések.

A Könyvtárosi Szakbizottság továbbra is fő feladatának tekinti azt, hogy minden könyvtári dolgozóval kapcsolatban találjon. Ennek a jó kapcsolatnak kiépítése érdekében arra kér minden könyvtárost, hogy elvi jellegű, a Szakszervezet közbelépését igénylő ügyekkel keressék fel területüknek azt a dolgozóját, aki könyvtárakat, vagy könyvtári hálózatokat a Szakbizottságban képviseli. Ezen felül természetesen minden olyan kérdést lekiismeretesen tárgyal, amellyel a Közalkalmazottak Szakszervezete Könyvtárosi Szakbizottságát írásban (VIII., Puskin u. 4.) felkeresik. (Takács József)

IV.

A TTIT SAJTÓ-, KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁR-TÖRTÉNETI MUNKABIZOTTSÁGA

A TTIT irodalmi és nyelvi szakosztálya megalakította sajtó-, könyv- és könyvtártörténeti munkabizottságát. Az 1955. október 4-i alakuló ülésen meghatározták a munka főbb irányelveit és megválasztották Varjas Bélát a bizottság elnökévé, Kéki Bélát pedig titkárává. A munkabizottság tevékenysége során foglalkozik majd a sajtó-, könyv és könyvtártörténeti ismeretek terjesztésével, valamint a mai magyar könyvtárügy, könyvkiadás és könyvterjesztésnek az ismeretterjesztéssel való összefüggésével. Kidolgozták az 1956. év első felévre szóló tervet is, amelyben könyvtárlátogatások, előadások (Benedek Marcell, Fitz József, Dezsényi Béla) és kiadványok szerepelnek. Február folyamán klubestet rendeznek a könyvtárosok részére a TTIT Kossuth-klubjában.

A KÖNYVBARÁT JANUÁRI SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL

Könyvtár agyagtáblákból. — Hogyan készült a Művészeti anatómia. — Karinthy Frigyes. — Mi a bestseller? — Mosolygó világirodalom. — Kis esztétika. Természeti szép, művészi szép. — A könyv a nagyvilágban. — A Könyvbarát-mozgalom hírei. — Eseménynaptár. — A decemberben megjelent könyvek ismertetése.

A KÖNYVBARÁT minden hó 10-én jelenik meg.

Román és magyar közművelődési könyvtárak kapcsolatáról

1.

„...kezdeményezését örömmel fogadjuk. Már régebben foglalkoztatott bennünket egy általános könyvtárközi levelezőhálózat kiépítésének terve a Román Népköztársaság egyes könyvtárai és a Szovjetunió, valamint a népi demokráciák könyvtárai között. Ilyen kapcsolatok már létesültek tudományos és egyes tartományi könyvtáraink és hasonló jellegű könyvtárak között az illető országokban. E kapcsolatok kimélyítése a kisebb könyvtárak körében is valóban hozzájárul közös munkánk — a szocialista könyvtárügy fejlesztéséhez. Két hasonló jellegű, kisebb tömegkönyvtár állandó tapasztalatcseréje sok érdekes, új munkamódszer bevezetését eredményezheti nemcsak az illető könyvtárakban, de országos méretekben is, főleg, mivel a járási könyvtárak a falun végzett könyvtármunka valóságos műhelyei...” — írta magyarnyelvű levelében Gruiu Stefan, a román Kulturális-ügyi minisztérium könyvtári igazgatóságának vezetője a bicskei járási könyvtárnak. Az előzmény Katona Tamás bicskei könyvtárvezető levele volt, amelyben romániai levelezőtárs kijelölését kérte.

Mi ösztönözte a bicskeieket erre a levelésre? — hiszen a külföldi könyvtárak munkáját ismertető cikkek fordítása megtalálható az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztályán, a jelentősebb írások pedig a Könyvtári Tájékoztató útján havonta jutnak el a közművelődési könyvtárakba. De bizonyos az is, hogy a könyvtárosokat munkájuk során számos olyan részlet és megoldandó feladat foglalkoztatja, amelyre a személyes érintkezésből könnyebben kapnak feleletet, mint az általánosabb fogalmazású, összefoglaló cikkekből, szakanyagokból. Az elég ritkán külföldre jutó kulturális küldöttségek könyvtárstagjaihoz a hazatérésük után intézett rengeteg kérdés, a nagy érdeklődés is emellett bizonyít. A könyvtárosok a beszélgetésekben elsősorban a külföldi könyvtárosokkal közös vonatkozásokat, az élményszerűséget és azt az összehasonlítási alapot keresik, amelyet a két, vagy több ország könyvtárügyét személyesen ismerők véleménye jelent. A közelmúltban a könyvtáros küldöttségek cseréjében valóságos forradalmat jelentett a 36 pozsonyi szlovák könyvtáros budapesti látogatása. Azonban akármennyire erősödnek is a személyes látogatásokból eredő kapcsolatok, az egyes könyvtárak közötti levelezés olyan állandó lehetőséget jelent, amely minden könyvtár számára nyitva

áll és amely ösztönzést adhat a kapcsolatban álló könyvtárak munkájának a megjavításához. Az első jelek is ezt bizonyítják.

2.

A besztercei rajoni (járási) könyvtár, a bicskei járási könyvtár levelezőtársa első levelében nemcsak a könyvtár életéről tudósít, hanem megismertet a környezettel is. Leírja, hogy a Besztercére látogató utasnak az első pillanatban feltűnik a sok régi, középkori stílusban épült ház, a vár védőbástyája, a hatalmas katedrális, melynek tornya az egész környéket uralja és a végtelenbe nyúló zöld tömegei a fáknek, gyümölcsösöknek. A városnak azonban nemcsak ezek a jellegzetességei: a népi rendszer éveit alatt a régi város kiterjedt, megszépült. Van stadionja, pihenő-parkja, gyermekparkja, gyümölcsös-, tejtermék- és téglagyára. A munkások számára lakások, kantinek, egy kórház, két mozi, kultúrház, múzeum és rajoni könyvtár épült. A 13 000 lakosú város 50 százaléka román, 30 százaléka német és 20 százaléka magyar.

A könyvtár a város közepén, kétemeletes házban működik, parkja és színpada is van. A ház belsejének beosztása: hall, kölcsönzőterem, olvasóterem, díszterem színpaddal és kulisszákkal, könyvraktár, egy iroda és külön a gyermekrészleg. Ezekon kívül két szobában 40 000 kötet régi, tudományos értékű könyvet őriznek. A könyvtárat 1951-ben alapították, 1500 könyvvel. Ma már 26 000 kötet román, magyar, német és orosznyelvű könyvük és 2075 olvasójuk van. A gyermekrészleg állománya külön 5000 kötet, szintén többnyelvű anyag. Az olvasók között mind a felnőtt, mind a gyermekrészlegben 20 százaléka magyar anyanyelvű. A magyarnyelvű könyveket — részben a Román Népköztársaság magyar íróinak műveit, részben Magyarországtól kapott könyveket — a könyvtárak tartományi raktárától kapják. Az olvasók Jókai, Vörösmarty, Ady, Petőfi, Móricz, Karinthy műveit keresik leginkább. A gyermekek is sokat olvasnak magyar nyelven. A könyvtár összeköttetésbe lépett a helybeli magyar iskolával és osztályonként megszervezte a tanulók beiratkozását.

Már szinte hagyomány, hogy a rajoni könyvtár a helybeli könyvkereskedés segítségével minden évben „magyar könyvhetet” és „német könyvhetet” rendez. Az idén a magyar könyvhetet a könyvtárban rendezték meg. A díszkiállítást a különböző intézmények és üzemek dolgozói, a tanulóifjúság, sőt az óvodások is

meglátogatták. Minden este ismertettek egy-egy könyvet, a gyermekek számára pedig magyar nyelvű meseestet tartottak. E rendezvényeket a rajon falvaira is kiterjesztették. A magyar könyvek 30 százalékát a falusi könyvtárak kapják. Zsejken és Tacson, a két kollektív gazdaságban a tagok nagy része magyar, a rajoni könyvtár tehát rendszeresen vándoranyagot küld hozzájuk magyar könyvekkel. A helyi rádióadó minden héten magyar nyelvű műsort közvetít, ennek programjába havonta egyszer „könyvórát” illesztnek.

Az üzemi dolgozókat munkahelyükön keresik fel. Két üzemben és az árvaházban egy-egy fiókkönyvtárat nyitottak, amelyekben a könyvtár egyik tagja kölcsönöz hetenként egyszer, átlag 200 kötetet könyvet. Ilyenkor egy-egy könyvet is ismertet. Ezt a munkát a szakszervezeti tanácsok is segítik. Új könyvek érkezésekor minden munkahelyre román-, magyar-, német nyelvű faliújságcikkeket és az új könyvek borítóképeit küldik. A könyvtártól távol lakó dolgozók számára két kis könyvtárat létesítettek az illető városnegyed egy-egy házában. Az egyik csak magyar könyveket tart, mivel ebben a negyedben sok a magyar. Mindkét könyvtárat, melynek anyagát rendszeresen cserélik, a központi könyvtár egy-egy „barátja” kezeli. „A könyvtár barátai” a legszorgalmasabb olvasók, tanárok, munkások, úttörők, asszonyok, akik a könyvtár propagandamunkájában és a technikai munkában is segítenek. Bíró Lajos asztalos, szenvedélyes könyvbarát például sokat segít a magyar nyelvű könyvek feldolgozásában.

A könyvtár kebelében 1954-ben irodalmi kör létesült, tagjai a város idősebb és kezdő írói. Az irodalmi kör egyik része magyar, másik pedig német munkákkal foglalkozik. Az ismertetett és megvitatott munkákat vagy közlik, vagy az agitációs csoportok műsorát gazdagítják velük. Jelenleg egy érdekes magyar színdarabot tárgyalnak, címe: Kurucok. Rendszeres gyűlésekre, irodalmi estjeikre meghívják az írókat is.

A könyvtárban négyen dolgoznak, valamennyi nő. A könyvtár vezetője a kolozsvári egyetem filológia-történelem kárának levelező hallgatója.

3.

A *bicskei Járási Könyvtár* — a másik versenytárs — munkájának közép-pontjában jelenleg a kölcsönzési forgalom helyes arányainak a kialakítása, sokoldalú érdeklődésű, új olvasótábor nevelése áll. Könyvajánló tevékenységüket, a könyvtári kiállításokat és a könyvismertetéseket is e cél szolgálatába állították.

Tapasztalataik ilyen vonatkozásban a legértékesebbek.

Az ismeretterjesztő és a politikai művek, valamint az új magyar és külföldi irodalom forgalmazásában a régebbiekhez képest máris mutatkoznak az eredmények. Áprilisban a Járási Könyvtár összes kölcsönzéseinek 3,11 százaléka volt ismeretterjesztő és politikai mű. Lassú és szívós munkával, szinte észrevétlenül neveléssel elérték, hogy májusban 5,24 százalék, júniusban 5,89 százalék, júliusban 8,56 százalék, szeptemberben 11,87 százalék, októberben 13,9 százalék lett az arány. Ma már az olvasók hozzászoktak az ismeretterjesztő művekhez, állandóan keresik őket. Kár, hogy a mezőgazdasági könyvek forgalma csak nagyon lassan emelkedik, alig van az 1 százalék fölött.

A könyvtárosok rájöttek arra is, hogy az elemző statisztikát milyen jól lehet használni a kölcsönzési munkában. Bevezették tehát a kölcsönzések részletebb nyilvántartását: az ismeretterjesztő művek műfaji megoszlását a csoportos leltár rovatai szerint, a szépirodalmat *magyar klasszikus-, új magyar-, külföldi klasszikus-, szovjet-, népi demokratikus- és egyéb művek* részletezésben vezetik. Ebből a statisztikából is kiderült a céltudatos ajánló munka legszebb eredménye: az új magyar irodalom részesedése a szépirodalmi forgalomból szeptemberre elérte a 30 százalékot. A romániai levelezéshez „előlegképpen” kiállítást rendeztek a román és a romániai magyar írók műveiből. A kiállítás egyik eredménye az lett, hogy a népi demokratikus könyvek forgalma augusztusban már elérte a szépirodalmi kölcsönzések 6,5 százalékát.

A szépirodalom népszerűsítésében nagy segítséget jelentenek az irodalmi estek. Példárá, hogy a *vereb*i állami gazdaság kultúrházában 174-en jelentek meg egy filmvetítéssel egybekötött versolvasó esten, noha belépődíjat is szedtek. A műsor József Attila és élő magyar költők verseiből állt; több szavuk volt a költőknek, mint az előadónak. A sikert bizonyítja, hogy utána a gazdaság dolgozói több mint 900 forint értékű könyvet vásároltak.

A szemléltető propaganda során nemcsak a román kiállítás aratott nagy sikert, hanem október 6-i emlékkiállításuk is olyan nagy érdeklődést keltett, hogy a közeljövőben megpróbálják a kölcsönzőben rendezett kiállítás segítségével a szabadságharc „lejátszását”. A kiállított anyagot időnként cserélnék, mindig a megfelelő hetek 1848—49-es eseményeit elevenítenék fel könyvekkel és más anyagokkal (nyomatványok, zászlós térképek, csatavázlatok). Külön „bicskei sa-

rok" is készülne a helybeli vonatkozások ábrázolására. A fényképreprodukciókat már készíti is a járási kultúrház fotoszakköre.

A bicsei Járási Könyvtár munkáiát az a törekvés vezérli, hogy nem szeretnének szégyent vallani a romániai levelezőtárs előtt. A könyvtár vezetőjének, Katona Tamásnak szavai szerint „sok fantázia van” az ilyen tapasztalatcserében. „Szeretném megmutatni, hogy járási könyvtárban is lehet tudományos munkát végezni” — mondotta.

4.

Virág Ilona, a kolozsvári *Herbák János cipőgyár* könyvtárosa a nyár folyamán — jó munkája jutalmaként — tanulmányútra jött hazánkba. Látogatásáról októberi számunkban rövid hírt adtunk, most beszámolunk leveléről, melyet hazaérkezése után intézett hozzánk.

Látogatása elsősorban üzemi könyvtáraknak szólt: meglátogatta a csepeli *Rákosi Művek központi könyvtárát*, három műhelykönyvtárát, a *Duna Cipőgyár*, a *Táncsics Bőrgyár*, a *Rákospalotai Bőrkonfekció*, a kispesti *Vörös Csillag Traktorgyár* könyvtárát, járt azonkívül az egyik kerületi *Szabó Ervin* könyvtárban és a *Gorkij Könyvtárban* is.

Levelében sok szépről számol be. Megragadta például a Rákosi Művek könyvtárának otthonossága, a társadalmi munkában dolgozó műhelykönyvtárosok lelkesedése, a központi könyvtár szakmai könyv-propagandája (pl. a falújságon egy olvasó cikke ezzel a címmel: „Minden szaktársnak ajánlom”), és a könyvtári munka néhány más módszere, amelyet könyvtárosaink részben ismernek és alkalmaznak. Éppen ezért mi levelének inkább arra a tanulságára szeretnénk rámutatni, amelyből ennek a lelkes könyvtárosnak egész könyvtárosa magatartása kiviláglik. Előtte például a könyvtárosi tevékenység az üzemi kulturális munka központja, melynek a kultúrunka egyéb ágait és a technikai kultúrát egyaránt segítenie kell. Ezért természetesen tartotta, hogy ne csak a könyvtárakban gyűjtsön tapasztalatokat, hanem egész délelőttöt töltött el a Rákosi Művek kulturális életének tanulmányozásával, mert az otthoni kulturális vezetőik részére mindent fel akart jegyezni. Azonkívül fényképeket vitt magával a színjátszó csoportok munkájáról és minden fellelhető műsorfüzetet megszerzett a kolozsvári együttes számára. Nem csodálható, hogy ezután üzemének többi kulturális munkása is segíti a könyvtárát, megbecsüli munkáját, mert látja, hogy a könyvtáros nem húzódik vissza könyvei közé, hanem az üzem egész kulturális életének sorsát szívében viseli.

Másik követendő erénye a különleges szakmai kérdések iránti érdeklődése. Természetesnek tartja, hogy az üzem mindennapi életét, munkáját is megismerje. Magyarországi látogatásáról cipőipari szakkönyveket is vitt magával, a cipőipari igazgatóság ajándékait üzeme számára. Megismerkedett a gyárak életével is, kérdezősködött a munkamódszerekről, gyártási kérdésekről, mindent feljegyzett, és örömmel vitt magával egy csomó olyan gyártási tapasztalatot, amelyet közvetlenül fel tudnak majd használni a termelésben. Nyilvánvaló, hogy az ilyenfajta könyvtárosnak nagyobb a becsülete üzemében, mint annak, aki szakkérdésekkel egyáltalán nem foglalkozik. A jó üzemi könyvtári munka legnagyobb sikere, ha közvetlen segítséget is tud adni a termelésnek.

A könyvek és a könyvtár népszerűsítésében is van mit tanulniok könyvtárosainknak a kolozsvári üzemi könyvtárostól. Hazatérése után legelőször is kiállítást rendezett a nálunk kapott könyvek-ből „A Magyar Népköztársaság ajándék-könyvei” címmel, az anyagot a kapott fényképekkel élénkítette. Bizonyára szóban is beszámolt tapasztalatairól. Kár, hogy az irodalmi előadások és a könyvankétok terén kevés jót látott nálunk. Hibaként jegyezte fel, hogy az idén nem igen tartottak könyvismertető előadásokat a meglátogatott üzemi könyvtárakban. Mi lehet az oka? Azt hisszük, hogy nem csupán az írók anyagiassága, amivel egy könyvtáros próbálta magyarázni levélíróknak... Mindenesetre írónk számára is megszívlelendő az erdélyi írók példája: „szívesen jönnek el — kilométereket is gyalogolnak, ha kell... eljönnek mihozzánk, valahányszor könyvismertetés van, mert úgy vélik, hogy tanulnak ilyenkor a dolgozóktól, akiktől és akiknek írásaik szólnak.”

„Érdemes volt ez az út, mert könyvtárunk az értékes tapasztalatok után, máris lendületet kapott” — fejezi be levelét a kolozsvári könyvtáros. Azt hisszük, hogy, ha a hasonlójellegű külföldi könyvtárakkal levelező kapcsolatot teremtenének üzemi könyvtáraink (— már adtunk hírt a Fővárosi Villamosvasút könyvtárának egy szovjet kocsiszín könyvtárával való levelezéséről —), mindkét fél javára válna a közvetlen érintkezés, a könyvtárak kisebb-nagyobb eredményeinek és gondjainak egymás-közi megbeszélése. A Népművelési Minisztérium könyvtári főosztálya a maga részéről vállalja, hogy a külföldi könyvtárakkal levelezésre jelentkező magyar könyvtáraknak külföldi társat szerez.

(G. Gy.)

Két ajánló bibliográfia

I.

Emlékezetem szerint Ilyés Gyula írta valahol: ha egyszer kipusztulnának a mérnökök, vagy csödöt mondana a tudásuk, az ő feladataikat is az íróknak kellene átvenniök. Ez az Országos Széchényi Könyvtár „*Nagy magyar elbeszélők*” című bibliográfiájáról (szerkesztette: D. Szemző Piroska) jutott az eszembe. Az irodalomtörténészek nem veszték ugyan ki, és — reméljük — tudásuk sem mondotj csödöt, de való, hogy feladatuknak legalábbis egy részét a könyvtárosoknak kell mindezeideig ellátniok. Ez adja meg ennek a bibliográfiának a létjogosultságát.

Ez a gondos kiállítású 143 oldalas könyvecske ugyanis nemcsak több, de sok vonásában más is, mint amit általában bibliográfiának tartunk. Tizenhárom magyar elbeszélőt ismertet, meglehetősen részletességgel. Mindegyikről kétféle oldalas életrajzot ad, majd egy-két oldalon beszél világnézetükről, eszméikről, külön fejezetekben (Elbeszélő. Elbeszélés), lehetőség szerint az írók önéletrajzszerű írásait felhasználva, elmondja hogyan váltak novellistává, majd ide csatolva ismerteti tartalmilag a feloszabodulás óta megjelent köteteket, végül felsorolja az ajánlott kötetéről megjelent bírálatokat és az íróról szóló irodalmat.

Lényegében a kiadvány egységes elv szerint és azonos formában szerkesztett rövid monográfiákat tartalmaz, s ezeket egészíti ki könyvészeti adatokkal. Szükséges-e egy ilyen rövid monográfia sorozat? Feltétlenül szükséges. Egyszerűen azért, mert — a közel sem tökéletes tankönyveken kívül — még mindig nincs új marxista—leninista szellemű irodalomtörténetünk s irodalmi lexikonunk. Az egyes életrajzok stb. — ha érződik is rajtuk, hogy nem irodalomtörténész tollából származnak — általában jók, s alkalmasak arra, hogy megismerjük belőlük az írókat — főként — társadalmi helyzetét, hovatartozását, és művének politikai, eszmei mondanivalóját. S mind ezt az önéletrajzokra támaszkodás eredményeként érdekesen és vonzóan. Kár, hogy esztétikai értékelésben már kevesebbet nyújt.

Feltűnően szegényesnek talán csak a Karinthy Frigyes életrajz nevezhető. Az író irónikus kétfoldatos önéletrajzát alig toldja meg valamivel, bár forrásanyag bőségesen áll rendelkezésre, sokkal bőségesebben, mint ez a felsorolt

irodalomból kitűnik, (csak néhány hiányzó: Kosztolányinének férjéről írt életrajza, Karinthy Ferenc *Szellemidézése* és magának Karinthynek az *Utazás a koponyám körül* című műve — ezek kritikával használva elsődleges és hiteles források).

Néhány megállapításával is vitába kell szállnunk. Krudyról azt állítja, hogy művei alig érintik a realizmus talaját. A realizmus talaja a valóság — ezt tehát úgy kell értenünk, hogy Krudy műveinek alig van közük a valósághoz. Ezt kötve hisszük. Nemcsak azért, mert még a tündérmesék is a valóságból sarjadnak, de azért is, mert Krudy ha nem is hangsúlyozta műveiben a társadalom mozgástörvényeit, sohasem hamisította meg őket és el sem rejtette, továbbá: műveinek minden részlete csupa jellemző (tehát nemcsak valóságghú, de realiztikus) megfigyelés, s ami szintén nem lebecsülendő erény: lélekrajzi könyörtelenül pontosak, s végül az a csöndes szomorúság, amellyel az életet szemléli — már maga is bírálat és állásfoglalás. Hunyady Sándorról sem mernék azt állítani, hogy értékítéletei nincsenek. Ennek egyébként az elbeszélések ismertetései is ellentmondanak; ezekből kiderül, hogy Hunyadynak nemcsak értékítéletei vannak, de azok helyesek is.

A megadott irodalom sem teljes, bár nem tünteti fel, hogy a bibliográfia nem törekedett erre. Némi mélabúval állapítottuk meg, hogy — többek között — *A Könyvtárosban* és *A Könyvben* megjelent kritikákat egyáltalában nem vették figyelembe (pl. Tömörkény: Vándorló földek, *A Könyvtáros*, 1953. jan.; Thury: Egy arany, *A Könyv*, 1955. márc.; Pap Károly: *A hőszobor*, *A Könyv*, 1955. febr.).

A művet azonban nem ezek a részlet-hibák és még néhány nem említett apróság jellemzi.

Elgondolkozni és vitatkozni máson érdeemes, azokon a „hibákon”, melyek nem a szerzőn és szerkesztőn múltak, hanem magából ebből a „hiányt pótló” műfajból erednek. Véleményem szerint az efajta „bibliográfia”, mely szerkesztésében, feldolgozás módjában s tartalmában is sokkal közelebb áll az irodalmi lexikonhoz, mint az ajánló könyvjegyzékhez — csak pótszer és ideiglenes kiegészítő eszköz.

„Nagy magyar elbeszélők” a címe, s hiányzik a kötetből Mikszáth, Móricz, Bródy, Kosztolányi, Csáth Géza, Török

Gyula, Gelléri Andor Endre és minden élő író stb., stb. S miért hiányzanak? Mikszáthról és Móriczról jelent meg már önálló bibliográfia, Bródyról a jövőben szándékoznak kiadni egyet, Csáth Gézának és Török Gyulának nem jelent meg a felszabadulás után kötete, Kosztolányira nincs indok. Dehát hiányozhatnak-e ezek a novellisták egy, a nagy magyar elbeszélőket ismertető kötetből? Amint látjuk, bibliográfusi szempontokból ki-maradhattak. Irodalomtörténetileg azonban itt lenne a helyük.

Tekintettel arra, hogy a közművelődési könyvtárak túlnyomó többségében az ismertetett íróknak csak a felszabadulás után megjelent kötetei vannak meg, könyvtárosi szempontból nézve elfogadható, hogy csak ezeket veszik fel a jegyzékbe, s többi művüket nem ismertetik. Bár ez az eljárás még így is perspektívátlan, s gyors avulásra ítéli a bibliográfia-t, hisz könyvkiadásunk állandóan jelentet meg köteteket klasszikussá érő

íróinktól. Bizonyos, hogy egy irodalom-történész az e'ddig még újra ki nem adott írókat és műveiket is felvette volna — akár irodalomtörténetet, akár irodalmi lexikont állít is össze. Ez már önmagában is komoly fölnyit biztosít az irodalomtörténeti munkáknak az *ilyen jellegű* bibliográfiákkal szemben.

Röviden: úgy véljük, hogy az *ilyen jellegű* (és ezt a két szót ismételtelen hangsúlyozzuk) bibliográfiák nem versenyképesek, szerepük csak ideiglenes és hézagpótló lehet, s létjogosultságuk csak addig van, amíg egy jó marxista irodalomtörténet, vagy irodalmi lexikon meg nem jelenik. De addig sem tartjuk helyesnek a művek hosszadalmas tartalmi ismertetését és azt, hogy éppen bibliográfiai jellegét — nyilván szándékosan — még tipográfiaiilag is elmosták, a művek címléírásait feloldották a szövegben, mintha szégyelni vagy titkolni való volna, hogy a kiadvány bibliográfia és nem irodalmi lexikon.

II.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „*Fővárosunk Budapest*” címmel jelentetett meg a közelmúltban egy bibliográfiát. (Szerkesztette; Flórián László és Marót Miklós, lektorálta: Zakariás G. Sándor és Zoltán József.) A kiadvány tárgya Budapest az ismeretterjesztő és a szép-irodalom tükrében — az előszó szerint; maga az összeállítás — igen helyesen — fővárosunkkal foglalkozó tudományos műveket is tartalmaz. A válogatás két fő részre tagolódik: az ismeretterjesztő (és tudományos), valamint a szépirodalmi művek jegyzékére.

Az ismeretterjesztő műveket tárgyak szerint csoportosítja (várostörténet, városkép, építészet, földrajz és élővilág, ipar, kereskedelem, közlekedés, munkásmozgalom, kulturális élet, egészségügy), a szépirodalmiakat műfajuk szerint. Függelékben adja a Budapesttel foglalkozó bibliográfiákat. Részletes tartalomjegyzék helyett (igen helyesen) a felvett művek szerzőinek mutatóját hozza.

Bevalljuk, nincs szándékunkban általában és minden részletére kiterjedően értékelni e könyvészeti munkát. Annotációival szeretnénk csak foglalkozni és egybevetni őket a „Nagy magyar elbeszélők” sokat markoló ismertetéseivel. Ezen túlmenően csak néhány megjegyzésre szorítkozunk.

Az összeállítást általánosságban jónak tartjuk. A válogatás bőséges és valóban a fontos, elsőrendű anyagot tartalmazza. Az ismeretterjesztő és tudományos művek tárgyak szerinti felosztása jó átte-

kintést nyújt, különösen azáltal, hogy ezen belül is külön csoportosították az általános műveket és a részlettanulmányokat, a történeti műveknél a tárgyak szerinti sorrendet is betartották. Úgy véljük azonban, hogy a munkásmozgalmal foglalkozó műveket (kiemelve!) helyesebb lett volna a történeti művek közé felvenni. Kár, hogy a *Kulturális élet* című fejezet teljesen megfelel meg a budapesti közoktatás, iskolák történetéről és jelenéről, és az is, hogy a budapesti könyvtárakról mindössze két tanulmányt említ meg a *Könyvkiadás, könyvesboltok* fejezetben. A könyvtáraknak sokkal nagyobb súlyal kellene szerepelniük. Néhány sorrendi következetlenséget is megemlíthetnénk, például nem értjük, miért került Medriczky Andor: *Budapest régi földői* című műve az egészségügygel foglalkozó részlettanulmányok legvégére, a napjainkkal foglalkozó művek után stb. Elnézés okozhatta, hogy Karinyth *Szép Élet* című elbeszélésének lelehetőségét egy folyóiratban adja meg, mikor ez könyvben is (azonos címmel) megjelent. De hangsúlyozzuk, hogy a bibliográfiára nem ezek a korszak- és részlethebák a jellemzőek, hanem erényei.

Különösen jónak tartjuk szűkszavú, néhány sörös annotációit, melyek legtöbbször igen pontosan megjelölik az ismertetett mű tárgyát, tudományos rangját, értékét, használhatóságát.

Például mindjárt az első: *Salamon Ferencc: Buda-Pest története*.

„Az első kísérlet Bp. történetének tudományos feldolgozására. Az újabban felkutatott források és az ásatások eredményei sok megállapítást avulttá teszik. A három kötet egyébként is csak töredék, az író nem jutott tovább Mátyás király koránál. Az első kötet az ókori dolgozza fel, a második a középkort, a harmadik pedig a forrásokat használható oklevelek kritikai vizsgálatára.“

E néhány sorból és magából a teljes címléírásból igen sokat megtudunk. Többek közt azt is, hogy kiknek ajánlja és kiknek nem a leírt művet. Nyilvánvaló belőle az, hogy laikusok nem sok hasznát vehetik Salamon művének, mert nem tudják megítélni, hogy mi avult el belőle és mi nem. Viszont a történészek figyelmét felhívja a kritikaileg feldolgozott oklevelekre. Helyes, hogy keletkezésének idejét nem adja az annotációban, hisz ez kiderül a címléírásból, viszont főleg, hogy ismételtlen megemlíti: a mű három kötetből áll. Ez is kiderül a címléírásból és ennek elhagyásával is megtakaríthatott volna néhány szót.

Egy másik. *Pallós Jenő: Budapest 1848/49-ben.*

„Egykorú források nyomán sok adattal, szemléletes táblázatokkal és világos elemzéssel mutatja be a forradalom és szabadságharc Bp.-jének közállapotait.“

Ebből az egy mondatból is megtudjuk, mit várhatunk e műtől. Benne van, hogy eredeti forrásokat feldolgozó, tudományos munka. Szemléletére megjelenési éve (1950) utal, statisztikai jellegére műfajmeghatározása — ezek a címléírásban szerepelnek, így nagyon helyesen, az annotáció nem tesz erről említést.

Hosszan sorolhatnánk a hasonló tömör és sokatmondó, nyíltan — ha szükséges — vagy rejtve — ha így is érthető — értékelést és útbagaztást adó annotációkat.

Ez a tömörségre törekvés csak ritkán hagy hiányérzetet. A tanulság kedvéért erre is idézünk egy példát.

Horler—Borsos—Csemegi: Budapest műemlékei. I.

„A nagyterjedelmű kötet több tanulmányban, tudományos részletességgel tárgyalja fel az I. ker., a várhegyi település műemlékeit.“

Ebben az annotációban a nagyterjedelműsége és az első kerületre utalás felesleges — mindkettő kiderül a közölt teljes címléírásból. Viszont helyes lett volna megemlíteni, hogy a bevezető tanulmányok átfogó képet adnak Buda régészeti emlékeiről, városképének kialakulásáról, Buda és Pest ábrázolásairól, Buda építészetéről stb. ezeket követik az első kerület negyedei (Vár, Víziváros, Tabán stb.) utcák szerint csoportosított műemlékeinek leírásai. Sok képpel és ábrával.

A szépirodalmi művek annotációi is megfelelnek a különleges célnak. Azt emelik ki — egy-két mondatban — a regényből, elbeszélésből vagy versből, ami a várossal, a város életével kapcsolatos bennük, ugyanakkor — legalábbis legtöbbször — az egész mű tárgyát is megjelölik. (A bibliográfia összeállításáról mondottaknál elfelejtettük megemlíteni, hogy a Budapesten játszó szépirodalmi művek felvétele igen hasznos. Ezek a művek kiegészítik, élettel töltik meg, érzékletessé teszik azt a képet, amelyet a tudományos és ismeretterjesztő művek nyújtanak Budapestről.) Kár, hogy ezek annotációiból elmaradt, ami a tudományos művekben meglehetősen az értékelés, az egyes művek művészi rangjának megjelölése. Így nem segítik eléggé a könyvtárost ajánló munkájában és az olvasót olvasmányainak összeválogatásában, s enélkül a jegyzék bősége zavarba ejt.

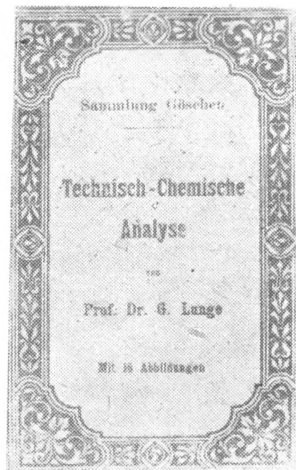
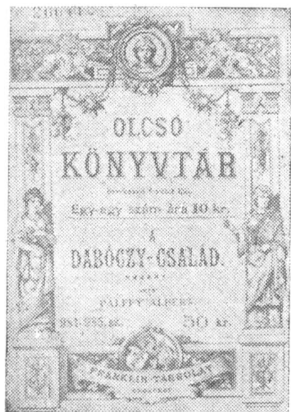
Mégis — ezzel a kiegészítéssel — az annotálásnak ezt az útját tartjuk követendőnek és nem a terjengős tartalmi ismertetéseket. A bibliográfiaiknak nem lehet céljuk sem az, hogy helyettesítsék az irodalomtörténeti műveket, sem az, hogy a regények, elbeszélések tartalmának felmondásával — néha már-már az amerikai regény-konzervek módjára — felmentsenek az eredeti művek olvasása alól, hanem céljuk — elsősorban — a könyvtárosok tájékoztatása lehet a rendelkezésre álló művekről, segédeszköz az ajánló munkához, illetve — az olvasók számára — olvasmányaik összeválogatásához, olvasásuk tervszerűvé tételéhez.

Ebből a szempontból a „Fővárosunk Budapest“ bibliográfiát igen jónak tartjuk.

Zolnay Vilmos

A londoni „Unity“ színház az 1955. évi téli évadot a Makarenko-művek motívumaiból írott „Útravaló“ című színmű bemutatójával nyitotta meg. Következő bemutatóját, Jean-Paul Sartre „Nyekraszov“-ját január elejére tervezték. (SZOV. KULTÚRA.)

ANDRÉ WURMSER „Egy ember a világra jön“ című regényciklusának utolsó kötete is megjelent, címe: „Hat, kilenc, tizenkettő“. A regényt R. Jouglot — a nálunk is megjelent „Arany és kenyér“ írója — méltatta a Les Lettres Françaises hasábjain.

Nagysikerű kiadványsorozatok a múlt században

Könyvkiadás a XIX. században

1814. november 28-ról 29-re virradó éjszaka lázas izgalommal folyt a munka a londoni Times nyomdájában. Ezen az éjszakán nyomtatták először gyorsajtóval ezt a világszerte elterjedt lapot. A nyomda régi sajtóprései máról-holnapra elavultak, mert az új gép dübörögve, egyenletes ütemben óránként 1600 példányt nyomott ki a Times-ból.

Friedrich König, a lipcei nyomdászlegény találmánya megindította a nyomdatechnika forradalmasítását. A hengeres gyorsajtóval kezdődött a nyomdászati gépesítése, s már az első találmány hatása rendkívüli volt. Lehetőséget nyújtott arra, hogy a kiadók az újságokat addig elképzelhetetlen nagy példányszámban nyomtassák és filléres áron dobják piacra. Az újság és könyv egyre hozzáférhetőbbé vált a tömegek számára. Mindez jól szolgálta a polgárság erősödését, amely akkor Európaszerte harcolt a feudálisizmus felszámolásáért, s ugyanakkor jól szolgálta a munkásosztály művelődését is.

Az 1840-es években megszerkesztették és üzembe helyezték az első rotációs gépeket. Ezek pár évtized alatt valóságos gépszörnyetegekké nőttek, s óránként tízezerrel nyomták a napilapokat. 1884-ben pedig kiszedték az első sorokat *Mergenthaler* szedőgépén.

E technikai forradalom nagy változásokat eredményezett a nyomdászatanban, több szempontból is. Egyrészt a nyomdák felszerelése mind nagyobb befektetéseket igényelt. Míg az 1810-es évek előtt 2–3

máza ólombetű, néhány szedőszekrény és sajtóprés elegendő volt egy nyomda megnyitásához, addig 1814 után tőkeerős vállalkozónak kellett lennie, aki korszerűen — gyorsajtókkal, s később rotációs géppel — akarta fölszerelni nyomdáját. De e körül nem volt baj. Az ipari kapitalizmus rohamosan fejlődött, tőkeerős nyomdai vállalkozók akadtak minden országban. Mélyrehatóbb változásokat idézett elő az a körülmény, hogy a gépekkel jól ellátott nyomdák nagy teljesítőképességűek voltak, és sok megrendelésről kellett gondoskodni, ha nem akarták a gépeket kihasználatlanul hevertetni. Teljesen közömbössé vált tehát, hogy ki a megrendelő. Régebben a nyomdák — legalábbis jórésüknek — volt valamelyes szellemi profiljuk: a protestantizmus vagy az ellenreformáció, a feudális uralkodó körök vagy a polgári felvilágosodás szolgálatában állottak. Gondoljunk *Huszár Gál*, *Bornemisza Péter* nyomdásztevékenységére, vagy *Telegdi Miklós* nagyszombati nyomdájára. *Giambattista Bodoni* a pármai udvar szolgálatában állott negyven éven keresztül, *Beaumar-chais* viszont csupán azért alapított nyomdát Kehl várában, hogy kiadja Voltaire összes műveit. A nyomdák ez a szellemi profilja a múlt században teljesen elmosódott. Sőt a drága gépekkel fölszerelt nyomdák állandó üzemben tartása annyira lekötötte a tulajdonosokat, hogy kiadói gondokat mind kevésbé vállaltak. Lassanként megszakad az eleven kapcsolat nyomdász és szerző

között. Az írók a kiadókkal tárgyalnak, velük kötnek szerződéseket, s egy-egy kiadó körül csoportosulnak. Megnő a kiadóvállalatok szerepe. Ennek megfelelően nagy kiadó-cégek alakulnak, minél jobb munkatársi kört igyekeznek maguk körül kialakítani, s fokról-fokra növekvő súllyal vesznek részt a szellemi élet irányításában.

KÜLFÖLDI ÉS HAZAI KIADÓK

A XIX. század elejéig a könyvtörténet a legszorosabb kapcsolatban áll a nyomdák történetével, a nyomdászat gépesítése nyomán bekövetkezett fejlődés azonban csökkenti a nyomdák jelentőségét, s a kiadóvállalatok munkájára tereli a figyelmet. Érdemes megfigyelni, hogy az ipari fejlődéssel párhuzamosan milyen törvényszerűen bontakoznak ki mindennütt a nagy kiadóvállalatok. Az is jellemző, hogy a legtöbb cégnek egy-egy olyan könyvkereskedő rakja le az alapjait, aki nemcsak jó szervező, hanem ott-honos az irodalmi világban is. Ezek a cégalapítók maguk tárgyaltak az írókkal, olvasták a kiadásra váró műveket, irányították a nyomdai munkát, vagyis kézben tartották vállalatuk vezetését. Az utódokat — kevés kivétellel — csak a haszon érdekelte, tartózkodtak a közvetlen beavatkozástól, a vállalat vezetését alkalmazottaikra bízták. A cégek méretei gyorsan nőttek, s amikor még na-

gyobb befektetésekre volt szükség, rotációs gépeket, szedőgépeket kellett beszerezni, a banktöke is érdeklődni kezdett a nyomdák és kiadók iránt. Nyilván az a cél vezette, hogy biztosítsa befolyásának érvényesülését a könyv- és lapkiadás terén. A század második felében a nagyobb vállalatok a kiadók kezéből egymásután részvénytársaságok tulajdonába mentek át. Ez a folyamat külföldön és itthon egyaránt lejátszódott.

Angol nyelvterületen a londoni *Macmillan* és a new-yorki *Harper* volt a legjelentősebb kiadó a múlt században, Franciaországban a *Hachette*-cég volt a legtekintélyesebb, mellette még *Calman-Levy* is jó nevet szerzett a század második felében. Németországban nagy szerepet játszott a stuttgarti *Cotta*-cég, Schiller és Goethe kiadója. A világ könyvkereskedelmének azonban Lipcse volt a központja, s ebből érthető, hogy a legnagyobb német kiadóvállalatokat Lipcsében találjuk. Itt működött a zeneműkiadó *Breitkopf* és *Härtel*, a lexikonairól híres *Brockhaus*, továbbá *Teubner*, *Götschen*, *Tauchnitz* és *Philipp Reclam*. Hat világhírű cég egy városban! A berlini *Springer* kell még megemlítenünk, mert a természettudományi és műszaki irodalom kiadásában övé volt az elsőség.

Nálunk kevésbé ismertek a múlt századbeli orosz kiadók, de van közöttük kettő: *Szmirgyin* és *Poljakov*, akik tevő-

Heckenast Gustav

Herrn Jókai (Herrn) ... II. d. ... (1872) ...
 für 1872 ... 1000 ... 700 ...
 Berlin 1872 Dec. 2.
 Jókai György

Jókai levele Heckenast Gustavhoz

kenységük alapján a legnagyobb megbecsülést érdemlik. Szmirgyin volt az első orosz kiadó, aki olyan magas honoráriumot fizetett, hogy a vele kapcsolatban álló írók csak írásból is megélhettek. Könyvesboltja az irodalmi klub szerepét is betöltötte. Ő adta ki Puskin Anyéginjét 1833-ban. Poljakov munkássága még jelentősebb, mert ő — amíg csak dolgozni engedték — végig a forradalmi eszmék terjesztését szolgálta. Kiadásában jelent meg Marx Tőkéjének I. kötete oroszul. Ugyanis az orosz volt az első nyelv, amelyre Marx művét lefordították. 1873-ban a cári rendőrség elkobozta és megsemmisítette Poljakov minden elérhető kiadványát.

Azok a jelenségek, amelyek a külföldi könyvkiadás fejlődésében mutatkoznak, megtalálhatók nálunk is. Haladó gondolkodású, lelkes és tevékeny kiadó volt például *Wigand Ottó*. 1832-ben kiadta Wesselényi Balítételek című munkáját, s bár hamis impresszummal nyomatta a könyvet, a dologra fény derült, Wigandot a letartóztatás veszélye fenyegette, s ő megszökött. Lipcsében telepedett le, ott többek között kiadta Engelsnek az angol munkásosztály helyzetéről írt munkáját. Pesti üzletét átadta sógorának, *Heckenast Gusztávnak*, s Heckenast 1841-ben társul a nyomdatulajdonos *Landerer Lajossal*. Ők adják ki a Pesti Hírlapot Kossuth szerkesztésében. A bécsi kormány kívánságára azonban honorárium-vitát provokálnak, és Kossuth kilép a lap szerkesztőségéből. Ennek ellenére a szabadságharc idején Landerer Lajost újból ott látjuk Kossuth oldalán. Ő nyomtatja a Kossuth-bankót. Emiatt a szabadságharc bukása után bujdosni kényszerül. Így lett Heckenast az ország egyik legnagyobb kiadóvállalatának egyedüli tulajdonosa. 1873-ban eladta vállalatát a *Franklin Társulatnak*.

Emich Gusztáv 1841-ben nyitott könyvkereskedést Pesten. Néhány év múlva már kiadói tevékenységet is folytatott. Petőfi kiadója, s kiadásában jelent meg először Az ember tragédiája. Egy évvel a kiegészés után, 1868-ban visszavonult a kiadói tevékenységtől, vállalatát az *Athenaeum* részvénytársaság vette meg. Emich versenytársa volt *Ráth Mór*, a múlt század második felében Pest egyik legnépszerűbb könyvkereskedője. Üzlete írók és politikusok találkozóhelye volt. Arany műveinek első teljes kiadásán, Vörösmarty publikálásán kívül nevéhez fűződik az első magyar Shakespeare-kiadás. Részvénytársasággá alakul a *Révai Testvérek* cége is, amelyet Révai Mór virágoztatott fel. Ő kapcsolta a kiadóvállalathoz Mikszáthot, s az ő ötlete volt

Emich Gustav

Jókai műveinek százkötetes nemzeti díszkiadása. Ezért kapta Jókai a 100 000 forintos honoráriumot, a legnagyobb írói tiszteletdíjat, amely magyar írónak valaha jutott.

A század vége táján indult meg a *Singer és Wolfner*-cég, valamint a *Pallas* részvénytársaság működése, de ezeknél fontosabbnak tartjuk a gyomai *Kner*-nyomdát. Ez a kis alföldi városkába plántált nyomda kitűnő munkát végzett, grafikai szempontból a legigényesebb kiállítású könyveket produkálta.

KIADÓI ÖTLETEK...

A tipográfiai formák szépségének a követelményére csak a század utolsó évtizedében hívta fel a figyelmet *William Morris* „szép könyv”-mozgalma. Ezt visszhangozta a gyomai *Kner*-nyomda is. Egyébként a század folyamán sok formátlan, ízléstelen betűforma került forgalomba, és a nyomdászok főként a címlapokon még előszeretettel keverték is a sokféle betűt. Szép grafikai megoldásokkal tehát általában kevés műtszázadbéli kiadvány lepté meg az olvasókat. Ellenben üzleti szempontból sikeres ötletekkel annál sürűbben találkozunk. Akad közöttük olyan is, amelyik ma is használható. Ilyen nagysikerű üzleti fogás volt többek közt az alacsony költséggel előállított, olcsó füzetsorozatok kiadása. A gépeket ugyanannak a típus-füzetnek vagy kötetnek a nyomtatására állították be és futószalagon, páratlan gyakorlottsággal ontották a könyvek millióit. Ilyen volt Philipp Reclam 20 Pfennig egységáron

forgalomba hozott sorozata, amely az egész világirodalmat felölelte. 1867-ben indította meg Anton Philipp Reclam ezt a híres sorozatot *Universal Bibliothek* címen. Goethe Faustjával kezdte a sort, s több mint 7000 füzet jelent meg belőle. Ezt az ötletet kamatoztatta a Franklin Társulat, amikor megindította az *Olcsó Könyvtár* füzeteit. Nagy kelendőségnek örvendő sorozat volt, és megbecsülhetetlen szolgálatot tett az irodalmi műveltség terjesztésének. A Singer és Wolfner-cég hasonló céllal indította el az *Egyetemes Regénytár* köteteit. Ebből is megjelent mintegy 600 kötet.

Állandó törekvésük volt a múlt századi kiadóknak, hogy a kiválóbb írókat szerződésekkel vállalatukhoz kössék, s minden munkájukra előjogot biztosítsanak.

Írók és kiadók tartós szövetezésére jó példa a Cotta-cég kapcsolata Schillerrel és Goethevel. Magyar vonatkozásban utalunk Jókai és Heckenast, s méginkább Mikszáth és a Révai-cég kapcsolatára. Íróra és kiadóra nézve egyaránt előnyösnek bizonyultak az ilyen szoros összeköttetések, s a mi századunkban ez a gyakorlat még általánosabbá vált.

Sok nagy vállalkozókedvtől fűtött kiadó működött a múlt században. Pezsgő életet teremtettek a könyvkiadás terén. Amint azonban a kiadóvállalatok átcsúsztak a részvénytársaságok kezére, egyre személytelenebbé vált a kapcsolat írók és kiadók között. A haszonra törés pedig mind nyíltabban és erőteljesebben rányomta bélyegét a kiadók működésére.

Kéki Béla

A községi népkönyvtárak első terve

1849 után egészen 1855-ig nem volt olyan esemény, mely annyira lázba, sőt viharzásba hozta volna a magyar életet, mint Vörösmarty Mihály halála. A költő halála alkalmából vetették fel először a községi népkönyvtárak gondolatát.

Vörösmarty temetése után az országos gyűjtésterv során vetődött fel annak gondolata, hogy 2000 községi könyvtárt létesítsenek az országban, melynek alapításához, mint legelső kötetek, Vörösmarty műveinek új kiadásai járultak volna. A hírlapok, elsősorban a Bécsben megjelenő Magyar Sajtó írt erről a tervről, melyet azután egy „bizalmas” rendőrségi jelentés azzal jellemez, hogy ezeknek a könyveknek szelleme országszerte felélesztené a patrióta klubok, a védegyletek szellemét, ez lenne 2000 katonája a szellem nemzeti milíciájának és ez akadályozná a központi nagy Habsburg birodalom újjáteremtését.

A Vörösmarty halála után árvái számára tervezett országos gyűjtést sem engedélyezték akként, ahogyan a beadványban

azt kérelmezték. Azért nem járultak ehhez hozzá, mert, mint a rendőrségi iratokból kiderül, Vörösmarty nemcsak, hogy résztvett a debreceni „illegális” rebellis országgyűlés ülésein, hanem a költő megszavazta a Madarász—Pálóczi-féle indítványt a Hadi Főtanoda törvényjavaslatának tárgyalása alkalmával, mely szerint a katonai főiskolán nem lett volna rendszeres vallásoktatás, az erkölcs tanár pedig polgári állású tanár adta volna elő. Nem engedélyezte a császári kormányzás határozata azt sem, hogy Vörösmarty hátramaradtjainak javára emlékünnepeleket tartsanak és tilos lett mindezekről, így a népkönyvtárak ügyéről is később mindennemű hírlapi közlés is.

A Vörösmarty-család számára mégis, magánúton, levelezgetéssel összegyűlt mintegy százezer forint. Azok a szerkesztők pedig, akik a tilalom ellenére Vörösmarty-cikket írtak, hivatalos intében részesültek és nem sokkal rá, később ezt rótták fel bűnükül, amikor újságjaik eléről eltávolították őket. (N. Gy.)

Olvasóértekezletet rendezett az V. ker. tanács Királyi Pál utcai Szabó Ervin könyvtára a könyvtár egy éves munkájáról. A könyvtárnak 2957 felnőt és 1140 14 éven aluli olvasója van, az olvasók számához képest kevésnek bizonyult a legutóbbi olvasóértekezlet óta vásárolt 4000 kötet új könyv is. Érdekes megjegyezni, hogy ez egyik dolgozója, Jancovics Klára, főiskolát végzett könyvtáros. 7 éves kora óta olvasója a könyvtárnak. „Nála bebizonyosodott, — írja Barabás Anna leveleznőnk — hogy a könyvek szeretete az életpálya választásánál is nagy szerepet játszik.”

ÚJÍTÁSOK A MŰSZAKI IRODALOM SEGÍTSÉGÉVEL

Dombovári Borbála, a Magyar Felvonógyár mérnöke szovjet és német szakkönyvek segítségével az eddigi bronzmennyiség felét használja a felvonókhoz szükséges csigaszerkezetknél és a minőséget is megjavította. A bimetalikus öntés alkalmazásán alapuló újításáért közel 30 000 forintos újítási díjat kap.

Endrédi Dezső, az R. M. művek tervező mérnöke a külföldi folyóiratok felhasználásával meggyorsította a csőfúrás. Az újonnan tervezett gép prototípusa már elkészült. (O. M. K.)

Mennyit olvassanak gyermekeink

Művelt emberi közösségekben mind társadalmi, mind pedagógiai szempontból igen nagy szerepe van az olvasásnak. Ezért szükség van arra, hogy az olvasás, az olvasóvá nevelés problémáit minél alaposabban ismerjük. Nem mindegy az, hogy egy társadalom tagjai milyen mértékben sajátítják el az olvasás készségét, életük melyik szakaszában és milyen mértékben válnak rendszeres olvasókká, fontos életszükségletükké válik-e az olvasás, milyen fokon tudják feldolgozni, kiaknázni olvasmányaikát, milyen könyveket olvasnak legszívesebben, s mi az a könyvmennyiség, amit elolvasnak.

Ebben a rövid cikkben csupán az olvasás mennyiségének, vagyis az olvasásteljesítménynek a kérdését vetjük fel, de még ezen belül is csak a prózai szépirodalom területére szorítkozunk.

Az ilyen természetű megfigyelések és vizsgálatok nálunk meglehetősen szegényesek. Legszembetűnőbb hiányosságuk pedig az, hogy nem adnak elég konkrét, használható, gyakorlati támaszpontot a pedagógusoknak, könyvtárosoknak és maguknak az olvasóknak. Pedig tapasztalhatjuk, hogy e kérdés iránt az említettek körében megvan az érdeklődés. Mennyit olvassanak gyermekeink? Mennyi a legkedvezőbb olvasásmennyiség? Milyen olvasásteljesítményt várhatunk tőlük óránként? Az olvasástechnika milyen szintjére kell eljutnunk? — Olyan kérdések ezek, amelyekre szinte mindenki joggal várja az egyre alaposabb, pontosabb választ.

Az alábbi megállapítások egyelőre csupán iránykereső tapogatózások. Részben a szakirodalomra, részben általános megfigyelésekre, részben pedig a MTA Gyermeklélektani Intézetének irodalmi munkacsoportjában végzett kísérletekre támaszkodnak.

Az olvasás bonyolult munkafolyamat

Az olvasás igen bonyolult, összetett munkafolyamat. Fiziológusok és kísérleti pszichológusok adatai szerint mintegy 200 különböző képesség, készség együttműködésére van szükség ahhoz, hogy a folyékony, értelmes olvasás megvalósulhasson. Ezek három nagyobb csoportba sorolhatók, az érzékelő, mozgás- és értelmi folyamatok csoportjába. Minél fejlettebbek s minél pontosabban működnek ezek a funkciók, annál tökéletesebb, eredményesebb az olvasás. Minél több területen mutatkozik fogyatkozás, annál rosszabb az olvasás minősége, annál kisebb az olvasásteljesítmény.

Az olvasásteljesítmény szempontjából értelmi vonalon igen jelentős szerepet játszik az olvasó szókészlete, fogalmainak gazdagsága, valamint az asszociáció, a kapcsolás időtartama. Kis szókészlettel bizonytalan képzet- és fogalomanyaggal rendelkező és lassú asszociációjú egyének lassan és többé-kevésbé értelmetlenül olvasnak. Minthogy pedig a beszéd gyakorlása mellett éppen az olvasás az, ami igen nagy mértékben fejleszti a szókészletet és az asszociációt (képzettársítás, kapcsolás), az olvasáskészség fejlesztésének egyik legjobb módja maga az olvasás.

Nyilvánvaló, hogy az olvasás mennyiségére, az olvasásteljesítményre vonatkozó adatok egymagukban nem nyújtanak megbízható támpontot az olvasás értékének megállapítására. Tudjuk, vannak olyan gyermekek, ifjak, sőt felnőttek is, akik sokat olvasnak, de nem tudják kellőképpen feldolgozni olvasmányaikát. Az olvasás minőségének megállapításánál tehát mindig a feldolgozás tényezőjét kell mindenekelőtt pontosan megállapítani. Az olvasás mennyisége csupán azonos mértékben elmélyülő olvasás, azonos szintű megértés esetében lehet az olvasás minőségének további értékmérője.

Gyermekrajzkiallítás a kispesti Szabó Ervin kerületi könyvtárban

Gyermekolvasók a komlói
Városi Könyvtárban

Ezúttal kizárólag az olvasás mennyiségi teljesítményével foglalkozunk. Két szempontból ragadjuk meg a kérdést.

Először azt igyekszünk megállapítani, hogy az olvasáshoz szükséges különböző képességek határait figyelembe véve az ifjútól és a felnőttől milyen olvasásteljesítményt várhatunk *óránként*.

Másodszor arra a gyakorlati, s elsősorban pedagógiai szempontból fontos kérdésre keresünk választ, hogy milyen terjedelmű *évi olvasáskapacitást* várhatunk a tanulóifjúságtól és a felnőttektől.

Az óránkénti olvasásteljesítmény

Ha az olvasó felfogóképességét optimálisnak tekintjük, olvasásteljesítményét akkor is meghatározzák a betűészlelés és a szemmozgás természetes határai. A szem egyszerre csak egy bizonyos mennyiségű betűből álló sort tud befogadni látómezejébe. Az egyszerre észlelt betűsor hosszúsága természetesen függ a gyakorlattól, s ezért jelentékenyek az egyéni teljesítmények között mutatkozó különbségek. Az olvasni tanuló gyermek figyelme és felfogóképessége egyszerre csak egy-két betűre terjed ki. A teljesítmény aztán a gyakorlás és az idegrendszer, valamint a szervek tökéletesedése következtében egyideig fokozatosanap nő. A normálisan fejlett gyermek az olvasás technikájának elsajátítására már a 6—7. életévben alkalmassá válik, az olvasásteljesítmény felső határát pedig már a 11—12. életévben elérheti. Azt jelenti ez, hogy ebben az életkorban már egy rálátásra fel tudja fogni a maximális hosszúságú betűsort, s minimálisra tudja csökkenteni a rögzítési időt.

Mint tudjuk, olvasás közben a szem nem egyetlen mozgással követi a sorokat balról jobbra, hanem egymás után következő ugrásokkal. A szem minden

egyes ugrás után megpihen, hogy az olvasó a látómezőbe befogadott betű- vagy szócsoportot észlelhesse, majd ismét tovább ugrik a szem jobbrafelé. Amikor a sor végére érünk, gyorsan visszaugrik szemünk a sor elejére. A szem mozgás-ideje olvasás közben csupán jelentéktelen hányada a rögzítési időnek. Míg az olvasni tanuló gyermek normál soronként mintegy 15—18-szor rögzíti és mozdítja szemét, addig a gyakorlott felnőtt olvasó általában csak 4—6-szor. Míg kezdő olvasónál a rögzítési idő egyenként mintegy 2/3 másodperc, addig a gyakorlott olvasó átlagos rögzítési ideje megközelítőleg 1/4 másodperc.

Az olvasásteljesítmény megállapításakor a nyomdai n-ekből (betűhely) indulunk ki. Az óránkénti teljesítményt n-ekben és normál oldalakban (50 sor, egyenként 50 betűhellyel, 2500 n) számítjuk. Minden kísérlet alkalmával kiszámítottuk, hogy az éppen olvasott szépirodalmi szöveg egy teljes sorában hány betűhely van, beszámítva természetesen az írásjeleket és a szóközöket is. Egyfolytában mindig 15 percig olvastattunk az olvasó életkorának megfelelő szépirodalmi szöveget, s a negyedórás teljesítményt számítottuk át órára.

Az olvasásteljesítmény, mint mondtuk, a következőktől függ:

1. milyen hosszú betűsort képes az olvasó egyszerre észlelni, illetőleg hány-szor kell szemét rögzítenie, majd ismét tovább mozdítania egy sor olvasása közben;

2. milyen hosszú az egyes rögzítések átlagos ideje.

Minél több betűt képes az olvasó egy rögzítéssel felfogni, s minél rövidebb a rögzítés ideje, annál gyorsabb az olvasása.

Nézzük meg annak a széles övnek a határait, amelyek között az olvasásteljesítmény általában elhelyezkedik.

Ha az egyszerre felfogott legkisebb betűmennyiség és a leghosszabb rögzítési idő (2 betű és 2/3 másodperc) adatait vesszük alapul, a következő, már a gyakorlatban is felhasználható adatokat kapjuk. E lassú, szótagoló olvasás tempójának óránként valamivel kevesebb, mint 5 *normál oldal* felel meg.

Az egy rögzítésre felfogott leghosszabb betűsornak a legrövidebb rögzítési időnek (a szóközökekkel együtt 14,5 betű és 1/4 másodperc) megfelelő óránkénti eredmény 83,5 *normál oldalnak* felel meg. Kivételesnek mondhatjuk esetekben ennél nagyobb teljesítmény is elérhető.

Ha a megközelítőleg közepes értékek-

kel, vagyis 8 n-es egységekkel és kb. $\frac{1}{2}$ másodpercig tartó rögzítésekkel számolunk, akkor az egy órára átszámított teljesítmény mintegy 25 *normál oldal*. A megfigyelések és kísérletek adatai azt mutatják, hogy ezt az olvasásteljesítményt a normálisan fejlett értelmű és az olvasásban gyakorlott általános iskolai tanulók az V. osztálytól, vagyis 11. életévüktől kezdve minden megerőltetés nélkül elérhetik, sőt túl is haladhatják.

Lássuk most egy kísérletsorozat eredményét.

Az egyik, húsz személyből álló kísérleti csoportban többségükben jó iskolai előmeneteli tanulók egy órára átszámított teljesítményét állapítottuk meg. Mindössze négy volt közülük gyenge tanuló. Az általános iskola VI. osztálya, illetőleg a 12. életév volt az alsó, és a középiskola III. osztálya, illetőleg a 17. életév volt a felső határ. A teljesítmény alsó határa 16, felső határa pedig 86,4 oldal volt óránként. Az átlag pedig 41,1 *normál oldal*.

Bár még sok kísérlet elvégzésére van szükség, az eddigi tapasztalatok s a 20 kísérleti személyre vonatkozó adatok alapján is valószínűnek látszik, hogy az említett életkoron belül a *jó olvasás* normális átlagövének tekinthetjük az óránkénti 16—40 *normál oldalas teljesítményt*. Ezt az eredményt az V. osztály, vagyis a 11. életév előtt általában csak az önállóan, rendszeresen olvasók érik el, de kedvező körülmények között már a 9—10 évesek is elérhetik. A 40 *normál oldalon felüli teljesítményt* egy széles sávon belül, ha párosul vele a felfogás, a megértés megfelelő mélysége, *igen jónak*, az 56 *normál oldalon felüli eredményt* csaknem minden esetben *gyanús*nak, túlzottnak kell tekintenünk. Ha az V. osztálytól kezdve a 16 oldalas érték alá süllyed a teljesítmény, indokolt annak megvizsgálása, hogy mik lehetnek az olvasás ilyenfokú fejletlenségének az okai, s gondoskodni kell az olvasáskészség fejlesztéséről, az olvasásteljesítmény fokozásáról.

A fentiek alapján arra kell törekednünk, hogy tanítványaink, olvasóink *11—14 éves korukra lehetőleg érijék el az óránkénti 24—32 normál oldalas olvasási teljesítményt*, mert különben későbbi tanulmányaik során nehezen fognak megbirkózni a megtanulandó tananyag és az elolvasandó könyvek mennyiségével.

Az évi olvasás mennyisége

Gyermekeink rendszeres és jó olvasóvá fejlesztése egyik legfontosabb oktatási és nevelési feladatunk. Nem lényegtelen ezen a téren az sem, hogy évről-évre

mennyi könyvet olvasnak el gyermekeink. Pontos mércénk erre vonatkozóan még egyáltalában nincs. A fentebb ismertetett teljesítményadatok, tartós, sokoldalú megfigyelések alapján azonban erről a kérdéstről is mondhatunk néhány útbaigazító megjegyzést. Vegyük alapul az óránkénti 28 oldalas teljesítményt. Ezt a legtöbb 10 éven felüli, normálisan értelmes gyermek, ha rendszeresen olvas, minden megerőltetés nélkül elérheti. Ha úgy számítjuk, hogy az illető átlagosan mindennap egy órát olvas, ez heti 196 oldalnak felel meg. Ez viszont megközelítőleg átlagosan egy kötet szépirodalmi könyvet jelent. Egyáltalában nem túlzott követelmény tehát, ha kívánatosnak tartjuk, hogy gyermekeink attól kezdve, hogy önálló olvasóvá váltak, vagyis az általános iskola III. osztályától, hetenként 1, évenként mintegy 50 könyvet elolvassanak. Ez a teljesítmény könnyen elérhető, ha gondoskodunk arról, hogy idejében megszeressék az olvasást, ha korán rendszeres olvasókká válnak és megfelelő mennyiségű, érdeklődésüket lekötő olvasmányhoz jutnak hozzá.

Megfigyelési adatok szerint a 11—15. életév között a rendszeres olvasók általában elő is teremtik maguknak a szükséges könyvmennyiséget. A könyvtárak kölcsönzési adatai és egyéni olvasónaplók tanúskodnak arról, hogy a jó olvasó gyerekek az évi 50 kötetes kapacitást el is érik, sokan pedig jelentékenyen túl is haladják.

Addig, míg ez a mennyiség nem csökken felére, illetőleg nem ugrik kétszerese fölé, általában nincs szükség komolyabb beavatkozásra. Még nagyobb eltolódások esetében azonban megfelelő nevelői eljárásokkal ösztönözni kell a gyermekeket a több olvasásra, illetőleg a fokozatos elmélyülésre. Bár vannak adatok arra, hogy a legmohóbb olvasás szakaszában megfelelő feldolgozással akár 200 könyvet is el tudnak olvasni egyes ifjak évenként, ezt azonban már pusztán azért is túlzásnak tartjuk, mert a szükséges napi mozgástól, játéktól, sporttól vonja el a gyermeket, s egyszóval teszi élettét.

Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy igyekezzünk gyermekeink olvasását úgy irányítani, hogy a korai önálló, majd később a rendszeres olvasás fokozatain keresztül 10—15. életévük között elérjék a napi 1 órai olvasással a 28 oldalas teljesítményt és az évi 50 könyves kapacitást. Az ennél lényegesen kisebb, vagy lényegesen nagyobb teljesítmény már a nevelői beavatkozás szükségességének kérdését veti fel.

Dr. Harsányi István

A KÖNYVTÁRI MUNKA

A TÁJÉKOZTATÁS 2. rész. IRODALOMKUTATÁS

A tájékoztatás jelentősége okozza, hogy egyes munkaágaival részletesen, külön kell foglalkoznunk. De indokolja ezt az a körülmény is, hogy igazában az utóbbi években kialakult új szolgáltatásról van szó, amelynek módszerei éppen ezért aránylag kevésbé általánosak. Múlt számunkban megismerkedtünk az ún. felvilágosítás legfontosabb kérdéseivel, most azokról az esetekről lesz szó, amikor a könyvtáros *nem tud azonnal választ adni* az olvasónak. Ha egy kérdés irodalmának az összegyűjtése külön utánjárást, saját kutatást — mégpedig sokszor napokig, sőt hetekig tartó kutatást — igényel, a munka neve: *irodalomkutatás, szakirodalomkutatás*. Ez a legnehezebb, legmagasabb színvonalú könyvtári munkák egyike.

Nem kell magyarázni, hogy a könyvtár az irodalomkutatás által kapcsolódik be legközvetlenebbül a tudomány időszerű problematikájába. A nyitott, vizsgálat alatt álló kérdésekhez kell ui. a maga támogatását adnia. De a gyakorlati élettel is itt szövődnek a legjelentősebb kapcsolatok. Nehéz és kétséges kísérletek irányát határozza meg, sokszor egyenesen szükségességét vagy szükségtelenségét dönti el a könyvtár által feltárt irodalom.

A kutatáshoz csak az foghat hozzá, aki előtt a probléma teljesen világos. Ezért a tulajdonképpeni keresést legtöbbször megelőzi a *bevezető tájékozódás, a fogalmi tisztázás*. Ennek forrásai a megfelelő kézikönyvek, lexikonok, szaklexikonok, szótárak. Először őket üti fel a könyvtáros. Segítségükkel ismerkedik meg a kérdés tartalmával, részleteivel, más kérdésekkel való kapcsolatával. A homályos fogalmak világossá lesznek, a belső és külső összefüggések feltáruznak. Nagy haszon a *terminológiai tájékozódás* is, a szóbajövő műszavak, kifejezések megismerése. Végül még bizonyos *kiinduló bibliográfiai adatokat* is kaphat a könyvtáros a lexikonokból stb., legalábbis egy bizonyos időpontig.

Ha a bevezető tájékozódás megtörtént, hozzáfog a könyvtáros a tulajdonképpeni kutatáshoz: a téma irodalmának összegyűjtéséhez. Nem árt újólag és újólag hangsúlyozni, hogy a könyvek mellett *mellőzhetetlenek a folyóiratcikkek*. Épp ez utóbbiak okozzák azonban a legtöbb nehézséget. A könyvek tekintetében nagyjából eligazít a katalógus, a cikkekről azonban nem tájékoztat.

Pedig nem is csak az illető tudomány-

ág közismert folyóirataiban számíthatunk irodalomra! A tapasztalat azt mutatja, hogy az ún. standard-folyóiratokon kívül egyebünnen is kerülhet elő fontos anyag. (Pl. néprajzi anyag irodalmi, orvosi stb. folyóiratokban.) Tehát igen széles mezőn kell kutatni, következőleg igen fontos szerep jut a cikkbibliográfiáknak, lapszemléknek.

Sajnos, a magyar anyagnál nehezzé teszi a kutatást a *mutatók* hiánya. A Műszaki Lapszemle különféle sorozatai pl. igen nagy szolgálatot tehetnének az irodalomkutatás támogatásában is, de több évre visszamenően a külön-külön füzetek átnézése — mutató nélkül — olyan rengeteg időt venne igénybe, hogy szakkönyvtáraink inkább a külföldi referáló lapokat használják. (Ha a könyvtár előfizet a figyelőkartonokra is s azokat összeosztja, az esetek nagy részében a nehézséget némileg áthidalhatja.) Ugyanígy égető szükség lenne a Magyar Folyóiratok Repertoriumához is a tárgymutató elkészítésére.

Mind a könyvek, mind a folyóiratok közben *nagy segítség, ha bibliográfiákat találunk* (akárcsak „rejtett” bibliográfiák formájában.) A talált címek ugyanis továbbvezetnek. Mindig tekintetbe kell azonban venni, hogy a felfedezett bibliográfiákat esetleg más céllal szerkesztették, helyénvaló ezért a kritika, kiegészítés stb.

Kiskönyvtárak dolgozói jól teszik, ha nem szorítkoznak saját segédeszközöikre. Fontosabb kérdések esetében fel kell keresniök más, nagyobb könyvtárakat is, ezek kiterjedtebb apparátusa néha egyenesen feltétele a feladat jó megoldásának. A határterületek esetében pedig még nem kimondottan kiskönyvtárak is rászorulnak más könyvtári anyagra.

A címek kijegyzése természetesen nem elég, *szemügyre kell venni* magukat a könyveket, cikkeket is, hogy valóban tartalmaznak-e lényeges adatokat a kérdéshez.

Cédulázás

Szólnunk kell pár szót a kutatás technikájáról is. Az egyes címeket a könyvtáros kis cédulákra jegyzi, ez a művelet az ún. cédulázás. (A módszernek az az előnye, hogy később a külön papírlapokat tetszőlegesen lehet rendezni.) Magától értetődő követelmény a pontosság, enélkül ugyanis a végleges jegyzék összeállítása másodszeri nyomozást igényelne. Nagy szerepe van cédulázás köz-

ben a rövidítéseknek (pl. folyóiratcímek esetében). Jó, ha a könyvtáros nem elégzik meg a pusztá címmel, hanem ha tartalmi ismertetést (kivonatot) talál, rögzíti ennek lényegét is. Amennyiben nem a katalógusból származik az adat, fel kell jegyezni a forrást is.

Az adatokat jól illusztrálja a következő űrlap. (Természetesen űrlap nélkül is boldogul a könyvtáros!)

Tárgy:	Ki kéri?
Szerző:	Folyóirat:
Cím:	Kötet, év, lap

Az olvasó persze nem a cédulákat kapja meg, hanem belőlük jegyzék készül. Előtte azonban gondosan meg kell szűrni és értékelni kell az anyagot.

Kerülőutak

Az irodalomkutatást végzők általános tapasztalata az, hogy közvetlenül nem mindig lehet célhoz érni. A források nem úgy csoportosítják az anyagot, ahogy a keresőknek rá szüksége lenne, s bár feltehetőleg ott lappang valahol a válasz, a megközelítés körülményes. Ilyenkor van szükség kerülőutakra, *indirekt eljárásra*. Szentmihályi János egyetemi jegyzetében a biográfiai, topográfiai és kronológiai megközelítési módokat ajánlja,¹ az indirekt lehetőségek száma azonban a háromnál több. A legfontosabbak a következők:

1. *Megközelítés a szerzőn keresztül*. Ha ismeretes már egy szerző, aki foglalkozott a témakörrel, feltehető, hogy többször is írt róla. Átnézendők tehát az illető szerző művei. Például:

Kérdés: Szükség van a felületi simaság mérésére szolgáló szovjet műszerekre.

Eljárás: A szakkatalógusban megtalálható Kiss Gyula rokontárgyú műve „Finom felületi mérések” címmel. (Megjelent: Bp. 1953. 55 lap. A Mérnöki Továbbképző Intézetben tartott előadás.) Ez azonban a keresett szovjet műszerek leírását nem tartalmazza. A keresés Kiss Gyulához kapcsolódott, első sorban cikkelt kutatva, ezekre utal a katalógus nem terjeszkedik ki. A Magyar Folyóiratok Repertórium 1954. évi mutatója hivatkozik a 123/1. lapra. Itt újabb rokontárgyú közlemény bukkan fel, amelyről szemügyrevétel után kiderül, hogy a kért leírásokat megadja.

¹ Szentmihályi János: Olvasószolgálat. Bp. 1953—1954. 157—158. lap.

Válasz: Kiss Gyula: A felületi simaság kérdésel. = Mérés és Automatika. 2. évf. 3. sz. 1954. 65—73 lap.

Ez az eljárás különösen indokolt a Magyar Folyóiratok Repertórium, a Magyar Nemzeti Bibliográfia esetében, amelyek csupán szerzői mutatót adnak, de tárgymutatót nem. Hasonló a helyzet azoknál a régi bibliográfiáknál is, amelyek az anyagot a szerzők betűrendjében közlik, ugyancsak tárgymutató nélkül.

2. *Megközelítés a vélt lelőhelyen keresztül*. Ahogy feltételezhető, hogy a szerző máskor is írt a témáról, ugyanúgy valószínű, hogy egy folyóirat is több esetben, több vonatkozásban jelleget ad a kérdésnek. Analóg módon jönnék tekintetbe a megfelelő tárgyú évkönyvek, gyűjtemények, sőt egységes tartalmú sorozatok, bizonyos intézetek kiadványai is. (Például Erdélyi Jánosra vonatkozó modern feldolgozást a Filozófiai Évkönyvben kereshet valószínű sikerrel a könyvtáros, 1952-ben talál is.)

3. *Megközelítés egy rokontémán keresztül*.

Kérdés: A Mátyás király alapította pozsonyi egyetem.

Eljárás: A katalógusban megfelelő mű nem volt található, ellenben szerepelt a pécsi egyetem történetéről egy munka. Lukinich Imre: Az egyetem alapításának története. Minthogy a pécsi egyetem a pozsonyi utódaként jött létre, feltehető volt, hogy e műben hivatkozás lehet a régi pozsonyi egyetemre is. A 3. lapon valóban megtalálható a megfelelő mű említése.

Válasz: Császár Mihály: Az Academia Istropolitana, Mátyás király pozsonyi egyeteme. Oklevéltárral. Pozsony. 1914. 144 lap.

Hasonló módon volt irodalom található a dunai hídroncsok kiemelésének technikájához az elsüllyedt hajók témakörén keresztül.

4. *Életrajzi megközelítés*. Azon alapján, hogy az események személyekkel vannak kapcsolatban, s ezek életrajzi felvilágosítást adnak róluk is. Például:

Kérdés: A nándorfehérvári csata mai elemzése.

Eljárás: Tekintetbe jönnék a történettudományi folyóiratok stb., majd Hunyadi János személyén keresztül az életrajzi megközelítés vezet célhoz.

Válasz: Elekes Lajos: Hunyadi. Bp. 1952. 438—479. lap.

5. *Kronológiai megközelítés*. A probléma időbeli rögzítésével indul el a kutatás. Például:

Kérdés: A régi bajai vasúti híd szerkezetének leírása.

Eljárás: Onálló művet nem lelve, a könyvtáros tisztázza, hogy mikor épült a híd. Az 1907–1908. évvel ezután a szobajövő folyóiratok megfelelő évfolyamaihoz fordul.

Válasz: Szikszay Gerő: A bajai vasúti Dunahíd vasszerkezete: = A M. Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője. 28. köt. 1909. 300–314, 317–321 lap. (Részletes műszaki leírás, sok ábrával.)

6. Topográfiai megközelítés. A kérdés helyi, földrajzi kapcsolatában kap támpontot a keresés.

Kérdés: A matyókra vonatkozó irodalom.

Eljárás: Mezőkövesd kiindulóponttal már Bodor Antal: Magyarország helyismereti könyvészete hasznos anyagot ad. Átnézendők továbbá a Borsod megyére, a szóbanforgó vidékre vonatkozó leírások, monográfiák.

7. Megközelítés az alkalmazási területen keresztül. Például:

Kérdés: Higanymeghatározás a levegőben.

Eljárás: A kereső abból a megfontolásból indul ki, hogy a higanygőz mint ipari mérgezőanyag fordul elő, tehát meghatározásának az iparegészségügyben van szerepe. Lazarjev, N. V.: Mérgező hatású ipari (vegyi-) anyagok c. műve 2. kötete 298–310. lapja valóban leírást ad a higany ipari alkalmazásáról, a levegőben levő higanygőz kimutatásáról is, ezenkívül részletes bibliográfiát közöl.

Természetesen a különféle megközelítési módok együtt is előfordulnak, kapcsolhatók egymással.

² Befejezésül megjegyezzük, hogy gyakorlatilag kltűnően használható kis segédkönyvet állított össze a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára: (Weger Imre): Irodalomkutatás. Anyaggyűjtés. Bp. 1955. 63, 7 lap.

A MAGYAR TÁJBIBLIOGRÁFIÁK készítésének alapvető kérdéseiről rendezett ankétot november 26-án az Országos Széchényi Könyvtár. Az ankéton a magyar tudományos és közművelődési könyvtárak számos képviselője vett részt. A résztvevők megvitatták Módis Lászlónak, a debreceni Egyetemi Könyvtár munkatársának a tájbibliográfiák készítésére vonatkozó téziseit. Béley Pál (Országos Széchényi Könyvtár) bevezetése után Szász Károlyné (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár), Péter László (Szegedi Egyetemi Könyvtár) és Rácz Aranka (Országos Széchényi Könyvtár) korreferátuma hangzott el, majd a megjelent könyvtárosok közül számosan szoltak még hozzá a kérdéshez. Az ankét résztvevői végül határozatot fogadtak el a tájbibliográfiák készítésének ügyében. (O. Sz. K.)

□

NEMZETKÖZI ZENEI FORRÁSLEXIKON
(Répertoire International des Sources Musica-

Tájékoztatósi archívum

Az irodalomkutatás eredményeit (a címetek tartalmazó jegyzékeket stb.) a könyvtárnak saját maga számára is meg kell őriznie. Előfordulhat ui., hogy hasonló kéressel más is fordul a könyvtárhoz. Ilyenkor nagy szolgálatot tesz, ha nehézség nélkül elő lehet keresni az archiválisan őrzött régi anyagot.

Természetesen a másodszori felhasználás kellő óvatossággal kell, hogy történjék. Először is: a két tudakozás között idő telt el, azóta újabb művek láthatnak napvilágot. Másodszor: a tárgy azonosága mellett sem bizonyos, hogy a két kérdezőnek pontosan ugyanaz az irodalom kell (más lehet a felhasználás célja, különbözhetnek az illetők nyelvtudása stb.).

Ami a tájékoztatósi archívum alaki kérdéseit illeti, legjobb minden tájékoztatást külön lapra írni, így tetszőlegesen rendezhetők. Az egyes lapokat vagy tárgyszavak szerint vagy a szakkatalógus rendjében (pl. ETO szerint) tartják. (Amennyiben a könyvtárnak bibliográfiai katalógusa van, igen hasznos, ha itt a megfelelő szakoknál hivatkozást osztanak be az archívumban található tájékoztatásokra.)

Hasznos lenne, ha a könyvtárak sokszorosított jegyzéket adnának ki az irodalomkutatás megoldott témáiról s azt egymásnak megküldenék. Esetleg bizonyos esetben egymás anyagát is beiktathatnák archívumukba.²

Sebestyén Géza

les) címmel hatalmas kiadványsorozat készül, mely felöleli az egész világ zenei forrásanyagát. A kiadvány összeállításába bekapcsolódott Magyarország is: a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Főbizottsága és az Országos Széchényi Könyvtár részvételével megalakult a Nemzetközi Zenei Forráslexikon Magyar Szerkesztőbizottsága. A Magyar Szerkesztőbizottság először körlevélben fordult a régi zenei anyaggal rendelkező könyvtárakhoz és intézményekhez, melyben a zeneművek (kották és kottát is tartalmazó könyvek) számáról adatokat kér be, hogy az országban található zeneműállomány felmérése után tervszerűen megindulhasson a feldolgozó munka. Ha olyan könyvtár is őriz régi (1800 előtti) kéziratot, vagy nyomtatott zeneműveket, amely kérdőívet eddig nem kapott, kérjük, zeneműállományát jelentsse be a Nemzetközi Zenei Forráslexikon Magyar Szerkesztőbizottságának (Budapest, VIII., Puskin utca 26. Országos Széchényi Könyvtár.)

Mosolygó irodalomtörténet*

MARK TWAIN TEMETÉSE

Mark Twain 1907-ben Londonba utazott. Már az óceánjáró Minneapolis gőzcsónán kezdte a riportért túlekedő újságírók megtréfálását. A zakatoló gépterem közelébe vezette őket és suttogó hangon elmondotta „terveit“:

— Mindenekelőtt Oxfordba utazom, hogy átvegyem a doktori diplomát, mellyel az egyetem kitünttetet... Remélem, hogy az ottani ünnepi körmenetek tanulmányozásával kibővíthetem tapasztalataimat afelől, hogy milyen legyen a temetésem.

— Hogyan? Talán életúnt? Meg akar halni? — csillant fel az újságírók szeme.

— Igen, csak küldjék el a temetésrendezőt. Halálom iránt nagyon sokan érdeklődnek, így tehát figyelmességből meghívókat küldök szét a temetésemre. Meghívóm különös szövege minden konkurráló humoristát lepipál majd. Számozott jegyeket fogok szétküldeni. Mert miért lehessen ingyen részt venni a temetésemen? Az egyik oldalon lesz a meghívó szöveg, a másikon meg valami ügyes reklám, például ilyesmi: „Ha Toffer-féle egészség fehéreneműt viselt volna, még ma is élne!“, vagy pedig: „Ashley öt dollárért vállal temetésrendezést!“

*

NEM MINDIG A KICSI A KICSI...

Brassai Sámuel és Gyulai Pál a magyar kritikai irodalom két félelmetes vitatkozója volt. Ebbeli képességeiket nem csak másokon, de egymáson is gyakorolták.

Egyik heves szópárbajuk közben, amikor a hórihorgas Brassai már kifogyott az érvekből, váratlan fordulattal így szólott az alacsony természetű Gyulai Pálhoz:

— Mindjárt felkaplak és a zsebembe duglak!

— Akkor több lesz a zsebedben, mint a fejedben! — vágott vissza Gyulai.

*

VOLTAIRE A FÜGGÖNY ELŐTT

Voltaire az első színpadi szerző, aki darabjának bemutatóján megjelenő a közönség előtt. Ez a műve a Mérope c. verses tragédia volt, amelyet 1743. február 26-án játszottak először. Voltaire színműveire már régebben felfigyelt Párizs, de egyetlen drámája sem keltett ekkora hatást. Az izzó siker-hangulat szülte meg a közönség új óhaját: látni kívánta a szer-

zőt. Voltaire egyik levelében így írja le az eseményt:

„Az elragadtatás oly nagy volt, hogy a közönség engem mindenáron látni akart. Fölkerestek a színház egyik zugában, ahová menekültem és erőnek erejével Villars hercegnő páholyába hurcoltak, hol a hercegnő menyje is jelen volt. A földszint közönsége szinte tombolt örületében és fülsiketítő zaj közepette váltig azt követelte, hogy az ifjú hercegasszony csókoljon meg engem. A zaj sehogy sem akart lecsillapulni, végre is az ifjú hercegasszony, anyósa parancsára engedelmeskedni volt kénytelen. Megcsókolt tehát a közönség szemelattára, akárcsak egykor a skót Margit királynő Alain Chartier-t; csakhogy Chartier akkor aludt, én pedig nagyon is ébren voltam.“

Voltaire itt amaz ismeretes anekdotára célozott, mely szerint Margit királyné, XI. Lajos francia király neje, egy napon megpillantotta a karosszékekben alvó, rút külsejű francia költőt, odahajolt hozzá és megcsókolta. Környezete megütközött ezen, hogy hogyan lehet ilyen csúf férfit megcsókolni.

Nem a férfit csókoltam meg, mentegette magát a királyné, hanem az ajkat, mely annyi szép szót rebegett.

Voltaire óta a szerzők csók nélkül is megjelennek a színpadon, csak épp egy kicsit hívni kell őket.

*

PONTOSAN KELL TUDNI AZ ÍRÓ NEVÉT

Elek apó, Benedek Elek nagyon jószívű ember volt és mindenkin segített, aki kéréssel fordult hozzá. Egyszer egy Kuhlman nevű segesvári szász ember kérte támogatását. A borítékon így állt Benedek neve: Bekened Elek. Az öreg mesemondó nem haragudott ezért, de figyelmeztette, hogy az ő neve nem Bekened, hanem Benedek. Jött is a bocsánatkérő levél: Bedenek Elek úrnak címzéssel. Elek apó haragudni kezdett. Aki kér tőle valamit, illendő, hogy legalább a nevét tudja. Pár nap múlva újabb posta érkezett: Neneked Elek úrnak. Erre a levélre Benedek Elek nem is válaszolt.

*

BORBAN A BÜLCSESSÉG?

Molière Párizs melletti házában éldegélt, magánosan és betegesen. Legfeljebb a színház ügyei szólították időnként a városba. Barátai azonban gyakran felkeresték auteuil-i házában. Egy este Boileau, az esztétikus költő és Lully, a zenész bo-

* Bélyey Pál hasonló címen megjelenendő gyűjteményéből.

rozgatott nála. Molière hamarosan visszavonult szobájába, mert az orvos eltiltotta az italtól. Barátaít azonban megkérte, hogy ne zavartassák magukat a mulatozásban. A társaság még sokáig együtt maradt és a bor hatására végül is világfájdalmas hangulatba került. A fogyasztott szesz nyomán ama mély bölcséleti belátásra jutottak, hogy az élet szenvedés, nem érdemes élni. Helyes tehát az egész „ügynek“ mihamarább végét vetni. A Szajnához készülődtek, hogy ünnepélyes keretek között a vízbe ugorjanak. Az emelkedett hangú filozófiai vi-

tára Molière is felébredt. Rögtön látta, mi baja van a társaságnak és mindjárt tudta, hogyan kell barátait kezelnie. Szemükre vetette, hogy éjjel és önellküle akarnak vízbe ugorni. Ily nagyjelentőségű tettet fényes nappal és csak az ő társaságában lehet elkövetni. Felkérte barátait, hogy pihenjenek még egy keveset és reggel, kilenc órakor ő maga fogja őket a Szajnához vezetni. Az indítvány egyöntetű helyesléssel elfogadatot. Valamennyien lefeküdtek, de reggel kilenc órakor egyikük sem jelent meg a vízbeugrás kijelölt színhelyén.

KITÜNTETÉSEK

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a népművelés területén végzett kiváló munkájuk elismeréséül **POVÁRNY JENŐ**nek, az Országos Műszaki Könyvtár vezetőjének a Szocialista Munkáért Erdemérem, **JÁNSZKY LAJOS**nak, az Országos Műszaki Könyvtár műszaki tájékoztatói osztálya vezetőjének és **BALÁZS JÓZSEF**nek, a győri Wilhelm Pieck Vagon- és Gépgyár műszaki könyvtára vezetőjének a Munka Erdemérem kitüntetését adományozta.

A MŰSZAKI KÖNYVTÁROK FELSZABADULÁSI VERSENYÉNEK EREDMÉNYEI

A nagyüzemek könyvtárai között első helyezést a **WILHELM PIECK VAGON- ÉS GÉPGYÁR** és az **IKARUS** könyvtára ért el. A Wilhelm Pieck gyár műszaki könyvtára egész munkáját az üzem műszaki fejlesztésének szolgálatába állította. A versenyidőszak alatt 190-ről közel 1000-re emelkedett olvasóinak száma, akik ugyanezen időszak alatt több mint 12 000 kötet könyvet kölcsönöztek. E könyvtár ma hazánk legjobban működő műszaki szakkönyvtára. A könyvtár vezetője, Balázs József elvtárs a verseny eredményeképpen „Munka Erdemérem“ kitüntetésben is részesült. Az **IKARUS** gyár műszaki könyvtár az olvasótoborzás vonalán végzett kiváló munkát, különösen azért, hogy a gyár fiatalait az olvasóklubokba, különösen a fiatalokba is bevonta olvasói táborába. A verseny időszaka alatt lépett be a könyvtárba az 1000. olvasó. A könyvtárnak különösen tájékoztató munkája és nyilvántartásai kiválóak.

A nagyüzemek kategóriájában második helyezést ért el a **MÁVAG**, a Csepel Autógyár és a Tatabányai Szénbányászati Trüszk Könyvtára.

A kutató- és tervezőintézetek csoportjában első helyezést értek el a Melyéptécsi Tervező Vállalat, az Optikai és Finommechanikai Központi Kutató Laboratórium és a Bányászati Tervező Iroda műszaki könyvtára. Mindhárom könyvtár dokumentációs bibliográfiai kutatómunkájával hathatósan segítette a tervező munkát. Ebben a kategóriában második helyet értek el az Építéstudományi Intézet, a Középpletervező Vállalat és a Vegyifüzemeket Tervező Vállalat szakkönyvtárai.

A közép- és kisüzemek csoportjában első helyen a Kábel- és Sodronykötélgvár, a **TRANSZVILL** és a Közlekedési Dokumentációs Szolgálat műszaki könyvtára, míg második helyen a Kőbányai Textilgyár, a Lámpagyár és a Vörös Október Ruhagyár műszaki könyvtára végzett.

A verseny záróünnepélyén, amelyen Czottnér Sándor szénbányászati miniszter és Kolos Ri-

chárd Kohó- és Gépipari miniszterhelyettes is résztvett, Non György, a népművelésügyi miniszter első helyettes tartott bevezetőt és nyújtotta át a kormány- és miniszteri kitüntéseket a versenyben eredményesen résztvevőknek. (O. M. K.)

MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐINK

Tóth István, Kuntár Lajos, Markovits József, Benárd János és Futala Tibor levelezőinknek könyvajándékot küldtünk.

A pártoktatási évad megindításakor a nagykanizsai Járásí Könyvtár felkereste a szemináriumok vezetőit és felajánlotta, hogy ellátja őket a felkészülésükhez szükséges politikai művekkel. Több helyen kiállítás is rendeztek a gazdag ideológiai anyagból. A városi tanács kulturtermben rendezett kiállításnak igen sok látogatója volt. Itt nyitották meg ünnepélyesen a pártoktatási évet. (Morvai Gyuláné.)

A putnoki Járásí Könyvtár hat községben indított előadássorozatot és kilenc községben olvasóköroket szervezett, melyeket a népkönyvtárosok vezetnek. A pártoktatás segítségével a pártbiztoság a könyvtár rendelkezésére bocsátotta az oktatáshoz szükséges művek jegyzékét. Az MNDSZ kézimunka-körnek szakkönyveket adott a Járásí Könyvtár, ezenkívül az összejöveteleken felolvasásokat is rendeznek. (Kiss Lászlóné.)

5000 forintot nyert Méró János a Somogy megyei Lengyeltóti község népkönyvtárosa a II. Békekölcson legutóbbi húzásán. (K. B.)

Az Országos Széchényi Könyvtár Zirci Rcguly Antal Tudományos Könyvtára a nyár folyamán nyílt meg a látogatók és a kutatók számára, az év eddigi eltelt időszakában máris 3670 látogató és közel 500 tudományos kutató kereste fel ezt az új műemlékkönyvtárat. (O. Sz. K.)

A FEJÉRMEGYEI KÖNYVGYÜJTŐ HÓNAPOK során a sztálinvárosi 20 tantermes iskola VI/a osztályának négy örsé versenyben gyűjtötte a könyveket Polgárdi Mihály osztályfőnök vezetésével. A négy örs több mint hétszáz könyvet gyűjtött össze, a könyveket ünnepélyesen adták át a Járásí Könyvtárnak. A Szorgalom-örs 156 forintot adott át pénzben, a Jótanulás-örs 237 forintot, az Előre-örs 100 forintot, a Vidámság-örs pedig 156 forintot — a könyveken kívül. A Járásí Könyvtár a pénzből az ifjúsági részleg számára vásárolt könyveket. (Benárd János.)

A KÖNYV A NAGYVILÁGBAN

A LITYERATURNAJA GAZETA Engels 135. születésnapja alkalmából adatokat közöl Marx és Engels műveinek kiadásáról a Szovjetunióban. 1917-től 1955-ig 1826 ízben adták ki Marx és Engels írásait, összesen 67 233 000 példányban. Legtöbbször jelent meg a Kommunista Kiáltvány: 61 nyelven, 328 alkalommal, 12 472 000 példányban. Engels „Anti-Dühringjét“ 56 ízben adták ki, 2 364 000 példányban. „A természet dialektikája“ 42-szer jelent meg, 2 284 000 példányban, míg a „Feuerbach és a klasszikus német filozófia felbomlása“ 89 kiadást és 3 208 000-es példányszámot ért meg.

★

A SZERB TUDOMÁNYOS AKADÉMIA értékes, 11 615 kötetből álló könyvküldeményt kapott a Szovjet Tudományos Akadémiától. A két tudományos intézmény megállapodása értelmében a Szovjet Tudományos Akadémia a fennállása óta megjelent összes kiadványait, összesen 60 000 művet megküldi a Szerb Tudományos Akadémiának. (*Borba*)

★

ÚJ ÍRÁSMÓDOT vezetnek be Kína belső mongóliai autonóm területén. Az áttérést hat esztendő alatt, két szakaszban valósítják meg. Az új mongol írás lehetővé teszi az írás és a beszélt nyelv egységét, egyszerűsíti a jeleket és a függőleges írásmód helyett vízszintes írásmódot vezet be. Mindez jelentősen megkönnyíti az írás-olvasás elsajátítását.

★

AZ ENTREPRISE című francia lap szerint Franciaországban 2739 kiadválalat van. Mennyiségi szempontból a francia könyvkiadás világviszonylatban a negyedik helyen áll. Úgy számítják, hogy a franciák 62 százaléka olvas könyveket, de ezek közül csak 30 százalék a könyvvásárló. (*Gazette de Lausanne*)

★

ATOMENERGIÁVAL foglalkozó irodalmat újabb öt könyvtár bocsát az olvasók rendelkezésére Angliában. A londoni Tudományos Múzeumban és a sheffieldi központi könyvtárban már néhány éve megtalálhatók az atomenergiaira vonatkozó írások. A sheffieldi központi könyvtár 1952-ben kapott először az USA Atomenergia Bizottságától ilyen vonatkozású nem titkos anyagot és ma már néhány száz kötettel rendelkezik. Több közleményt kölcsönöztek ki már eddig is a különböző kereskedelmi kutató intézményeknek. (*Manchester Guardian*)

HUSZONÖT ESZTENDŐS a moszkvai Nyomdaipari Főiskola. Fennállásának ideje alatt több mint 3000 nyomdaipari mérnököt, sokezer kiadvállalati dolgozót képezett ki.

A főiskolának jelenleg három fakultása van: nyomdatechnikai, gépgyártási és mérnöki-gazdászati. Külön tagozaton képezik ki a könyv művészi kiállításával foglalkozó dolgozókat. (*Szovjetszkaja Kultura*)

★

CHARLES DICKENSNEK „A Golden Mary roncsai“ című írását, nyomtatásban való megjelenésének 100. évfordulója alkalmából kiadják Amerikában. Az író ezt a tengeren játszódó drámáját ugyanis saját folyóiratának 1856-i karácsonyi számában jelentette meg, de eddig könyv alakban sohasem került a közönség kezébe. (*The New York Times*)

★

„KÖNYVET MINDENKINEK“ címmel dokumentumfilmet készített az UNESCO. A film, amelynek játszási ideje 12 perc, e szervezetnek a nyilvános könyvtárakért tett erőfeszítéseiről szól, francia-, angol- és spanyolnyelvű szöveg kíséri. (*Bulletin de Bibliophile et du Bibliothécaire*)

★

AZ AMERIKAI IRODALOM bibliográfiájának első kötete, amelyet a yalei egyetemi nyomda adott ki, novemberben megjelent. A kötet Henry Adamstól Donne Byrne-ig 41 szerző 3200, a teljes, 8–9 kötetre tervezett sorozat pedig 300 szerző 35 000 címeirását tartalmazza majd. Ezt a kötetet Jacob Blanck, a Kongresszusi Könyvtár bibliográfusa készítette elő és az Amerikai Bibliográfiai Társaság vizsgálta felül. (*The New York Times*)

★

A SZOVJET KÖNYVEK SIKERE Indiában. Indiában mind több és több szovjet könyv jelenik meg angolul, ill. India népeinek nyelvén. Igen népszerűek Gorkij „Válogatott elbeszélései“, Uljanova „Iljics gyermek- és iskolaévei“, valamint Osztrovszkij „Az acélt megedzik“, Katajev „Távolban egy fehér vitorla“, Muszatov „Felragyognak a csillagok“ stb. c. művek. Igen nagy elismeréssel írnak „Az acélt megedzik“ hindu nyelvű fordításáról és hangsúlyozzák, hogy ez a mű feltétlenül hozzá fog járulni a realista tradíciók továbbfejlesztéséhez. (*Lityeraturnaja Gazeta*)

AZ ÍRÓK NEMZETI BIZOTTSÁGA Franciaországban november 11-én utcai könyvadászt rendezett, melyen a szerzők dedikálták műveiket. A könyvek árusításában az írókon kívül számos francia színész is résztvett. (*Les Lettres Françaises*)

★

A CRNOGORAI Nemzeti Könyvkiadó Shakespeare összes műveit készíti kiadni szerb-horvát nyelven, három kötetben. Az első kötet — mely már a jövő évben a közönség kezébe kerül — Shakespeare összes tragédiáit tartalmazza. (*Borba*)

★

AZ AMERIKAI OLVASÓK egy része túrelmetlen; nincs edve ezeroldalas regényeket olvasni, de szívesen veszi, ha rövidített formában találják a nagylegzetű műveket. Erre a tipikusan amerikai igényre alapul a havonta megjelenő „Omnibook” magazin, amelyben négy erősen megrövidített regényt vagy útirajzot közölnek. Az „Omnibook” sikerén felbátorodva több kiadó cég vállalkozott arra, hogy a „mammut-regényeket” „törpe-regényekké” rövidítse. Ilyen vállalkozások nem ártatlanok klasszikus műveket is „törpe-regényekké” zsugorítani. Az 1950-ben 200 000 olvasóval indult „Readers Digest Condensed Books Club”-nak ma már kétfélmillió tagja van.

Mindez nem riasztja vissza az amerikai szerzőket attól, hogy hosszú regényeket írjanak. Margaret Mitchell és Hervey Allen „bestseller”-einek terjedelme meghaladja az ezer oldalt. (*Die Tat*)

★

A MOSZKVAI Gyermekekkiadó kiállítást rendez a külföldi ifjúsági ismeretterjesztő könyvekből. Mintegy 300 kötetet állítanak ki a háború óta a népi demokratikus országokban, az Egyesült Államokban, Angliában és Franciaországban megjelent könyvekből. A kiállítás célja: megismertetni a képzőművészeket, az irodalmi- és képzőművészeket, valamint a nyomdászokat a gyermekkönyvek kiállítása terén külföldön elért eredményekkel. (*Szov. Kultúra*)

★

A MAINZI Schott kiadóvállalat Riemann híres „Musik-lexikon”-jának újabb kiadására készül. A lexikon legutóbb 1929-ben jelent meg. A következő, 12-ik kiadást két-három kötetre tervezik. Az átdolgozás munkáját Hugo Riemann egykori növendéke, dr. Willibald Gurlitt irányítja. (*Die Tat*)

AZERBAJDZSÁNI nyelven több hadaló indiai író művét adták ki, valamint az „Indiai és pakisztáni elbeszélések” című kötetet.

A Szovjetunió Állami Képzőművészeti Kiadóvállalatánál „Az indiai művészet emlékei” címmel díszes kiállítású album jelent meg a Szovjetunió múzeumaiban található indiai műalkotásokról.

★

A HOMOSZEKSZUALITÁS a központi témája Robin Maugham „A tükör mögött” című könyvének, melyből Tanganyikában filmet is csinálnak. Az író — mint a kritika írja — ezt a szenvedélyt nem világítja és magyarázza meg kellően. A könyvet csupán az írás helyes mérsékletessége és a külső részletek rutinos kidolgozása óvja meg az ízléstelenségtől. (*Manchester Guardian*)

★

A. KRIVICKIJ szovjet újságíró „Budapest” című cikkében azt írta József Attiláról: „Sajnos, a Szovjetunióban megbocsáthatatlanul kevésbé ismerjük. Thomas Mann az év elején megemlékezett arról a „felejthetetlen benyomásról”, amelyet egykor a fiatal József Attila tett rá budapesti találkozásuk alkalmával. Paul Éluard elragadtatással írta verseiről: „Érzem bennük az intonáció magabiztos erejét.” (*Lit. Gaz.*)

★

A HÁROM ÉVVEL EZELŐTT 25 000 példányban megjelent kínai—orosz szótárt újból kiadják, kibővített szóanyaggal, a kínai írásjelekben azóta végrehajtott egyszerűsítések figyelembevételével. Az új kiadás 50 000 példányban jelenik meg. (*Szov. Kultúra*)

★

A SZOVJETUNIÓ ÁLLAMI SZÉPIRODALMI KIADÓJA ez év októberében ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. Az elmúlt negyedszázad alatt a szépirodalmi kiadó többmillió könyvet adott közre. Összehasonlításuképpen megemlítjük, hogy míg a háború előtt, 1940-ben, mindössze 179 könyvet adott ki 3,2 millió példányban, addig 1955-ben 503 mű jelent meg a szóbanforgó kiadótól 73 000 000 példányban. A példányszám gyarapodása tehát több mint 20-szorosa a 15 év előtti mennyiségnek. Mint érdekességet megemlítjük, hogy az Állami Szépirodalmi Kiadó neve alatt nap mint nap átlag majdnem 200 000 példány könyv lát napvilágot. (*Lityerturnaja Gazeta*)

Országszerte gyűjtik az írókról szóló hagyományokat és az írók emléktárgyait

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság régóta gyűjti íróinknak a nép ajkán élő emlékeit, hagyományait, a róluk szóló legendákat, apró történeteket.

A gyűjtőmunka során megörökítik, rendszerezik és feldolgozzák íróink minden olyan emlékét (még ha azok egyik-másika a legendák ködébe vész is), ami róluk a nép körében szájról szájra jár.

A társaság e nagyjelentőségű munka ismertetése és népszerűsítése végett „A magyar irodalom helyi hagyományai” címen gazdag gyűjteményt adott ki, amely az iskolai szakköri füzetek sorozatában jelent meg. A füzet Budapesten kerületenként, vidéken megyenként és helységenként sorolja fel azokat a nevezetességeket, amik egy-egy író ottani életével, ottartózkodásával függnek össze. Az érdeklődők és a gyűjtőmunkába bekapcsolódók tájékoztatása, munkájuk megkönnyítése céljából valóságos feltérképeztek az országot, megjelölvén, hol, körülbelül milyen irodalmi adatok felkutatására, megszerzésére van lehetőség.

Szakköri tevékenységből társadalmi munka

A cél az, hogy az író helyi kapcsolatait az ifjúság ezen a réven is megismerje, az írók életébe, munkásságába az iskolai tankönyvek sokszor merev és rövid tárgyalási módján és lehetőségein túlmenően is behatoljon. Ezáltal az író — és rajta keresztül az irodalmat — megkedvelje, lakóhelyének múltját megismerje és megszeresse — ami viszont a hazaszeretet nagy mozaikképének kedves, színes alkotó kövecskéje lehet. Az ifjúság bekapcsolódása e törekvésbe, azt is jelentheti, hogy az ügy iránti érdeklődés kibővül, és társadalmi megmozdulássá szélesedik.

Kívánatos természetesen, hogy a társadalmi munkává fejlődő gyűjtésbe azok az intézmények is bekapcsolódjanak, amelyek hivatásuknál fogva legjobban hozzá tudnak jutni a szükséges adatokhoz. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság evégből kérte a pánt, a DISZ-szervezetek és a tanácsok segítségét, de bízuk abban, hogy a kultúrotthonok, kulturházak, az Írószövetség és a TTIT vidéki csoportjai, a pedagógushálózat tagjai, a Népfrontbizottságok stb. is teljes erejükkel részt vesznek a mozgalom céljai elősegítésében. Ahol az iskolai szakkörök ereje, anyagi lehetőségei nem elegendők, ott ezeknek kell sorompóba lépniük. Az ő feladatuk biztosítani, hogy az

író szülőházát megóvják, ha kell, például a háztetőt megcsináltassák, az esetleg kidőlt falat felhúzzassák, az íróról utcát, teret nevezzenek el és emléküket minden lehető módon ápolják, őrizzék.

Megmenteni az emléktárgyakat!

Az irodalmi emléktárgyakat a *Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjti*. A kéziratokat, az író által rendszeresen használt tárgyakat igyekszik megmenteni az enyészettől. Számukra megfelelő helyet biztosít, ezeket is rendszerezi, az újonnan előkerülteket a már meglévőkhöz csatolja vagy köréjük csoportosítja és így szolgálja neves íróink képének plasztikusabbá tételét. Lényegében az emléktárgyak gyűjtése is azt a célt szolgálja, amit az előbbi: megmenteni mindazt, ami az íróhoz tartozott, s ezen a réven is megismertetni és megszerettetni az író, művét és mindezen keresztül szinte beleitatni a köztudatba az irodalom megbecsülését, szeretetét.

Az Oktatásügyi Minisztérium, a Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság szeptemberben közzétett felhívására már eddig is 4 budapesti és 24 vidéki iskola jelentette be részvételét a munkában. Sok iskola közölte, hogy hasonló tevékenységet eddig is folytatott. A túristvándi általános iskola például szert tett két Móricz-levelre, azonkívül talált néhány telekjegyzőkönyvet, amelyek Móricz Zsigmond apjának cséplőgép-vásárlásával kapcsolatosak. A nagykorösi Arany János gimnázium Arany-émlékeket gyűjt; a költő kilenc évig tanított itt. A kecskeméti I. számú általános leányiskola Katona József emlékeit gyűjti, a bajai közgazdasági technikum a Tóth Kálmánnal kapcsolatos emlékeket szedi össze és óvja meg. A budapesti Rákóczi gimnázium Rákóczi korbéli okmányokat rendszerezett és az iskola folyosóját ezeknek üveg alatt, ráhába helyezett példányai-val díszíti stb.

A könyvtárak szerepe

A könyvtárak ugyancsak bekapcsolódhatnak ebbe a munkába. Így nemcsak az ifjúsággal és olvasóikkal teremtenek élő és mindkét fél részére hasznos és termékeny összeköttetést, hanem sajátmaguknak is igen jó szolgálatot tesznek. Hiszen a könyvtárak feladata nem merül ki a könyvek kölcsönzésében: számos esetben fordulnak hozzájuk ada-

tokért, felvilágosításért. Rendkívül fontos, hogy a helyi születésű, vagy hosszabb ideig ott élt íróra vonatkozó tények, szájhagyományok, memóriák ismeretében az ilyen kérdésekre pontos és megbízható adatokkal tudjanak szolgálni.

— Kívánatos volna — mondta Jánosi Ferenc, a Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum igazgatója — hogy a könyvtárosok a városi, megyei levéltárakkal is összeköttetésbe kerüljenek, mert ezekben a kutatóknak, búvárkodásnak tág tere van. Segíthetnének a munkában a helyi lapok is, amelyek időnként beszámolóknak az eredményekről, sőt mozgékony, az ügy iránt érdeklődő munkatársaikkal az anyagot is gazdagíthatnák. Biztos vagyok abban, hogy az emléktárgyak gyűjtése, a hagyományok feljegyzése és ápo-

lása nem marad meg az irodalom köreiben belül, hanem kiszélesedik történelmi és képzőművészeti vonatkozásban is.

A gyűjtésre felhívást kibocsátó szervezetek versenyt indítottak és a legjobb eredményt felmutató iskolai szakkörök számára 500—2000 forintig terjedő díjakat is tűztek ki. Az összegyűjtött anyagot be kell jelenteni a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak (Bp., XI. Ménesi út 11—13.), illetve a Petőfi Sándor Irodalmi Múzeumnak (Bp., V. József nádor tér 7.).

Most már csak az irodalmi szakkörökön és a társadalmi szerveken múlik, hogy a nemescélú szép tervből mit valósítanak meg.

K. E.

A NEWHAVENI Yale-egyetem könyvtárában felfedezték, hogy egy Meroving-kori biblia pergamentlapján neumák (Kora-középkori hangjegyzírás, amely nem a hangok magasságát, csupán irányát jelöli) vannak Jeremiás siralmainak szövege fölött. Amerikai zeneörténészek megállapították, hogy a burgundiai Luxeuil-ből származó kézirat neumáinak keletkezése körülbelül a 800. évre tehető. Ezek a feljegyzések tehát egész évszázaddal korábbiak az eddig legrégebbnek tartott neumáknál. (BASLER NACHRICHTEN.)

□

A NÉPI LENGYELORSZÁGBAN jelenleg több mint 4500 nyilvános könyvtár működik, mintegy 28 000 fiókkal; az üzemi könyvtárak száma eléri az 5000-et. Ezeket a könyvtárakat többnyire a háború után kiadott könyvekből állították fel. Lengyelországban az elmúlt 10 év alatt 740 000 000 könyvet adtak ki, szemben a háború előtti 400 000 000 könyvvel. Ma Lengyelországban évente 100 000 000 példányszámban jelennek meg a legjobb írók és szakemberek művei. Míg 1935-ben a szépirodalmi könyvek átlagos példányszáma mindössze 2630 volt, ma ez a szám 15 000. (KNIHOVNA.)

□

A SZABADKAI Városi Könyvtár kéthavi zárvatartás után ismét megnyílt. A könyvtárat a decimális osztályozás szerint rendezték át. Mivel a könyvtár állománya 120 000 kötet, az újrendezést osztályonként végezték el. Először a 2000 kötetből álló úttörőkönyvtárat rakták rendbe. Az iskolások számára külön 5000 kötetből álló könyvtárat szerveztek. Ennek a részlegnek külön könyvtárosa van, aki a diákokkal foglalkozik. A tudományos és történelmi osztály 40 000 kötetének és folyóirátának rendezésével még nem készültek el. Ezt a munkát csak a jövő év folyamán fogják befejezni. (BORBA.)

A XI—XVI. SZÁZADBELI könyv-festészet fejlődésének bemutatására igen érdekes kiállítás nyílt Prágában a Strahov hegyen lévő Nemzeti Irodalmi Múzeumban. A régi és ritkabecsű kódexek szép száma ékesen bizonyítja a cseh könyvdíszítő művészek alkotó rátermettségét. Ezeket az illusztrációkat és könyvfestményeket legutoljára 60 évvel ezelőtt állították ki, de természetesen kisebb terjedelemben. (LITERÁRNI NOVINY.)

□

A MŰSZAKI IRODALOM, MINT AZ ÚJÍTÁSOK FORRÁSA-PÁLYÁZAT EREDMÉNYE. Most hirdették ki a Műszaki Könyvtadó fenti című pályázatának eredményét. A számos pályázó közül Berecz István (Rákosi Művek Acélmű) 1000, Buszín János (Kender-, Juta- és Textilipar) 700, Zentai Dezső (RM. Pénzügyi oszt.) 500, György Győző (Rugyantaáru gyár) 300 és Kővári Vilmos (RM. Motorkerékpárgyár) 200 forintos díjat nyert. Az I—V. díjon kívül huszonegy pályázó könyvjutalmat kapott.

□

A LENINGRÁDI Állami Krupszkaja Könyvtárosfőiskola 1955-ben 270 könyvtárosi diplomát adott ki a főiskolát végzett növendékeinek. A fiatal szakembereket járási, városi és gyermekkönyvtárak élére állították, ill. bibliográfusi beosztásban helyezték el őket. (BIBLIOTEKAR'.)

□

MAXWELL ANDERSON amerikai színműíró Mark Twain „Tamás úrri“-jának és „Huckleberry Finn“-jének dramatizálásán dolgozik. Állítólag zenés vígjátékot akar írni a Twain-művekből. Zenéjéhez felhasználják a „Dreigroschenoper“ szerzőjének, Kurt Weillnek egy befejezetlenül maradt partitúráját. (BASLER NATIONALZEITUNG.)

A „fülszövegekről”

Fölösleges bizonygatni, hogy könyvvásárló és terjesztő, olvasó és könyvtáros szívesebben veszi kézbe az olyan jó könyvet, amelyet szép, színes védőborítékba öltöztettek. Ismeretes az is, hogy az elmúlt években ilyen könyv csak elvétve látott napvilágot és bizony nehéz volna eldönteni, kik örülnek jobban: a könyv propagandistái-e, vagy maguk az olvasók, hogy az utóbbi hónapok során egyre több könyv jelenik meg védőborítékban.

A színes védőborító kiválóan alkalmas a figyelmet felkeltő grafikai megoldásokra és ez hihetetlenül nagy mértékben befolyásolja a könyv kelendőségét. (Hogy milyen nagy mértékben, azt egyik-másik kiadónk még mindig nem ismerte fel!)

A borítólapon a fentiekben kívül egy, szinte semmi mással nem pótolható propaganda-eszköz alkalmazására ad lehetőséget: a mű rövid tartalmi ismertetőjének közlésére. Ez az úgynevezett „fülszöveg”.

Persze a könyvterjesztőknek, könyvtárosoknak még a könyvek megjelenése előtt módjuk van legalábbis némiképp megtudni — elsősorban „*A magyar könyvkiadók közeljövőben megjelenő kiadványai*” című jegyzékből — mit tartalmaz az új könyv. Am a mostani bőséges könyvtermés különösen próbára teszi az emlékezőképességet és éppen a fülszöveg, mint *emlékeztető* jelent igen nagy segítséget könyvtárosnak, eladónak egyaránt. Nem szabad számításon kívül hagyni azt sem, hogy a könyvtárosi- és könyvterjesztői hálózatba szinte naponként kerülnek be új munkatársak, akiknek úgszólóván pótolhatatlan az a mankó, amelyet a fülszöveg ad.

Az olvasóknak, könyvvásárlóknak ennél is többet, magát a *tájékoztatót* adja a fülszöveg. Tanácsot ad, hogy az a könyv, amit a kezében tart, érdeklődési körébe tartozik-e, vagy sem, a sokszáz, vagy sokezer könyv közül alkalmas-e könyvtárának gyarapítására, vagy arra, hogy elolvasásra kivegye a könyvtárból. A fülszöveg pótolja — és ha megszövegezése sikerült, kiválóan pótolja — a könyvnyarás, vagy könyvtáros ajánlását. Az ilyen könyv valóban önmagát adja el a boltban, önmagát ajánlja a könyvtárban. A fülszöveg alkalmas az új, a nagyközönség által még nem ismert, vagy nem eléggé ismert íróink-költőink kötetin, magának a szerzőnek bemutatására, népszerűsítésére. Fülszöveg benyomása a könyv előállítási költségét számottevően nem emeli, ugyanakkor a ki-

adói könyvpropaganda egyik leghatásosabb eszköze.

Nem utolsó sorban maguk a kiadók sem szeretik, ha kiadványaik a könyvesboltok vagy akár a könyvtárak polcain porosodnak. Nézzük meg hát néhány konkrét példán, hogy kiadónk a „fülszöveg” alkalmazásával segítik-e a terjesztést, élnek-e és hogyan élnek e kiváló propagandalehetőséggel.

*

Elsőnek vitathatatlanul az Új Magyar Kiadót illeti a dicséret nemcsak azért, mert könyveinek nagyrésztét borítóval jelenteti meg, de a fülszövegek általában helyes, nem egyízben kitűnő megszövegezéséért is. Az UMK egyes könyveire, a könyvekhez mellékelte olvasójelen már akkor is adott „fülszöveget”, amikor a könyvnek borítója sem volt. Nem csoda hát, ha most szinte egyetlen olyan kiadványa sincsen, amelynek borítólapján ne volna ismertető. A kitűnő megszövegezés példájának pedig hadd álljon itt az egyébként is nagyon szép kiállítású *Orbeliani: A bölcsesség meséskönyve fülszövege*:

„Kelet színes mesevilága elevenedik meg a nagy grúz író könyvének lapjain. Orbeliani csipős szatírával ábrázolja jellegzetes alakjait: az ármányos udvaroncokat, a sápot szedő tisztviselőket, az uzorás kereskedőket, képmutató papokat, álszent zarándokokat. Bölcsesség, humor és mély erkölcsiség csillog minden sorában.”

Minden szempontból csak helyeselni lehet az UMK-nak azt a módszerét is, amit pl. *A. Zweig: Verdun iskolája* című könyv hátsó fülszövegén alkalmaz: felsorolja a kiadónál a német szerzőktől 1955-ben megjelent, vagy megjelenő könyveket. Ehhez hasonlókat másutt csak a Művelt Nép Kiadó egyik-másik utazási könyvénel, a Russel-könyvnél és a Képzőművészeti Alap Kiadó légújabbán megjelent könyveinél láttunk.

Bírálattal kell illetnünk azonban az UMK könyveinek azokat a fülszövegeit, amelyek — úgy véljük — kevésbé sikerültek. Ilyen pl. a *Ketlinszkaja: Életünk napjai*-ról szóló:

„A leningrádi „Vörös Turbina” gvár egy izgalmas évét mutatja be ez az érdekes könyv, amelyben megismerkedhetünk a Nagy Honvédő Háború utáni első 5 éves terv erőfeszítéseivel és a szovjet emberek kommunizmust építő nagyszerű munkáival. A regényt több szerelmi történet, a szovjet ember hétköznapiainak leírása teszi érdekesebbé.”

Ez bármennyire is igaz — a mű valóban erről szól — az ilyen ismertető alapjaiban elhibázott. Ha a fenti szövegből a történet helyére és időpontjára vonatkozó néhányszavas utalást cserélgetnők, többi részét szinte változatlanul lehetne hagyni *Katajev: Hajrá, Nyikolajeva: Aratás, Pavlenko: Boldogság, Ázsájév: Távolság Moszkvától, stb., stb.* című könyveknél is. Ezért érezzük az ilyen szöveget sematikusnak, frázisszerűnek.

Mégis, ha a fülszöveg kevésbé is sikerült, az is öröm, ha egyáltalán van. Mert a *Szépírodalmi Kiadó* — számunkra egészen érthetetlenül — egyetlen egy könyvén sem közöl fülszöveget. (Csak azokról a kiadványokról beszélünk, amelyek borítójában jelentek meg.) Pedig a könyvvásárló és olvasó — elsősorban falun — még Petőfi Sándor összes költeményei borítólapján is szívesen olvasná pl. a költő rövid életrajzát. (Ha már a kötet hosszabbat nem közöl.)

A *Magvető Kiadó*-nál eddig mindössze egy olyan borítólapos könyv jelent meg, amelyen fülszöveg olvasható: *Major Ottó: Idők rostáján* című regénye. Igaz, hogy a kiadó ennél mintha pótolni akarta volna az addigi mulasztásait, olyan hosszú ismertetőt közöl, amely a hátsó fülnél is folytatódik. Kevesebb kétségtelenül több lett volna.

A *Katonai Kiadó* a *György Dezső: Viharvirág* című regényéhez írott ismertetőt már jobban oldotta meg. A hátsó fülrészen ugyanis a szerzőt mutatja be néhány sorban. Sajnáljuk, hogy e helyen nem közli a szerző arcképét is. A régi kiadók ezt a módszert sok sikerrel alkalmazták és a külföldi könyveken is

gyakran találkozunk a könyv frójának ebben a formában való népszerűsítésével.

A *Szikra Kiadó*-tól is azt kérjük, hogy minél több kiadványát jelentesse meg borítóban és adjon fülszöveget is. Nem kétséges, hogy ez terjesztésüket előnyösen befolyásolja. Az eddigi ilyen könyveinek fülszövegei — mint pl. *Kántor Zsuzsa: Feledhetetlen ifjúság*, vagy a *Russel* könyvhöz írott, — nagyon jól sikerültek.

Elbeszéléskötethez jó fülszöveget írni, úgy véljük, nem tartozik a könnyű feladatok közé. A *Dunántúli Magvető* kiadásában megjelent *Szántó Tibor: Triciklin* című elbeszéléskötetének fülszövege jó példa e feladat kitűnő megoldására. Néhány sorban bemutatja a szerzőt, majd az elbeszélések általános jellemzését adva teszi vonzóvá a könyvet.

Az *Ifjúsági Kiadó* jól ismeri a fülszöveg propagatív hatását, alkalmazza is kiadványain, sajnos nem mindig a leg sikerültebb fogalmazásban. Úgy véljük, hogy olyan ismertetőt, amely *Szántó György: Kastély* című regényének borítólapján olvasható, nem volna szabad közölni. Például ezt a két mondatot:

... Új regénye tehát műfajilag az ún. családregegyek csoportjába tartozik, de azoknál teljesebben, drámaibban és valószínűságotban ábrázolja az életet, mert nemcsak a kastély birtokló Ózdy-család, hanem azzal párhuzamosan az ő szolgálatukban álló köznépi családok egyikének a történetét is kibontakoztatja... Beszédesebb ez a teljesség, amelyet a kiváló író kétfős családtörténetével elér, mert tükrözti a történelmi fejlődés törvényszerűségét, amelyik a családi sorsok alakulásában ölt testet: a báró Ózdyak útja XVIII. századbeli fénykoruktól előbb lassú, majd a XIX. század közepétől egyre rohamosabb hanyatlást mutat, egészen a második világháborút követő szétesésig...

Az ilyen hosszú mondatok — függetlenül tartalmuktól — nem fülszövegbe valók. Itt azonban a tartalommal is baj van. Tisztelet, becület a regény értékeinek, de vitázni vagyunk kénytelenek azzal a megállapítással, hogy a „Kastély” az eddigi családregegyeknél „teljesebben, drámaibban és valószínűságotban ábrázolja az életet”. Mindannyian ismerünk egy-két családregegyt, mondjuk Thomas Mann-tól, vagy Martin du Gard-tól, amelyeket a szóbanforgó regény nem múl fölül. Nincs szándékunk bolhából elefántot csinálni, de az ilyen kapitalista-izú propagandára, amely egy művet úgy dicséri, hogy azzal más kiváló alkotásokat háttérbe szorít, semmi szükség sincsen. Hasonló problémát vet fel a

Valóban elcsúfítja a borítólapot az annotáció? Egyáltalában nem!

Helyes, hogy a hátsó
fülön hasonló témájú
kiadványukra hívják
fel a figyelmet.

Thury Zsuzsa: A francia kislány című regényéhez írott ismertető is.

Ez úgy dicséri ezt az egyébként kitűnő regényt, hogy ezzel egyenesen agyoncsapja az összes többit.

Annak, hogy az Ifjúsági Kiadó jó ismertetőt is tud adni, bizonyítéka *Bajom Lázár Endre: Holnap kifutnak a hajók...* borítóján levő fülszöveg. Biztosra vesszük, ha az ifjú olvasók ezt elolvassák, ellenállhatatlan lesz a vágyuk, hogy elolvassák a regényt is.

A *Művelt Nép Kiadó*-nak is jelent meg jónéhány borítós kiadványa, ezeken — kevés kivétellel — ott az ismertetés. Különösen jól sikerült az, ami *Jakucs Pál: Mátra, G. Fazekas Erzsébet: Vándorló szerkesztőség és Alsvang: Beethoven* könyveken olvasható. Kár, hogy *Infeld: Akit az istenek szeretnek...* ismertetője a hátsó fülrészen is folytatódik. Az első rész teljesen befejezettnek hat, a folytatás helyett valamilyen más kiadványt lehetett volna propagálni. Jobban sikerült a *Noverre: Levelek a táncról* borítólapján levő. Néhány sorban bemutatja a szerzőt, vázolja a mű tartalmát, sőt arra is jut hely, hogy közölje:

...Noverre-nek ez a 25 levele, melyet különböző kiadványokból válogattunk össze, nemcsak a szakembereknek, hanem minden tánc- és balettkedvelőnek is hivatott útmutatóul szolgálni a magasabbértékű műélvezet és műértés elérésére."

A szakmai kiadók közül a *Mezőgazdasági Kiadó* az egyetlen, amelyik könyveinek egy részét borítóval jelenteti meg és minden borítólapon fülszöveget is

közöl. Kitűnő módszerek tartjuk a kartonborítós könyvein alkalmazott fület s fülszöveget. Erre a többi kiadó figyelmét is felhívjuk. (Ilyen pl. *Akos-Lakos: Erdészélet Kemenesalján* című könyve.) De a Mezőgazdasági Kiadó következetesen alkalmazza a belső címlap hátoldalára (verzőjára) nyomott „fülszöveg” módszerét is, melyben azt közli, hogy kinek készült a könyv s mit tartalmaz. Igen hasznos módszer — szak-könyvekben.

A *Műszaki Kiadó* ez utóbbi megoldást, bár nem rendszeresen és következetesen, de használja. Nagyon jól sikerültek és hasznosak pl. *A rádiótechnika könyvei* sorozatnál ilyen formában közölt könyvismertetések. A Műszaki Kiadó egyik másik könyvénel a kiadói előszók is ezt a célt szolgálják. Ez a megoldás azonban véleményünk szerint csak abban az esetben helyes, ha az előszó rövid. Ellenkező esetben szükség van a „fülszövegre”, könyvismertetőre is. Sok gondtól szabadítaná meg könyvtárosainkat, könyvterjesztőinket, ha ezeket a módszereket a többi szakmai kiadóink — pl. a Közgazdasági- és Jogi Kiadó — is átvennék.

Az *Akadémiai Kiadó* számos könyvét jelenteti meg borítóban, de — ha nem tévedünk — a *Budapest műemlékei* az első, melyen van fülszöveg. Pedig — a kiadó is nyilván egyetért velünk — ez úgyszólván mindegyik könyvéhez elengedhetetlen volna.

A *Képzőművészeti Alap Kiadó*-tól is azt kérjük, hogy a legutóbbi kiadványai után, melyeken már közölt ismertetőt,

ne legyen olyan borítólapos könyve, amelyen ez hiányzik.

*

Mindazzal, amit az előbbiekből a fülzövegekről elmondtunk, egy szóval sem akarjuk azt állítani, hogy a jó fülzöveg: minden, hogy pótolja magát a jó könyvet. De ha igaz, hogy a jó bornak is kell cégér — fontos, hogy a cégér is jó legyen.

A közművelődési könyvtárakban (mint ezt néhány helyen már láttuk) igen szép és vonzó albumot készíthetnek a könyvek borítójából és fülzövegéből. Egy ilyen album, melyből a kölcsönzők kiválaszthatják olvasmányaikat, nagyon megkönnyíti a könyvtárosok ajánló munkáját. Ehhez azonban az kell, hogy minél több könyv jelenjék meg borítóban, s a borítóról ne hiányozzék az ismertető.

Frankfurtban megalakult a könyvkereskedők érdekképviseletének nemzetközi ligája, melynek célja, hogy megoldja az államok közötti kapcsolatokat a könyveket illetően. A liga megalakulásán tizenkét állam képviseltette magát.

A német kiadók ankétján, melyet szintén Frankfurtban tartottak, felvetődött az 1955-os kiadási tervek kérdése. A kiadók egyöntetűen azt válaszolták, hogy csakis a külföldi irodalomra számítanak. Igen nagy számban jelenítik meg angol, amerikai és francia szerzők műveit. A közönséget jobbra a könnyű, népszerű könyvek és az útleírások érdeklik. Jól megírt regényre már nem is tartanak számot a kiadók. (LE FIGARO LITTÉRAIRE.)

□

1949. októberétől 1955 májusáig több mint 10 000 külföldi könyvet adtak ki kínai nyelven. Ezeknek körülbelül 84 százaléka szovjet szerzők tollából származik. Sok közöttük az ázsiai és afrikai szerzők műve. Több mint 2000 könyv foglalkozik a szocializmus felépítésével a Szovjetunióban és a népi demokratikus országok szocialista fejlődésével. 3400-on felül van a természettudományos és termelési technikai könyvek száma, a szépirodalmi műveké mintegy 3000-re tehető. (NARODNIJ KITAJ.)

□

SIR LAWRENCE OLIVIER filmet készített Shakespeare „III. Richard“ c. drámájából. A film ősbemutatóját december 13-án tartották a londoni Leicester-Square Theatreben. Az amerikai NBC televíziós konzern félmillió dollárt fizetett azért a jogért, hogy a filmet közvetítse, mielőtt valamelyik amerikai művelődési elöadásra került volna. (WELTWOCHÉ.)

Vannak, akik úgy vélekednek, hogy fülzöveg követelése kereskedelmi szempont. Igen, az is. De a „magasabb irodalmi, esztétikai szempontokra“ hivatkozók ne felejtsek el, hogy a könyvet ahhoz, hogy elolvassák, előbb el kell adni, vagy a könyvtárból ki kell kölcsönözni — kulturális szerepét csak ezután töltheti be.

A fülzövegek írói pedig — különösen most, mikor a falusi dolgozók százezeit akarjuk fokozottabban megnyerni könyvvásárlónak és olvasónak — ne vegyék nagyképűségnek tőlünk a dimitrovi intelem idézését:

„Amikor írsz... mindig arra az egyszerű dolgozóra gondolj, akinek téged meg kell értenie, felhívásodnak hitelt kell adnia és téged készséggel követnie kell. Gondolnod kell arra, hogy kinek a számára írsz...“

Varga Sándor

A SZOVJETUNIÓBAN okt. 26-án nyílt meg a kolhozok témájával foglalkozó írók országos tanácskozása. Ebből az alkalomból az Írók Központi Házában könyvkiállítás nyílt, amelyen bemutatták az elmúlt 10 év alatt írt, faluval foglalkozó szépirodalmi munkákat. A kiállításon mintegy 500 könyv és folyóirat látható egyrészt a Szovjetunió népeinek nyelvén, másrészt idegen nyelvekből készült fordításban. (LITYERATURNAJA GAZETA.)

□

A SZOVJET KÖNYVTÁRELLÁTÓK (KÖNYVTÁRI KOLLEKTOROK) munkájáról érdekes cikk jelent meg a Szovjetszkaja Knizsznaja Torgovlja című folyóiratban. Ebből megtudhatjuk, hogy a közművelődési könyvtárak szükségleteit szolgáló Leningrádi Könyvtári Kollektor tulajdonképpen a közművelődési és a tudományos műszaki könyvtárak gyarapítását látja el egyszerre. A Kollektor összesen 1851 könyvtárról gondoskodik. Ezek közt 1158 a közművelődési könyvtár és 693 a különféle műszaki főiskolák és technikumok könyvtára. Leningrád városában 1308 könyvtár van, míg 543 könyvtár a leningrádi terület különböző városaiban működik. A leningrádi gyermekkönyvtárak könyvvel való ellátása viszont nem tartozik a Leningrádi Könyvtári Kollektor hatáskörébe, mert ezeknek a gyarapítására külön kollektor működik. 1954-ben a Leningrádi Kollektor 13,5 millió rubelt forgalmazott.

□

ALBÁNIÁBAN, ahol egy évtizeddel ezelőtt a lakosság többsége még írástudatlan volt, 1947-től 1955-ig 1500 különböző könyvet adtak ki, nem számítva a tankönyveket. 1955-ben több könyv jelent meg, mint Ahmed Zogu tízennegyzetendős népelesse uralma idején. (LIT. GAZ.)

Könyvismertetések a rádióban

Mi a leghasznosabb módja az újonnan megjelent könyvek, általában az irodalom rádióbeli propagálásának? Vannak, akik azt állítják: a legtöbbit az érne, ha rendszeresen felolvasnák a rádióban a megjelent könyvek címeit, árát, kiadóját. Úgy vélem, hogy vannak ennél célravezetőbb és főleg „rádiószerűbb” módszerek, melyek az össz-hallgatóság számára sokkal érdekesebbek, élvezetesebbek.

A legegyszerűbb módszer az, amikor egy most megjelent, vagy megjelenés előtt álló könyvről rövid magyarázat, tartalomismertetés hangzik el. Ugyanez érdekesebben: az élő szó erejét felhasználva, maga az író, vagy a lektor, esetleg egy-egy olvasó beszél a könyvről. A Rádióknak épp most induló új téli műsorszerkezete meghonpítja a könyvekről szóló vitákat, mikrofon előtti beszélgetéseket. Pl. Oravecz Paula új könyvéről, a „Petri Anná”-ról, melynek cselekménye a János kórházban játszódik, kint a kórházban rendeznek és rögzítenek magnetofonszalagra rádióvitát. Ugyanígy, néhány héttel ezelőtt *könyvtárosokkal, olvasókkal* és magával az íróval tartott beszélgetés-sorozat foglalkozott Palotai Boris „Ünnepi vacsorá”-jával. És ha még az ilyen műsorba beleszóve felhangzanak a kérdéses mű legérdekesebb, legjellegzetesebb részletei is, olyan tájékoztatást és olyan keresztmetszetet is kap a hallgató, amely — egyebek között — még könyvvásárlásra, de legalábbis olvasásra buzdít. (Bizonyító erejű példákra még visszatérek.)

Számos módja van egy-egy könyvrészlet rádióbeli megelevenítésének is. A legegyszerűbb — de korántsem feltétlenül a legkevésbé hatásos! — az egyszerű, ún. „sima” felolvasás. Vannak regényrészletek, elbeszélések (nem is szólva természetesen a versekről), melyeket ha felolvas egy színész, vagy színésznő, esetleg maga az író, — nagy hatást keltenek. A mártírhálált halt nagytehetségű Pap Károly „A kéz” című elbeszélése néhány hete nemcsak a hallgatókat készítette levélíráásra, de a felolvasó művészek, Pécsi Sándornak is mély élményt jelentett.

Egyes hallgatórétegek előtt nagyon népszerű — és éppen ezért számos külföldi rádióban igen kedvelt — módszer a *regényeknek folytatásos felolvasása*. Többek közt ilyen volt nálunk Veres Péter „Rossz asszony”-ának még megjelenés előtti sorozatos előadása, aminek nem kevés része lehet abban, hogy ami-

kor a emlékezetes viták folytak a műről, nagyon sokan már a regény rádióból való ismeretében szólhattak hozzá.

Vannak azután olyan könyvek, amelyeknek ismertetése megköveteli a rádiószerűbb módszereket, a dialogizált, vagy éppen *rádiójáték-szerű* ismertetéseket. Ilyenkor történik az, hogy a mű egy-egy részletét egyszerűen felolvassák, másik részét pedig megelevenítik, eljátsztatják a mikrofon előtt. Megesik, hogy az ilyen mozaikokat az egész mű tartalmát elmondó összekötőszöveg szövi egybe. Beszélhetnénk itt a teljes egészében rádiójátékká átdolgozott művek előadásáról is, de e cikknek nem az a célja, hogy az irodalmi rádióadások különböző formáit sorolja fel, hanem az, hogy főleg az újonnan megjelenő könyvek ismertetésének módszereit vázolja.

Bizonygatni sem kell, hogy ha az ilyen ismertető műsorok jók, — nemcsak általában az irodalom megkedveltetésére alkalmasak, hanem egyenesen a könyv megvételére, vagy a könyvtárból való kikölcsönzésére is buzdítanak. Irjuk azért mégis ide *Juhász Mária* könyvtárvezetőnek sorait (Szabó Ervin könyvtár 36-os fiók): „Az elhangzott ismertetések igen fellelődik egyik-másik könyv forgalmát. Liksztanov „Zöld kő” c. művének ismertetése után pl. pár perccel belül jelentkezett az első olvasó a könyvért és aznap délután minden példányt kiadtunk. Érdekesnek tartanék az egyes könyvekről szóló ismertetések után helyszíni tanulmányt vezetni akármelyik könyvtárban. Az ismertetések nagy segítséget nyújtanak a könyvtárosoknak is, mivel ők sem tudnak minden könyvet elolvasni. A Rádió könyvismertetései nagymértékben bővíthetik irodalmi ismereteiket.”

Lajos Zoltán Egerből azt kérdi, hogy az „Erdők népe” c. műsorban ismertettet három új svéd regény nálunk mikor jelenik meg. Baranyi István, a budapesti 112. postahivatal dolgozója afelől érdeklődik, hogy „az imént hallott Dsida Jenő verseket tartalmazó kötethez hol juthat hozzá”. Lévai Istvánné Kenderesről azt kérdi türelmetlenül, hogy *Kazakovics* „Hű szív”-je mikor jut el könyvtárainkba és könyvesboltjainkba. Babus Jolán gimnáziumi tanár Vásárosnaményből írja, hogy *menyire megragadta őt Robert Burns nemesen egyszerű, tiszta lírája. Hol kapható az 1952-ben megjelent kötet? Ifj. Ábrahám Miklós* budapesti rádióhallgató a „Svejk”-et keresi kiadóján és könyvesboltjainkon. A tapolcai *Bauer Jenő* — miközben megköszöni Ve-

res Péternek, hogy annyira szívén viseli legrágább kincsünk, ifjúságunk lelkének, öntudatának nevelését — egyenesen azt kéri, hogy az *Almáskert-ből nyomtassanak további tízezer példányt. Faludi Irma* a XIV. kerületi Korong utcából meghallgatta Dutka Akos „Kétlelkű város” c. regényének részletét. Könyvesboltokban, könyvtárakban kereste, — most azt kéri: *hol szerezhethné meg... Brányik Tamásné* (I., Hunyadi János út 3.) *Tamási Lajosnak a kislányáról szóló verseit* kutatja nyomtatásban is, a rádióval való meghallgatás után. *Boros Sándor* Szarvasról egy Illés Béla-mű ismertetése után nemcsak köszönetet mond, de azt is kifejti, hogy *milyen nagy segítséget adott ez neki egyetemi tanulmányaihoz.* ...Sorakoznak a levelek, — sok-sok azonos témájú. Egyet mutatnak: fontos

A Nemzetközi Szabadalmi Unió tagállamai-ból nagyszámban érkeznek az új szabadalmak leírásai az Országos Műszaki Könyvtár szabadalmi tárába. Az állomány 1955-ben már eddig kerekén százezer új külföldi szabadalmi leírással gyarapodott. Legutóbb a Német Demokratikus Köztársaságból érkezett 2000 leírás. (O. M. K.)

□

JUGOSZLAVIA ÉS MAGYARORSZÁG között. műszaki irodalmi csere indult meg az Országos Műszaki Könyvtár kezdeményezésére. Már meg is érkezett több, főleg kémiai tárgyú kiadvány és a jugoszláv műszaki folyóirat irodalom bibliográfiája is az Országos Műszaki Könyvtárba. (O. M. K.)

□

A Louvre-múzeum kincseiről szép illusztrációkkal ellátott munka jelenik meg Franciaországban. Címe: A Louvre-múzeum művészettörténetének nagy korszakai. (Le Figaro.)

□

A LENGYELORSZÁG ÉS CSEHSZLOVÁKIA között fennálló kulturális csere keretében a lengyel kormány 1954. december 6-án XV., XVI., XVII. századbeli cseh ösnyomtatványokat és kéziratokat adott át a Csehszlovák Oktatásügyi Minisztériumnak. Az átadott anyag igen értékes dokumentumokat tartalmaz Csehország történetére vonatkozóan. A szóbanforgó emlékeket a Prágai Nemzeti Könyvtárban helyezték el megőrzésre. (Bibliotekarz.)

□

A tájismereti anyag gyűjtése és feldolgozása címmel megjelent az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának 15. számú módszertani útmutatója, Rácz Aranka munkája.

műsorok azok, melyek a rádióban könyvek, művek megismertetését tűzték ki célul. A hatás, amit sokszor kíváltak és a közönyt, ami olykor fogadja őket, egyaránt arra kell hogy buzdítsa a Rádió műsorszerkesztőit: még *szívnalásabbban, sokrétűbben, érdekesebben, nagyobb műfaji gazdagságban* vigyék ezeket a műsorokat mikrofon elé. Menjenek tovább azon az úton, melyen most az új műsorszerkezet komoly előrelépést mutat.

A *könyvtárosoktól, könyvterjesztő szakemberektől, és legfőképp: az olvasóktól* pedig azt kell kérnie a könyv minden barátjának, hogy észrevételeikkel, bírálatukkal javítsák a Rádió könyvismertető, könyvnépszerűsítő munkáját.

Lévai Béla

HALLDOR LAXNESS izlandi írónak arra a nyilatkozatára, amely szerint a Nobel-díjnak 90 százalékát be kell fizetnie adóba, M. Staahle, a Nobel-díj Alap igazgatósági tagja kijelentette: „Tudomásom szerint ez az első eset, hogy a Nobel-díj nyertesét a saját hazájában megadóztatják.”

„A különböző országok parlamentjei általában kivételt tesznek a Nobel-díjjal — mondta a továbblakban, majd hozzátette: — Annyi bizonyos, hogy a Nobel-díjakat nem a fináncoknak szánjuk.” (JOURNAL DE GENÈVE.)

KÜLÖN „LAXNESS TÖRVÉNYT” adtak ki Izlandban, amely mentesíti az írókat a Nobel-díj után esedékes adóktól — közli a Lityerturnaja Gazeta dec. 10-i száma.

□

GEORGIUS AGRICOLA halálának 400. évfordulójára kis emléktárlót állított össze az Országos Műszaki Könyvtár. Agricola — eredeti nevén Bauer György — német minnerológus, az ásványtani tudomány és metallurgia megalapítója, a műszaki irodalom egyik úttörője volt. Fő munkája a „De re metallice libri XII.” (12 könyv a fémekről) forradalmat jelentett a bányászat és az ásványtan terén. (O. M. K.)

□

A csehszlovák írók és népművelési dolgozók közös konferenciájára október elején került sor Náchodban. Ebből az alkalomból megemlékeztek Bozsena Nemcova „Nagványó” c. műve első kiadásának 100. évfordulójáról. Az értekezlet résztvevői meglátogatták azokat a helyeket, ahol a könyv cselekménye lejátszódott. A konferenciának, mely a Csehszlovák Írók II. Kongresszusának előkészületi szakaszában zajlott le, az volt többek között a célja, hogy szorosabba fűzze a kapcsolatot a könyvtárosok és az írók között. (CTENÁR.)

Zenei könyveket vár a közönség

— „A ZÉNE MINDENKIÉ“ — de hogyan tehetjük azzá? Kodály Zoltán motívójának van egy bizonyos irodalmi, ismeretterjesztő-irodalmi oldalága is; hazánkban a zeneművészet némiképpen mostoha sorsot lát. Az irodalom, a képzőművészet, nem szólva a színházi és filmművészetről, már sokkal közösebb kincse a tömegeknek, mint a zene. A zene közkinccsé való emelkedésének legfőbb eszköze természetesen a sok és jó muzsikálás. Ahhoz azonban, hogy a muzsika a közönség lelkében termótalajra találjon, szükség van bizonyos ismeretekre is. Ezeket az ismereteket hivatottak közölni a népszerű zene-ismertető munkák, zenész-életrajzok, opera- és hangverseny-kalauzok stb.

Könyvkiadásunk, mely mind minőségi, mind mennyiségi szempontból joggal lehet büszke eredményeire, ezen a téren a közönség igényeihez képes meglehetősen hátramaradt. Ez nem jelenti azt, hogy a zenei könyvek (elsősorban főként tudományos és szakkönyvek) megjelentetésére hivatott Zeneműkiadó Vállalatot terheli a felelősség. Ellenkezőleg: a Zeneműkiadó közreadta könyvek, kották, könyvkiadásunk, könyvészeti kultúránk hírnevét öregbítik: tudományos pontosságuk és külső alakjuk egyaránt méltó a világszerte elismert magyar zenei kultúrához.

Zenét hallgató tömegek között forgozódnva, zenét szeretőkkel beszélgetve egyre gyakrabban, egyre sürgetőbben hallhatjuk a panaszt: kevés a szélesebb tömegekhez szóló zenei könyv. S egyre nagyobb a közönség érdeklődése, amint-hogy zenei életünk fejlődésével egyenes arányban mégis csak növekszik a zenét kedvelők, sőt zenét értők tábora. S ez a tábor ismeretekre szomjazik.

MEGLÁTOGATTUK BUDAPEST legnagyobb zeneműboltját, a Martinelli téri Rózsavölgyi-könyvesboltot. E központi fekvésű, nagy könyv- és zeneműkereskedésben jellemző módon futnak össze az igények és kívánságok, elismerő megjegyzések és panaszok. Innen, mint valami kilátótoronyból, a nagy számok törvényénél fogva, megközelítőleg pontos következtetéseket lehet levonni arra nézve: mi a helyzet zenei könyvkiadásunk és a közönség találkozási területén.

A legelső általános megállapítás így hangzik: minden kevés. Még a legmagasabb tudományos színvonalon kiadott munkák is gazdára lelnek és nemcsak a szakemberekből álló közönség körében. A kereslet, az igény a zenei könyvek

iránt a jelenleg kiadott könyvmennyiségnek sokszorosát teszi. Vegyük sorra az egyes területeket.

A LEGNAGYOBB ÉRDEKLŐDÉS a magyar zenét ismertető elemző művek iránt jelentkezik. S elsősorban *Bartók Béla* művészetét szeretnék megismerni az emberek. Bartók írásainak néhány kötete, egyre fogyóbb példányszámban, még kapható. A közelmúltban megjelent harmadik levelezés-kötet valódi „könyvszenzáció” volt, máris majdnem szétkapkodták. Bartók *Válogatott zenei írásainak* néhány még kapható példánya is csakhamar el fog fogyni; éppen ideje, hogy megjelenjék a Művelt Nép Könyvkiadónál már előkészületben levő új, bővített kiadás, amelyet szintén Szöllösy András rendez sajtó alá. Majd minden nap keresi valaki Bartóknak „*Népzeneink és a szomszéd népek népzeneje*” című, szintén mostanában újra kiadott értekezését. De mennvi Bartók-írás van, mely nem áll rendelkezésre, vagy csak nehezen kapható. S mennyire hiányzik Bartók művészetének, még mindig csak kevesek számára hozzáférhető költői világának kellő tudományos színvonalon, s ugyanakkor kellő népszerűséggel megírt ismertetése. *Lendvai Ernő* „*Bartók stílusa*” című munkáját, mely talán a két legbonyolultabb Bartók-mű, a „Zene húros- és ütő-hangszerekre és cselszátára”, meg a „Szonáta két zongorára és ütő-hangszerekre” címűek stíluselmzését adja (igen magas zenetudományi színvonalon) egyszerű zenekedvelők, nem-szakemberek is megveszik, bizvást mondhatjuk, hogy a megértés reménye nélkül: de mert ez a könyv szinte eddig az egyetlen Bartókot magyarázó írás. (Molnár Antal „Bartók művésze” című, közel egy évtized előtt megjelent füzetecskéje alig hozzáférhető.) Szalver Béla, a Rózsavölgyi-könyvesbolt vezetője mondja: nem lehet konkrét számokkal kifejezni, mennyien keresnek Bartókról szóló könyvet.

S az új magyar klasszikusok növekvő népszerűsége tükröződik *Kodály Zoltán* könyveinek kelendőségében is. „*A zene mindenkié*” című könyv épp úgy, mint „*A magyar népzene*”, melyet Kodály Zoltán mellett *Vargyas Lajos* szerkesztett, a legkeresettebbek közül valók. Kodálynak néhány évvel ezelőtt a Zeneművészeti Főiskolán tartott évzáró beszédét is megjelentette a Zeneműkiadó csinos, zsebbevaló füzetecske formájában (*Ki a jó zenész?*) — s ez a könyvecske is nagy népszerűségnek örvend.

A Magyar Tudományos Akadémia ze-

netudományi tanulmány-köteteit — eddig három vaskos könyv jelent meg belőlük — sem csupán a hivatásos muzsikuskok vagy zeneművészek vásárolják. A vevők között igen sok az egyszerű zenebarát, aki éppen ezért jobban szeretne számára érthetőbb, megragadhatóbb segédkönyvet.

Széleskörű az érdeklődés *Weiner Leó* új kiadásában megjelent műve, a „*Hangszeres zene formái*“ és elemző összhangzattana iránt.

Népzene tudományi gyűjteményeink, „*A magyar népzene tára*“ kötetei, továbbá a népzenei monográfiák, melyeket szintén az akadémia tesz közzé (*Lajtha László* három köteté stb.) szintén nemcsak a szakemberek, a népzeneészek vagy a pedagógusok érdeklődésére tarthatnak számot.

Különös érdeklődéssel fordul a közönség *Szabolcsi Bence* művei felé. Szabolcsi különleges írásművészettel megformált tudományos munkái, elsősorban az új bővített kiadásban megjelent „*Magyar zenetörténet kézikönyve*“, továbbá „*A XIX. század magyar romantikus zenéje*“, „*A XVII. század magyar világi dallamai*“, a „*Népzene és történelem*“ című tanulmánykötet vagy közkedvelt, különlegesen csinos kiállítású kis kötete (*A művész és közönsége*) a barokk-kor, majd a polgári forradalom kora muzsikusaiknak viszonyairól, — valamennyi igen keresett könyv, s a kaphatók, a meglevők mellett állandóan keresi a közönség Szabolcsi régebbi munkáit, elsősorban egyetemes zenetörténetét, Beethoven- és Mozart-könyvét, legfőképpen pedig az általa, s *Tóth Aladár* által szerkesztett kitűnő *Zenei lexikont*. E művek iránt megnyilvánuló állandó érdeklődés szinte már követelésnek számít. Ideje volna, hogy a közönségnek ezt a követelését könyvkiadásunk kielégítse. Külön kell szólni a tudományosabb zeneismertetésnek egy külön területéről: a népzene területéről. A népzene kincsének tudományos feldolgozása, rendszerezése nálunk Bartók és Kodály érdeme folytán világviszonylatban szinte páratlan magaslatra jutott. Ennek ellenére még mindig nem érte el a zenének ez a fontos szakterülete azt a népszerűséget, amely nélkül a közönség fejlődése nincs biztosítva. A legmagasabb fokú, tudományos pontossággal megszerkesztett monográfiák — rendelkezésre állnak. Hiányoznak azonban — bármily furcsán hangzik ez — a népzene népszerűsítő munkák. Ott van például a közelmúltban megjelent értékes balladagyűjtemény, a *Schramm-féle*: a közönség, nem kiskészlet a sajtó mulasztásából, alig tud róla.

A KÖZÖNSÉG ZENÉT MEGISMERNI óhajtó törekvéseinek jele, hogy a szak-könyv-jelleghez közelebbálló műveket is megvásárolja, még a megfelelő alapismeretek híján is. Nemcsak aktív muzsikuskok veszik például *Nagy Olivér* rendkívüli értékű munkáját: a *Partitúra-olvasás, partitúra-játék*-ot. S nagy érdeklődés fogadta *Gát József* zongora-metodikai könyvét: „*A zongorajáték technikája*“ címűt is.

Mire mutat mindez? Hiányzik — pedig egyre nagyobb szükség van rá — a zeneismertető irodalomnak az a rétege, amely a „beavatottakhoz“ szóló szakirodalom, másfelől pedig az egészen népszerű, regényes „irodalom“ között van: a szolid, megbízható tudományosságú, de ugyanakkor komolyabb képzettséget mégsem követelő zenei könyvek. Éppen ennek a hiánynak pótlásában lesz jelentős szerepe *Böhm László* új, bővített kiadásban megjelent *Zenei műszótár*-ának, s ezért lenne feltétlen szükség népszerű, de alapos zeneelméleti könyvekre, zenész-életrajzokra. *Ádám Jenő* kitűnő könyve, *A muzsikáról*, egymagában állja a sarat ezen a téren. Szükség volna jó Beethoven, Mozart, Verdi, Wagner és Chopin könyvekre. A közönség erősen keresi *Pourtales* életrajzeit (Chopin, Liszt, Berlioz, Wagner), s valóban: érdemes lenne meggondolni a kitűnő, haladó zenei író munkáinak új magyar kiadását. (Hasonlóképpen áll a helyzet *Romain Rolland* számos munkájával.)

A zenész-életrajzok nagy keresettségére jellemző, hogy a Művelt Nép Könyvkiadó által közreadott, sikeres füzet-sorozat, a Kultúra Mesterei keretében megjelent muzsikuskönyvek majd kivétel nélkül elfogytak, még a korábbi, bizony rendkívül gyenge Mozart-füzet is.

A RÓZSAVÖLGYI-KÖNYVÜZLET-BEN épp úgy, mint a többi zeneműboltokban örvendetes bőséggel kaphatók a külföldi zenetudományi munkák. Elsősorban a Német Demokratikus Köztársaság — világszerte szinte páratlan — könyvkiadása képviselteti magát remekbe készült zenei könyvekkel, de szerepelnek nyugati, valamint csehszlovák és lengyel zenei könyvek is. A gazdag választékból hadd emeljünk ki hármat, nem ismertetés, hanem a magunk okulása céljából. A csehszlovákiai Artia Kiadó-vállalat magyar nyelvű *Dvorzsák-képeskönyvet*, a lengyelek egy csodálatosan kiállított *Chopin-albumot* adtak ki, s még ezeknél is díszesebb a Német Demokratikus Köztársaságban megjelent *Bach-album*, *Werner Neumann* munkája, „*Auf den Lebenswegen Johann Sebastian Bachs*“. Mindhárom munka

az egykorú metszetek, rajzok, a régi tájak képét őrző fotográfiák képzeletelevenítő erejével hozzák közelebb az olvasóhoz Chopin, Dvorzszak, illetve Bach egész életútját, emberi portréját és művészetét. Mikor teremnek meg már nálunk is az ehhez hasonló, s ilyen rangosan kiállított Liszt-, Bartók- vagy Kodály-albumok?

Ami egyébként a közönség követelődő zenei-könyv igényének kielégítését illeti, hadd zárjuk ezt a vázlatos beszámolót egy örvendetes hírrrel. Eppen e sorok írása közben került a könyvesboltokba egy kicsiny *Verdi*-könyv. S hogy odakerült, abban az igénykielégítésnek jó előjelét lehet látni; az NDK-

ban hosszabb ideje nagyszerű sorozatban jelennek meg zsebbevaló formátumú könyvecskék nagy zeneszerzők életéről, sok képpel. *Richard Petzoldt* professzor szerkeszti őket. A németnyelvű könyvecskék is majdnem elfogytak már; s most, a nemzetközi kulturális tapasztalatszere helyes értelmezésével, végre megjelent magyarra fordítva (Passuth László kitűnő munkája), s az eredetinel talán egy árnyalattal még sikerültebb technikai kivitelben a *Verdi*-képeskönyv. Reméljük, a széles tömegek zene-szomját oltani hivatott ismertetőkönyvek ezen első feckéjét, a magyar zene-népszerűsítő irodalom tavasza követi.

Csobádi Péter

ÚJ KÖNYVTÁR A GUTENBERG-TÉREN

A budapesti kerületi tanácsok elsőrendű feladatuknak tartják a könyvtárak fejlesztését. Több kerület, figyelemmel az olvasók igényeire, forgalmasabb, központi fekvésű helyre költöztette könyvtárát, amelyet új berendezési tárgyakkal is felszerelt.

A VIII. kerületi Tanács a Gutenberg tér 3. alatt lévő saroképület földszinti helyiségét alakította át könyvtári célra és a VIII. ker., József krt. 70. alól a kerület legnagyobb népkönyvtárát ide költöztette. Ezzel az olvasók régi óhajának tett eleget, mert a könyvtár az emeleten lévén, sokan, főleg az idősebb és kisgyermekes olvasók kifogásolták, hogy megközelítése fáradságos, nincs olvasóterem stb. Az új helyre való költözéssel a régi olvasók továbbra is könnyen megközelíthetik könyvtárukat, egyben a sűrűn lakott belső Józsefváros is egy egész nap nyitvatartó nagy könyvtárhoz jutott.

A könyvtár helyét jól választották ki. Mégis vannak olyan negatívumai, melyeket nem lehet szó nélkül hagyni. A könyvtár egyre bővülő könyvanyagának elhelyezésére a raktárhelyiségek már most sem elegendők, mert az ifjúsági kölcsönzőt a III. számú raktárban kellett elhelyezni. Meg kell említeni azt is, hogy külön olvasóterem részére sem jutott hely, mert csak a felnőtt kölcsönző előterében lehetett néhány asztalt elhelyezni a folyóirat- és újságolvasók részére. Itt persze komolyabb, elmélyült olvasásról, tanulásról, jegyzetelésről szó sem lehet, mert a két helyen kölcsönző olvasók állandóan zavarják őket. Az elmondottakkal nem akarjuk az új könyvtár jó tulajdonságait kisebbiteni, de éppen a várható nagy fejlődésre tekintettel kívánjuk a figyelmet felhívni a hiányosságokra. Szükség van egy megfelelő külön olvasóteremre és ifjúsági rész-

legre. Ehhez a feltételeket minden körülmények között biztosítani kell.

Megnéztük a könyvtár működését új helyén. A régi olvasók mellett szép számmal jelentkeznek azok az új beiratkozók, akik idáig nem olvastak, mert soknak az a távolság is számított, ami a mai és a régi hely között volt. Figyelemreméltó jelenség ez, mert azt a gyakorlati tapasztalatot bizonyítja, minél több könyvtár van egy-egy kerületben, annál több olvasó kapcsolódik be a könyvtárhálózatba. Az új helyen lévő könyvtár hatósugara erősen kiterjed, az új olvasók tömegesen jelentkeznek a Rákóczi úton túli részről, a VII. kerületből, egészen a Majakovszkij utcáig. Ez természetes is, mert a VII. kerületnek csak külső részén, a Rottenbiller utcában van kerületi könyvtára. Az új olvasórétegek érdeklődését a könyvtár iránt mutatja az, hogy a megnyitás után két héttel több, mint 700 új beiratkozó mutatható ki.

Egyébként a könyvtár igen érdekes újítást vezetett be: hogy az olvasókkal való foglalkozás színvonalát emeljék, azt a gyakorlati módszert alkalmazták, hogy a felnőtt olvasók a könyvtárban két külön elhelyezett pultnál kölcsönözhetnek. Az egyiknél az idősebb olvasók, a másiknál pedig a fiatalabb (26 évig) korosztály válogathat igényeinek, érdeklődési körének, valamint tanulmányainak megfelelően külön erre a célra összeállított könyvanyagból.

A régi olvasók egy része még nem jelentkezett, ennek feltehető oka a több hónapos zárvatartás, a költözés bizonytalansága. Így sokan nem tudják azt, hogy új helyén megnyílt a könyvtár és megkezdte a kölcsönzést. Őket folyamatosan értesíti a könyvtár.

Szalay István

TAMÁSI LAJOS

Tamási Lajos 1923. január elsején született Nagykönyiban, Tolna megyében. Apja szegény földnélküli napszámos volt, aki a költő négyéves korában családját Pesterzsébetre hozta és itt segédmunkás lett. Hosszú évekig négyen laktak egy szűk mosókonyhában és a fölszabadulásig Pesterszébeten szobakonyhás lakásig vittek.

A költő itt járt elemi, majd polgári iskolába. A polgáriból különböző vizsgával gimnáziumi tanulmányokra tért át és 1941-ben érettségizett. A gimnázium után évekig szellemi szükségmunkás, segédmunkás volt. 1944-ben, a Szálasi uralom alatt Budapesten rejtőzött a nyilasok elől a fölszabadulásig. Baráti kapcsolatai, olvasmányai, környezete tette antifasisztává és kapcsolta akkor még laza szálakon a munkásmozgalomhoz.

A fölszabadulás után egy ideig a Kommunista Párt pesterzsébeti szervezetében dolgozott, később a közigazgatásba küldték pártmunkásnak 1950-ig. 1950-ben jelent meg első könyve: *A harmadik szerzőszám*. 1952-ben a *Munkások*, (1955-ben *Dal az ifjúságról*). Az előbbiért a József Attila díj II., az utóbbiért az I. fokozatot kapta. A költő volt írószövetségi titkár, egy évet töltött pártfőiskolán, egy évig volt irodalmi osztályvezető a Rádióban, majd az Írószövetségben lett párttitkár. Tavaly részt vett a szovjet írók II. kongresszusán.

A költő maga úgy ítéli meg fejlődését, hogy nem tanulság nélküli éveket élt át, de megvalósítani kevéssé, inkább csak megőrizni tudta költői terveit. A mi feladatunk pedig napfényre hozni, ami a műben, az emberben szeretetre érdemes. Ez a megértés és ismertetés szép szabálya.

Faluról származott és a város pere-mén, mint proletárfiú nőtt, izmosodott költővé. Nem könyvcsinálta lélek. Olyan proletárfiú, aki eredeti élményekből táplálkozik, és akit még eleven szálak kötnek a falu népéhez. A Rába-vidék termette. A rábaparti füzesek susognak versében, szemével ma is simogatja az országúti jegenyéket, amint a csillagfényben nyújtózkodnak. Még ma is hallja, amint a Rába partján bukdácsol a fák között a szél és a nóta száll a lányok ajkán. Érzí az új kenyér jó ízét és neszeli a szél surranását az alvó házak fölött... Hogyan invokálja hosszú évek múltán?

„Három évem vagy négy évem,
itt bimbóztam Kis-Ertényben,
itt nevelték rózsafának
Balogh Rózát, nagyanyámat.

Hallom szelek jó járását,
kicsi erdő nagy zúgását,
körüljárta gyalogútját,
Hűsítő Törökök-kútját...

Aki álltam katonának
akárhoz is élek, járjak,
talán nem is küzdök másért,
kicsi erdő zúgásáért.

(Oh a hírért nem magáért,
hanem csak a boldogságért,
vihart se sok villámáért,
csak az egek nyílásáért.)“

(Dal a szülőföldről.)

Apja tizenhét éves volt, amikor a Dóberdóra vitték és aztán hazajöve gyomorbajával, rossz tüdejével 48 hosszú éven át naponta soványabb lett. Egyetlen álma az volt, hogy kertés házat szerezzen és két fiát rendszeren járassa iskolába. Öröm akkor öntötte el arcát, amikor fia első tanuló lett a polgári iskolában. Évekig hordta zsebében költő fia versét, legtöbbször reggel ötkor indulva munkába Pesterzsébetről gyalog a Boráros térre. Sohasem beszélt magáról, csak ha néha egy kis bort ivott, füttyült el egy nótát legénykorából. Nem hasonlított senkire és minden munkásra hasonlított...

A költő nyolc éves volt, amikor egy este hazajöve riadtan látta, hogy apjának szájaszögletén vér csobban meg, ziháló melle bugyborékol. A beteg hirtelen két kezével markolva rázta meg vállát: *Szabadulj innen* — mondotta — s szeméből megeredtek a könnyek. Aztán falfehéren hanyattesett. S a költő szabadulni akart, de nem úgy, hogy rongy emberként egyé-nileg mentse ki bőrét az egyetemes nyomorból, hanem mindig látva és tudva, hogy apja mögött egy hadsereg vonaglik betegen, soványan. Csukott szemük-ből is könny szivárog és szájuk még holtan is makacs. Íme a költő legmé-lyebb, sorsdöntő, útjára indító élménye. Azokkal való eltéphetetlen szolidaritás, akik dolgoznak és nélkülöznek. Nem sér-tődés, nem is csak szánalom, de szinte testi, lelki egyévválás az élet megalázott-jaival és megnyomorítottjaival.

„Aki már férfít sírni látott,
amint lerokkadt vállait
rázzák belülről zuhogások,
sorsunkról az tud valamit.
Kemény idő; kemény szívünkre
ragyogj le mozdulatlan ég,
varázsold éles fegyverünkre
a munkások ítéletét.“

(Munkások.)

Tamási költészete valóban a történe-lemformálónak nőtt munkásosztály öntu-datának egyik megragadó megnyilatko-zása.

Nehéz meghatározni egyenként három kötetének helyét az író fejlődésében.

„A verset szerszámként fogom:
hajlik és harcol velem,
sarló, kalapács rokonom,
kék ég a műhelyem

s a széles föld s a nyíladózó
szabadság, velem együtt
átgyúr bennünket, hogy örök
mivüket megteremtsük.“

Ezt írja *A harmadik szerszám* című el-ső kötetének címadó versében. Ez a költő ars poeticája. *A munkások* c. kötet mintegy költői önéletrajza, amelybe részben beleolvastotta régebbi verseit is és magasabb síkon egységbe fogta őket. *A Dal az íjúságról* a legújabb és legváltozatosabb kötete, erősödő formakultúrával, az *akadozó* énektől az *igazi* ének felé tartva. Régebben olykor deklamáló szónokiasság érintett idegenül ol-vastán; ami annál sajnálatosabb, mert aki a népköltészet tanulságait, hagyomá-nyos formakincsét úgy birtokolja, mint

költőnk, az nem szorul álpathozra. Egész kis dramolet elevenedik elénk a népdal üdeségével, egyszerűségével, drá-maiságával a *Balaton* zápor c. versében.

Képalkotó, tömörítő ereje minden ilyenemű versében megnyilvánul. Olykor — szinte pihenésül — a szabad vers-sel kísérletezik. (*Muzsikaszó*.)

•

A költő faculté maitresse-e, tehetségé-nek uralkodó vonása, amelyből költésze-tének többi tulajdonsága szinte levezet-hető, mint láttuk, a proletariátus ügyével való szenvedélyes azonosulás. Évei, úgy érzi, már sokasodnak lassan — hiszen sohasem érezzük magunkat inkább öreg-nek, mint harmincadik évünk körül — de a szíve csak ezért ver szakadatlan:

„Azt veri, hogy égni kell, elégni,
azt, hogy másként nem érdemes élni,
azt, hogy másként meghalni sem érdem,
csupán sorsunk gyönyörű tűzében,
azt, hogy nincs más köztönet a dalban,
csak az, amit ő ver szakadatlan.
Azt veri, hogy vágjak a világnak,
azt veri, hogy soha meg ne álljak,
azt veri, hogy egy lépést se másért,
csak a szegény szabadulásáért,
ameddig csak egy lélegzetem van,
azt veri csak, veri szakadatlan.

Nem állhatok álmos-óvatosnak,
inkább állok hangosnak, dobosnak,
aki nem tud, nem is tehet másként,
országúton ki jár dalolásként,
s ki a dobot, amíg szíve pattan,
verl, veri, veri szakadatlan.“

(Mikor a Hold ezüstje fehérlett.)

Éppen azért költészete, a szó költői ér-telmében, mindig politikai költészet, irányköltészet, pártos költészet. Az még szerelmének legmeghittebb pillanataiban is, amelyekről oly szépen énekel. Az ol-vasót szíven üti, ahogy egy május dél-utáni kirándulását földézi kedvesével, akinek verseket mond születendő fiuk-ról. A leendő, s azóta már beteljesült apaság mély, forró vágyát énekl, előre megelevenítve a „kis csibészt“, aki már nem sejt, hogy nem is oly régen, nem volt ilyen nyílegyenes az út.

„... mi még a mélyben verekedtünk,
sárkányok lakták a hegyet,
de biztatott, hogy verekedjünk,
mosolyodban a kis gyerek.“

(A mi gyermekünk.)

Néha, egy őszi temetés után, viszont átjárja a halál fenséges-döbbenetes titka:

„Ha a halálnak titka van,
akárhogy rejti is, keresd meg,
hiába nyugtatom magam:
örökre elmegy, aki elmegy...“
(Bücsúpohár.)

Ilyen élményből táplálkozik a *Nem magadat* c. vers is, melyben meg nem született gyermekét siratja, aki naponta válik köddé és oszlik mosolya szét a szélben. A költő már felejtí nevéét és szemének színét, az álmodott, képzelt gyermeknek és szívében sápad a vágy, hogy villi fejét megsimogassa. Sejtelmes, szép vers, megrázóan fájdalmas emberi élményből.

A költő is elmondhatja olykor: *Engem a villitánc int már...*, de ezeken a hangulataim még győz az ifjúság ereje és diadala, mely fölsugárzik talán legmélyebb zengésű soraiban:

„Mikor velem vagy, mosolyodban
rózsák és hajnalok pirulnak,
az őszi fák az utcásonban
egy pillanatra kivirulnak,
hegyek hátán csak úgy lobognak
az alkonyi piros tűzek,
az őszi rózsák lehajolnak,
de nyitvatartják szemüket...“
(Vonatok.)

A hamburgi Rowohlt-Verlag szakkötet-sorozat formájában adja ki a „Rowohlt's Deutsche Enzyklopädie“-t. A kiadás munkáját Ernesto Grassl müncheni egyetemi tanár irányította. Eddig négy kötet jelent meg az „enciklopédia“ szellemét világosan tükröző címmel: „A modern művészet forradalma“, „A szocializáció szociológiája“, „Konjunktúrák és válságok“, „Az álom és jelentése“. (NEUE ZÜRCHER ZEITUNG.)

A SZOVJET ÍRÓSZÖVEGTESEK megvitatták a „Szovjetszkij Piszatyelj“ kiadóvállalat 1956. évi tervét. A jövő évi terv jelentősen túlszárnyalja az ideit: a vállalatnál 1956-ban több mint 300 könyv jelenik meg, közel tizenegymillió példányban. A terv kétharmad részében olyan írásokat foglal magában, amelyek most jelennek meg először önállóan. Széleskörűen tartalmaz a testvéri köztársaságok íróinak tollából származó műveket. (LIT. GAZ.)

NÉMETRE FORDÍTOTTA A KÖNYV több cikkét a Zentralinstitut für Bibliothekswesen. A lefordított cikkek a következők: Keresztesi Mihály Az olvasók cserélődésének okairól, G. Hangyál Erzsébet A mezőgazdaság fejlesztésének ügye vidéki könyvtárainkban, Sebestyén Géza Kiegészítő katalógusok. (Nachweis der Übersetzungen zum Bibliothekswesen.)

A költői önéletrajz-számba menő *Munkások* egyik megragadó helyén futását panasolja erdőn, hegyek alján. Nem is emlékszik az ifjúságra, csupán a szálló füst ízére, amint magában áll és a rémületre, miközben a gránát a felhőket szaggatja. Valóban a *vihar gyermeke* ő, akinek mosolyán, szeme csillogásán is fölismerik, hogyan futott egykor piros alkonyattal az őszi hegyek tetejére, ijedt szívében őrizve, mint a mesékben a nép a királylányt, álmait.

Néha most is a holnapi vihart féli, rezzenését érezve füveknek, kedvese szívének verését hallgatva és meghallva borzongását a rózsafáknak. Idegrendszere ilyenkor baljós szeizmogrammá válik. De éppen ez az őszintes adja meg verseinek hatékony erejét, meggyőző voltát és olvasója egész szívéből visszhangozza kérdését, mint közösen vallott bizonyosság hitvallását.

„...kigyúlnak a rózsák,
— mikor leszel virágoskert
hazám, Magyarország?“

(Sebes víz a Rába.)

Katona Jenő

Új fiókkönyvtárakat nyitottak Kaposváron a Vöröshadsereg úton és a Széchenyi-városrészben, nov. 7-én. Az új könyvtárfiókák felszereléséhez és tatarozásához Kaposvár Városi Tanácsa 15 000 forintot adott. Rövidesen fiókkönyvtárt avatnak a Kanizsai úton is, ez lesz a Megyei Könyvtár hatodik ilyen jellegű létesítménye a városban. (Kellner Béla.)

A MAGYAR ENCIKLOPÉDIA előkészületeiről, tervéről és a folyamatban lévő munkálatokról tartott előadást Kovács Máté, az Enciklopédia főszerkesztője a TTIT Kossuth-klubjában, nov. 29-én. Az előadást hozzászólások követték.

MICKIEWICZ művel a népi demokratikus Lengyelország fennállásának 10 éve alatt 4,5 millió példányszámban jelentek meg. A „Pan Tadeusz“ 23 kiadást ért; a példányok száma mintegy 1 800 000. Mickiewicz „Válogatott Művei“-t félmillió példányszámban adták közre. (KNIHOVNA.)

A ZÜRICH STEINBERG-VERLAGNÁL újból megjelent Hemingway első regénye: a „The Sun Also Rises“, magyarul: „Különös társaság“. Mint Amerikából jelentik, a „Twentieth Century Fox“ filmet szándékozik készíteni a regényből. (WELTWOCHTE.)

GONDOK és eredmények

A József Attila olvasómozgalom megindítása Borsodban

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében már a József Attila olvasómozgalom első hírére összeült a DISZ, a megyei tanács népművelési osztálya és a megyei könyvtár képviselője. Első felbuzdulásukban már szeptemberben részletes tervet dolgoztak ki, amelyben — mondanunk sem kell — túlzott követelményeket támasztottak a végleges tervhez képest. Viszont a szoros együttműködés azt az eredményt hozta, hogy a hírverési és szervezési munka a megye minden járásában megindulhatott. A jelvénytulajdonos olvasómozgalom ugyan még csecsemőkorát éli, mégsem lesz érdektelen, ha néhány szervezési kérdéstről már szólnunk.

Mint azt várni is lehetett, több helyen felvetődött a kérdés, ki a mozgalom gazdája, a DISZ vagy a könyvtár? Az első álláspontot a rossz könyvtárosok, a másodikat a rossz DISZ-szervezetek hirdetik, szerencsére igen kis számmal. Azóta már rájöttek az egyetlen helyes megoldásra: mind a kettő. A DISZ-szervezetek a könyvtár nélkül és fordítva, hozzá sem tudnak kezdeni a munkához, nemhogy eredményt érhetnek el. Itt jelentkezett a mozgalom első komoly hatása: rákényszerítette mindkét szervet arra, hogy felhagyva az eddig sok helyen formális vagy nemlétező kapcsolattal, összeüljenek és együtt tárgyalják meg közös tennivalóikat. Mi magunk is, a megyei könyvtárban, három év alatt nem találkoztunk annyit az ifjúsági szervezet képviselőivel, mint az elmúlt három hónapban.

A könyvtárakon belül igen komoly problémát okoz a kötelező és ajánlott irodalom beszerzése. A járási könyvtárak még tudnak segíteni magukon, de a népkönyvtárak ellátása már sokkal nehezebb. Mi, Borsod megyében a lépcsőzetes szervezésre gondolunk, amely abból állna, hogy a járásokon belül kezdetben 4—5 jó könyvtárossal a DISZ-szervezettel rendelkező községre fordítanánk minden energiánkat és anyagi erőnket, itt a kötelező olvasmányok mielőbbi áttanulmányozását sürgetnénk, majd a felszabaduló könyvanyagot könyvcserével eljuttatnánk újabb községekbe, ahol a szervezési munka már előbb megindult, és csak a könyvanyagra vártak. Így két-kéthónapos ütemekben terjedne mind tovább a mozgalom mind-

addig, míg a járási könyvtárak beszerzéseikkel kellő példányszámra nem fejlesztik kölcsönállományukat, és minden számbajöhető községbe és településre nem juttatják el a minimális könyvmennyiséget. A szabadon választható műveknél jobb a helyzet, legfeljebb az egyes csoportokon belül lesz néhol szűkebbkörű a választási lehetőség. Felvetődött az a gondolat is, melyet itt közvetítünk az illetékes szerveknek: a kötelező irodalmat adják ki olcsó, fűzött kiadásban is, melyet a mozgalomban résztvevők meg is vásárolhatnak nagyobb anyagi áldozat nélkül. Az előbb említett megoldás természetesen a könyvtáraktól pontos tervezetet, rugalmas cserelhetőségeket követel meg, amellet pedig a járási könyvtárak és a népkönyvtárak, illetve községi DISZ-szervezetek között állandó és szoros együttműködést.

Mivel a járási könyvtárak letéti könyvbeszerzési kerete nem túlságosan nagy, más forrásokra is gondolnunk kell. A DISZ borsodi megyebizottsága könyvbálok rendezését ajánlja alapszerveinek, melyet a fiatalok szerveznek és tiszta jövedelmét olvasómozgalmi könyvek beszerzésére fordítják. Ennek komoly haszna természetesen csak akkor lesz, ha az így megvásárolt könyveket a népkönyvtárnak adják át.

A most folyó DISZ alapszervi taggyűlések egyik legfontosabb napirendi pontja az olvasómozgalom kérdése. A gyűlésen résztvesznek könyvtárosaink is és velük egyetértésben választják meg az olvasómozgalmi felelőst, aki a könyvtárral a legszorosabb kapcsolatot tartja, és kiképzése után a könyvtárban állandó aktívaként működik. Segít az anketók megszerzésében, havonta köteles beszámolni a DISZ-taggyűlésen vagy vezetőségi gyűlésen munkájáról. A kötelező műveknél szükség esetén közös olvasást rendez, lehetőleg a könyvtárban. Irányítja a gyors könyvforgást és segédkezet nyújt a járási vagy népkönyvtárosoknak a művek beszerzésénél.

A DISZ-tagoknak a mozgalomba való bevonása elsősorban a DISZ feladata, a szervezeten kívüli ifjúság megszervezésénél már a könyvtárossal hárul a nehezebb munka. Neki kell a nem DISZ-tag olvasójának figyelmét a mozgalomra felhívnia, ő közli vele a verseny feltételeit

és adja ki számára az olvasmányokat. Szükséges tehát, hogy a könyvtáron kívül és belül felírások hirdessék a mozgalomba való belépés lehetőségét és rövid szabályzatát. Itt volna az ideje, hogy a József Attila olvasómozgalom népszerűsítését központilag készülő és művészi plakátok is hirdessék, ami lényegesen megkönnyítené a rajzkészséggel nem rendelkező népkönyvtárosok munkáját.

Az olvasómozgalmi munka megszervezésére szűkkörű, de ütőképes bizottság megalakítását tartjuk szükségesnek, melynek tagjai lennének a DISZ-titkár, a könyvtáros, a párt és a tanács DISZ-tag munkatársa. A titkár feladata, hogy a taggyűléseken beszámolójának egyik pontjában mindig ismertesse az olvasómozgalom állását, eredményeit és nehézségeit.

Igen fontos a népkönyvtárak és a községi DISZ-szervezetek állandó instruálása. Itt ismét előtérbe lép a járási könyvtár, járási DISZ-bizottság és a népművelési csoport legszorosabb együttműködésének biztosítása. Kiszállási terveiket közösen kell, hogy összeállítsák, az elvégzendő munkát előzetesen meg kell beszélniök és ugyancsak közös összejövetelük alkalmával számoljanak be a tapasztalatról és a nyújtott segítségről.

Könyvtárosaink az olvasómozgalom feltételeinek egy pontját sérelmezik, szerintünk is joggal. A szabályok szerint: „Az ezüstfokozat megszerzéséhez kötelező még az, hogy a részvevő beiratkozott és rendszeres olvasója legyen valamelyik könyvtárnak, vagy előfizetője valamelyik ifjúsági lapnak vagy folyóiratnak.” Szerintünk a könyvtárhoz való tartozás elemi feltétele kell, hogy legyen egy olyan mozgalomnak, mely célkitűzésében az ifjúság olvasásának fejlesztését tűzi ki. Ez vonatkozik mind a bronz-, mind az ezüstfokozat jelöltjeire, vaglyagosság és „még” nélkül is.

Kordos László

A KÖNYVTÁRAK TAPASZTALATCSERÉIRŐL

A módszertani értekezleteket tervszerűbbé kellene tenni. Helyes volna a mostani tájértekezletek (öt megye könyvtárosai részére tartott értekezlet) helyett rátérni arra, hogy a járási könyvtárosok is Budapestre járjanak módszertani értekezletekre. A sok részvevő ellenére sem esne a színvonal, és anyagi megtakarítást is jelentene ez. A jelenlegi tájértekezletek azért sem helyesek, mert a járási könyvtárosok nem a másik megye járási könyvtárának a munkáját látják, hanem a megyei könyvtárét, melynek a

problémái nem azonosak a járási könyvtárakéval.

Az egyéni tapasztalatcsere látogatásokat is alkalmaznunk kellene. Minden könyvtáros a hasonló körülmények között dolgozó könyvtárak közül jól működő és gyengébben dolgozó könyvtárakat is meglátogatna. A tapasztalatcsere végeztével közös jelentést küldenének a felsőbb szervnek, ebben leírnák azt is, hogy a tapasztalatokat hogyan akarja alkalmazni mind a látogató, mind a meglátogatott könyvtár. Felsorolnák, hogy a látogató milyen segítséget adott a véleménye szerint gyengébben dolgozó könyvtárnak. A közös jelentésben felsorolt elérendő feladatok és határidő alkalmassak lennének a „felszabadulási versennyel” befejezett és azóta mély álomban nyugvó könyvtári párosversenyek felújítására.

Az ilyen újszerű versenymozgalom értékelése is könnyebb lenne az ellenőrző és irányító szerv részéről.

Békés György

EGY TANYAI NÉPKÖNYVTÁRRÓL

Dorkó-tanya Sárospatakhoz tartozik, a kövesúton 10 km-re van a várostól. A tanya könyvtárát az ottani lakosság „posta“-ként emlegeti. Ugyanis Ertsei Olivér, aki a postát is kezeli, vele egy helyiségben tartja a népkönyvtár köteteit. Így aki megfordul egy-egy levélborítékért, bélyegért, aki csomagot, vagy pénzt küld, „cserébe” gyakran könyvet kap tőle — érdeklődési körének megfelelőt. A könyvtárkezelőnek azonban gondja van arra is, hogy a lakosok olvasását irányítsa: különböző könyveket ajánl, megemlíti érdekességüket. Sokszor nagyon találékonyan úgy adja oda a könyvet, hogy ő is nagyon szeretné olvasni, ha ideje lenne rá, de megkéri a kölcsönvevőt, hogy gondosan olvassa el és mondja el neki, mi jót lehet tanulnia belőle.

A visszahozott könyvek tartalmáról elbeszélget az olvasóval. Mivel a könyvet maga is ismeri, tud megfelelő — lényegyet érintő — kérdéseket feltenni. Sokszor igen érdekes eszmecsere alakul így ki, különösen, ha más is jelen van. Ilyenkor nem egyszer új olvasót talál a visszahozott könyv. A beszélgetések során a könyvtáros rámutat a könyv fő mondanivalójára, kérdéseivel észrevételi az olvasókkal a lényegyet. A tanyaiak tudják, hogy a visszavitt könyvről el kell mondaniuk a véleményüket. A tanya népe megszerette a könyvet. És mivel szeretnek olvasni, szeretik és becsülik a könyvet is. Kölcsönzésekor rögtön bekötik valamilyen papírba és vissza is borítóban viszik. Természetesen mégis elő-

fordul, hogy valami baj történik a könyvvel. Ilyenkor magától értetődőnek tartják az okozott kár megtérítését, de erre nagyon ritkán volt eddig szükség.

A könyv megbecsülésének szép példája az, hogy nem adják a könyvet kézről kézre, mert jól tudják, hogy az leggyakrabban ígyvész el. Beviszik a népkönyvtárba és a következő érdeklődő csak onnan veheti ki a saját felelősségére. Ilyenkor a könyvet visszavivő és az új kölcsönző együtt kopogtat be a „posta-könyvtár“ ajtaján. A tanyakörzet körülbelül 1400 lakosa eléggé szétszórta lakik. Különösen a kedvezőtlen időben nehéz bejárniuk a könyvtárba. Ezért egy-egy alkalommal 2—3 könyvet is kapnak.

Dorkó-tanyán van egy juhászember, aki komoly szobrász tehetség. Minden képzettség nélkül igen szép és értékes szobrokat farag. Sőt, a saját készítményű felszerelésével a szobraihoz szükséges alumíniumot is házilag olvasztja egybe. A könyvtáros kérése, hogy ennek az embernek a fejlődését megfelelő könyvekkel segítse a sátoraljai helyi Járási Könyvtár. De nemcsak ő, hanem a tanya többi lakosa is érdeklődik az ismeretterjesztő könyvek iránt. Elsősorban a mezőgazdasági szakkönyveket keresik. A sátoraljai helyi Járási Könyvtár legutóbb a juhászattal foglalkozó új könyvanyaggal szerzett nagy örömet nekik. A tanyán a nagy juhállományon

kívül felelt a ló- és sertéstenyésztés is. Erről szóló könyveket is kérnek. A könyvek népszerűsítése céljából a könyvtáros az őszi-korlatavaszi időben mezőgazdasági ismeretterjesztő előadásokat, könyvismertetőket is szervezett, amelyeket az új olvasási évadban is folytat majd. Sokoldalú, a tanya lakosságának érdekeit szolgáló munkássága például szolgálhat a kultúra többi munkásának is.

Hidvégi Nándor

A KATALÓGUS HASZNÁLATÁRÓL ÉS A STATISZTIKAI JELENTÉSEKRŐL

A KÖNYV egyik tavaszi cikkének elolvasása után sokat gondolkoztam, hogyan szoktassam rá olvasóinkat a katalógus használatára. Ha sikerül az olvasót rávenni a katalógus átnézésére, papírt, ceruzát adok, hogy írja fel azoknak a könyveknek az adatait, amelyeket szeretne elolvasni. A cédulát beteszem a személyi lapjába és legközelebb ennek az alapján választok számára könyvet.

Szeretnék arról is beszámolni, hogy nem találok jó megoldást a negyedévenkénti munkajelentést a régebbi havijelentések helyett. Az évnek minden hónapjában szükség lenne beszámolni a járási könyvtárnak, így hamarabb ki lehene javítani az esetleges hibákat.

Rostás Lászlóné

Sermelőszövetkezeteink 1955. év munkaegységére eddig adott termény-előlegei.

A Mezőgazdaság egyetlen helyes útja a nagyüzemi gazdálkodás.

A kisújszállási Városi Könyvtár táblája a termelőszövetkezeti mozgalom népszerűsítésére

ESEMÉNYNAPTÁR

1946. február 1-én, tíz évvel ezelőtt kiáltották ki a **MAGYAR KÖZTÁRSASÁGOT**.

A magyar nép története, Bp. 1953. Művelt Nép. 738 old.

1836. február 5-én, százhusz évvel ezelőtt született **DOBROLJUBOV Ny. A.** kritikus, forradalmi demokrata, Belinszkij és Csernisevskij művének folytatója, utópista szocialista. Munkái felvetik a cárizmus, a jobbágyrendszer és a liberalizmus elleni harc valamennyi kérdését. Egész világnézetének a jobbágyrendszerrel szemben táplált gyűlölet volt az alapja, filozófiai nézetei materialisták.

Dobroljubov Ny. A.: Orosz realizmus, Bp. 1950. Szikra, 284 old.

Bocskói V.: Nagy orosz demokrata gondolkodók, Bukarest, 1949. 58 old.

1881. február 9-én, hetvenöt évvel ezelőtt halt meg **DOSZTOJEVSKIJ F. M.** orosz író, a sötétség és a bűn nagy ábrázolója. Nyomorgó nagyvárosi rétegek lelki-állapotát, helyzetét világította meg regényeiben, amelyekben mindig nagy emberi tragédiák játszódnak le. Dosztojevskij mestere volt az ember lelki fejlődése, vívódása ábrázolásának. Legismertebb műve, amelyet majd minden nyelvre lefordítottak, a Bűn és Bűnhődés.

Dosztojevskij összes munkái 1—14. kötet. Bp. 1928—29, Révai; —: Fehér éjszakák, 1947.

Új Idők, 168 old.; —: Bűn és bűnhődés (ford. Görög I.). Bp. 1949. Franklin, 395 old.

1836. február 14-én, százhusz évvel ezelőtt halt meg **BERZSENYI DÁNIEL** költő. Mint a nemesség költője kezdte pályáját, majd Kazinczy hatására megismerkedett a felvilágosodással és kiszabadult osztálya szűk világnézetéből. Berzsenyi a klasszikus versformákat művelte, nyelve zengzetes, patétikus, sokszor dagályos, de sokban hozzájárult a magyar irodalmi nyelv fejlődéséhez és kibővüléséhez. Visszavonult életet élt, magányos, zárkózott ember volt. Igazi értékelésére csak halála után került sor, amikor Kölcsey elismerően nyilatkozott költői érdemeiről.

Berzsenyi Dániel minden munkája, Bp. 1943. Bolyai Akadémia, 448 old.; — válogatott versel. (A bevezetés és válogatás Vargha Balázs munkája.) 1954. Szépirodalmi, 150 old.;

Váczy János: Berzsenyi Dániel, M. Tud. Akad.

1856. február 17-én halt meg **HEINE, H.**, a XIX. század leghaladóbb gondolkodású német költője. Merész hangú verseiben elveti a romantika hazug ábrándjait és a mindennapi élet égető problémáival foglalkozik. Heine realista, műveiben felhasználja a népköltészet formakincsét, küzd a korlátoltság ellen. Marx és Engels barátja volt; élete végén közeljutott a kommunista eszmékhez.

Heine válogatott versel, Bp. 1951. 463 old.; —: Vallás és filozófia (ford.: Gáspár Endre) 1947. Phönix, 157 old.

Bódi L.: Heinrich Heine. Bp. 1951. Közkutatásügyi Kiadó. 131 old.

Vajda Pál

INDIA KÖNYVTÁRAIRÓL

A *Szovjetszkaja Kultura* szeptember 13-i számában érdekes cikket közölnek India könyvtáiról. India legnagyobb tudományos könyvtára a kalkuttai Belvedere-ben elhelyezett, 750 000 kötetes Nemzeti Könyvtár. Itt különösen nagy számban őrzik a régi indiai történelem, archeológia, néprajz és művészet dokumentumait, a szanszkrit, pali és prakrit filozófiai, tudományos szépirodalom értékes emlékeit.

Gyűjteményében megtaláljuk a híres hindu eposzok 1788. évi orosz fordításait és a kínai klasszikusok értékes műveit. Nem hiába vették a könyvtár homlokzatára Gandhi szép mondását: „Azt akarom, hogy minden ország kultúrája virágozzék a házam körül“.

India nyolc nagy tudományos kutatóintézetének könyvtárai közül legnagyobb

az „Ázsiai Társaság“ 125.000 kötetes bombayi könyvtára. A 27 egyetemi könyvtár közül legnagyobb a kalkuttai, madraszi, allahabadi, bombayi és haiderabadi egyetem könyvgyűjteménye.

Indiában 33 pedagógiai, 30 orvostudományi, 29 műszaki és 17 mezőgazdasági szakkönyvtár van. Az olvasók könyvigénye oly mértékben megnőtt, hogy a könyvtárak jórésze ünnepnapokon is 13 órán át az olvasók rendelkezésére áll.

A növekvő könyvtáros-szükséglet kielégítésére négy egyetemen könyvtárosi tagozatot és Delhiben szakiskolát nyitottak meg. Az utóbbiban főiskolát végzett hallgatók egyéves tanfolyam után könyvtárosi oklevelet, a második évfolyam után magisteri címet kapnak. Könyvtártudományból is lehet doktorálni.

ÚJ SZAKMAI KIADVÁNYOK

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE 3. számának könyvtári cikkei közül ki kell emelni Rácz Arankának „A megyei könyvtárak tájismereti anyaga” című alapvető tanulmányát, amely a kérdés legkorszerűbb feldolgozása. A másik nagy könyvtári cikk Domanovszky Ákos „A leltározás és raktározás új rendje a budapesti Egyetemi Könyvtárban” című írása sem korlátozódik a szűkebb értelemben vett tárgyára, hanem magyarázatai, kiindulópontjai felvetnek egy csomó más, a leltározás és raktározás alapelveit érintő kérdést is. (Leltári és raktári jelzet összekapcsolása, a foghíjas numerus currens, a csoportos leltár kérdése stb.). Következtetései bizonyára élénk visszhangot, vitát váltanak ki könyvtárosaink köréből. A könyvtörténet területéről jelentős Soltész Zoltánné tanulmánya a sárvár-újszigeti nyomda könyvdíszeiről. A kisebb közlemények között sok olvasónk érdeklődésére tarthat számot Trócsányi Zoltán írása a mai ábécé nyomtatott kisbetűinek kialakulásáról. A Figyelő rovatban az Országos Könyvtárügyi Tanács munkájáról, a könyvtári és levéltári gyűjtőkör meghatározásának kérdéséről és több más, időszervi könyvtári problémáról olvashatunk.

A KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ 10. száma ismét lazább szerkezetű, sok tárgykörből vette anyagát. A legérdekesebb Feyl Othmarnak Marx és Engels könyvtári és olvasási vonatkozásairól, munkamódszeréről készített összeállítása, egy sorozat befejező cikke. Könyvtárosainkat a legközvetlenebbül érinti a Bibliotekár szerkesztőségi cikke „A betűrendes katalógus”-ról, amelyben a Levintov-vitát (Könyvtári Tájékoztató 1955. 4. sz.) zárja le. A betűrendes katalógussal foglalkozik a Szemlében közölt rendelet is, amelyet az OSZSZSZK Művelődésügyi Minisztériuma adott ki „Betűrendes katalógusok létesítése a köznevelődési könyvtárakban” címmel. Különösen a határidői érdekesekek. Bibliográfiai kérdésekkel három írás foglalkozik; az egyik kínai (szerzője Feng Csun-jün), a másik kettő szovjet. A köznevelődési könyvtárakat érdekelheti Runousky Alfred írása Egy jól működő irodalmi körrel. A kör az irodalmi művek értékelésével, s nem alkotó tevékenységgel foglalkozik — úgy látszik, hogy a NDK könyvtárosai is ezt tartják a könyvtárak mellett szervezett irodalmi körök főfeladatának.

A MŰSZAKI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJÁNAK 6. száma változo-

tos anyagot közöl. Foglalkozik a műszaki könyvtárosok felszabadulási versenyének eredményeivel, a KGM szakkönyvtárainak helyzetével (Jánszky Lajos), a folyóiratok különleges felhasználásával (Balázs Sándor), osztályozási kérdésekkel (Veredy Gyula), a könyvkiadási kérdésekkel (Arvai László). A lap tovább folytatja azt a helyes kezdeményezését, hogy nem könyvtáros szerzőket is szerepeltet hasábjain: Igen érdekes Visi Istvánnak, a Gheorghiu Dej hajógyár főtechnológusának a cikke az általa kezdeményezett kisgépesítési tapasztalatcsere mozgalomról. Változatos a levelezők rovata is.

Az utóbbi időben megelégnült a megyei könyvtárak népkönyvtáros híradóinak a megjelenése. A híradók között igen jó külsejű és jól szerkesztett kiadványok is vannak. A hozzánk érkezettek közül elsősorban a „SOMOGYI KÖNYVTÁRAK” címen megjelent híradót kell kiemelnünk: Nyomatott, ízlésesen illusztrált, tartalma is színes, eleven. Nagy gonddal készült a PESTMEGYEI KÖNYVTÁROS első száma. A nyomtatással majdnem egyetlen értékű, jólsikerült rotaprint sokszorosításban készült, cikkanyaga változatos, rajzok is élénkítik. Külön érdeme, hogy üzemi könyvtári cikket is közöl. Reméljük, hogy a gondosságot a további számok is magukon viselik, s jobban ügyelnek arra, hogy a cikkekből kiküszöböljék az itt-ott még feleslegesen felbukkanó lírai átszövéseket. A Bács-Kiskun megyei és a Komárom megyei könyvtár híradóját stencillel sokszorosították. Különösen az utóbbi megjelenésének örülünk, mivel ez az első ilyenfajta kezdeményezésük. Reméljük, hogy a többi megyei is követi a fentiek példáját. A jól szerkesztett híradók igen nagyjelentőségűek a hálózati munkában.

Újszerű kezdeményezés a kaposvári Megyei Könyvtáré: sokszorosított módszertani füzet sorozatot indítottak novemberben. Az első szám ÚTMUTATÓ A FALUSI NÉPKÖNYVTÁRAK SZAKMAI IRÁNYÍTÁSÁHOZ ÉS SEGÍTÉSÉHEZ AZ ŐSZI-TÉLI IDŐSZAKRA, tulajdonképpen vezérfonal a szervezőkönyvtárosnak a területen végzett munkájához. Mint ilyen, úttörő vállalkozás.

A legutóbbi bibliográfiai kiadványok közül ki kell emelni a MICKIEWICZ MAGYARORSZÁGON című, az évforduló alkalmából kiadott, díszes kiállítású, reprezentatív kiadványt, amely az Országos Széchényi Könyvtár Új Bibliográfiai Füzetek sorozatának első száma.

Az ízléses kis füzet, amelyet *Kozocsa Sándor* szerkesztett, külföldön is jó szolgálatot tesz a magyar bibliográfiai irodalomnak. A *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ÉLETRAJZOK — ÉLETMŰVEK* és a *NEMZETKÖZI FIGYELŐ* című folyóirat-cikk bibliográfiáinak júliusi száma készült el. Mindkét, betűrendes beosztású jegyzék *Köves Erzsébet* munkája. *MIT OLVASSUNK A JUH-TENYÉSZTÉSÉRŐL* címmel adta ki az Országos Mezőgazdasági Könyvtár a *Nagy természet sorozat 20. sz.* röplap-bibliográfiáját. A jegyzék részben annotált, a könyveken és folyóiratcikkeken kívül a könyvrészletek elemző címléírását is adja.

A könyvkereskedelmi bibliográfiák sorában két kiadvány jelent meg: *AZ ÉPÍTÉSZET, ÉPÍTŐIPAR MŰSZAKI KÖNYVJEGYZÉK*-et az ÁKV állította össze. A gondos munkát több mutató egészíti ki. A *KATONAI KIADÓ KIADVÁNYAI 1955.* kis ízléses, annotált, 6 leveles nyomtatvány, amely a Kiadó által ez évben megjelentetett, illetve tervezett műveket sorolja fel.

A *KÖNYVTARTUDOMÁNYI FORDÍTÁSOK JEGYZÉKE*-nek októberi száma az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya által lefordított szakcikkeket tartalmazza tárgyszavak és folyószám szerint, az 1441-1490. sorszámig. (*Gerő Gyula*)

ÖT KÖNYVKIADÓVÁLLALAT JANUÁRI TERVEI

A könyvkiadó vállalatok karácsonyi kiadványai még ezrével díszlik a kirakatokat, de a vállalatok máris készülnek az 1956. évi kiadványokra. Készülnek, sőt az első negyedév terveit már el is készítették. Az egyre igényesebb olvasótömegek és könyvvásárlók értékesnél értékesebb és szebbnél szebb művek között válogathatnak. Ízelítőül egyelőre csak a januárban megjelenő könyvek közül sorolunk fel néhányat.

AZ ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ például *Kaverin: Nyitott könyv-ét, Capek: Harc a szalamandrakkal* című művét, *Barbusse: A tüz című* könyvét nyújtja az olvasóknak, míg a *Világirodalmi Kiskönyvtár* sorozatban *Schiller* művei közül az *Ármany és szerelem* jelenik meg.

A MŰVELT NEP KÖNYVKIADÓ *Szabó: Homeros világa, Gál György Sándor: Út a komoly zenéhez, Chatel: Mozgásszervi betegségek, Váli: Fogtechnika, Darvas: Az ultrahang orvosi alkalmazása és Vajda: Magyar növényvilág* című ismeretető művekkel jelentkezik.

A **MAGVETŐ** januárban adja ki *Balázs Anna: Virágnytő szerelem* című regényét, *Fábián Zoltán* novelláskötetét, amelynek címe *Hegedűszó*, és *Császár Klára: Barokk karszék* című novelláskönyvét. Itt jelenik meg *Darázs Endre: Erdő utca* című verskötete, *Somlyó György* irodalmi tanulmányai, egy fordításgyűjtemény a finn népköltészetből, *Nadányi Zoltán* verses színműve, *Hétfalu kovácsa* címen és *Szeberényi Lehel* vidám regénye, amelynek címe: *Szalmácska*. *Benyovszky Móric* emlékiratait is a *Magvető* jelenteti meg.

A Szovjetunió Állami Könyvkiadójánál 150 000 példányban jelennek meg *Zalka Máté* válogatott művei. (SZOV. KULTURA.)

□

ÚJ ÉPÜLETBE, a VIII., *Reviczky* utca 6. sz. alá költözik az Országos Műszaki Könyvtár Műszaki Tájékoztatói- és Fordítási Osztálya, Módszertani Csoportja, valamint a Fordításnyilvántartó Részleg a *Rákóczi út 5.*, illetve a *Petőfi Sándor* utca 9. sz. alól. A könyvtár olvasótermei változtatlanul a *József körút 6. sz.* alatt maradnak. (O. M. K.)

A **SZEPIRODALMI KÖNYVKIADÓ** *Jankovics Ferenc: Gyertyalángnál* című verskötetének megjelentetésével tesz eleget a költő egyre szélesbedő olvasótáborra kívánságának. *Ortutay-Katona: Magyar parasztmesék* című gyűjtése a gazdag képzeletű parasztság legszebb meséit foglalja egybe. Az *Olcso Könyvtár* sorozatban *Stendhal: Vörös és fekete*, *Keller: Falusi Romeo és Julia*, *Karinthy Ferenc: Budapesti tavasz I-II.*, *Nagy Lajos: Lázadó ember és Tamási Áron: Szegénység szárnyai* című regénye jelenik meg.

AZ IFJUSÁGI KÖNYVKIADÓ *Dickens: Copperfield Dávid, Verne: Nemo kapitány és Hárs: Mesék, történetek* című kötetének már harmadik kiadásánál tart. Ezekon kívül januárban *Révay: Raevius ezredes, Geréb László: Búvár Kund, Vitányi János: Türe Gábor és Passuth László: Sasnak karmai között* című regényével, *Kittenberger: Oroszlánkaland Afrikában* című kalandos regényével, *Örkény: Hajnali pisztolylövés* című munkájával örvendeztetni meg ifjú olvasóit. Ugyancsak az Ifjúsági Könyvkiadó ad ki *Üvegházikó* címen egy német és *Bolondfalva* címen egy finn mesegyűjteményt és *Kiadja K. Grandpierre: A halhatatlanságra vágó királyfi* című képes mesesorozatát.

Az öt könyvkiadó tehát alaposan felkészült a jövő évre, s minden remény megvan arra, hogy az év folyamán kiadványaiknak mind száma, mind minősége tekintetében továbbra is megfelelnek az örvendően fokozódó igényeknek.

A szombathelyi MÁV Járműjavító ÜV könyvtárát a Megyel Könyvtár módszertani csoportja rendszeresen támogatja. A könyvtárnak jelenleg 456 olvasója van, a legszorgalmasabb olvasó *Fenyvesi László* mozdonylakatos, *Pontyos László* felügyelő és *Németh Ernő* légfék-lakatos. (Kuntár Lajos.)

□

A **LENINGRÁDI FILMGYÁR** színesfilmet készített *Shakespeare* híres vígjátékából, a „*Vízkereszt*”-ből. A film házi bemutatója november 14-én volt a kulturális ügyek minisztériumában. (SZOV. KULTURA.)

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI-POLITIKAI IRODALOM

Balogh Elemér—Katona Péter: *Anyag és tudat. Természet és Társadalom*, november. (Lang Dezső.)

A nőrnögrgi per vádbeszédei. Természet: Társadalom, november. (Félix Pál.)

ISMERETTERJESZTŐ, TUDOMÁNYOS ÉS SZAKIRODALOM

Antalfy Gyula: *Magyar évszakok. Élet és Tudomány*, nov. 16. (Vecsey Zoltán); *Béke és Szabadság*, november 30. (Böngeszó.) (Boldizsár Ivan.)

Barabás Tibor: *Beethoven. Népszava*, nov. 22. (Rajki András); *Irodalmi Újság*, dec. 3. (Szücs László István); *Új Hang*, november. (Vajda Miklós.)

Bartók Béia leveleinek harmadik kötete. (Bartók arca — két új könyv tükrében.) *Csillag*, november. (Járdányi Pál.)

Csillagászati évkönyv 1956. *Élet és Tudomány*, dec. 3. (Zerinyváry Szilárd.)

Dekány András: Naderdöben vadmadár. *Irodalmi Újság*, dec. 3. (Kreutzer Sándor.)

Duka Akós: A Holnap varoisa. *Művelt Nép*, nov. 13. (Réz Pál.)

Fabry Zoltan: A gondolat igazsa. *Új Hang*, november. (Reininger József.)

Féjezetek a zene történetéből. *Új Zenei Szemle*, november. (Csillag Luiza.)

Gatos kezzo: Szentjoui Szabo László. *Természet és Társadalom*, november. (Fenyő István.)

Inteld, Leopold: Akit az istenek szeretnek. *Művelt Nép*, nov. 13.

Köpeczi Béia—R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc. *Szabad Nép*, nov. 11. (Benczedi László.)

Lendvai Ernő: Két Bartók-mű elemzése. (Bartók arca — két új könyv tükrében.) *Csillag*, november. (Járdányi Pál.)

Márkus László: Guyon Richard. *Szabad Nép*, nov. 11. (Borus József.)

Noverre, J. G.: Levelek a táncról. *Táncművészet*, november. (Vitányi Iván.)

Nyelvünk a reformkorban. *Természet és Társadalom*, november. (Martinkó András.)

Ormos Imre: Kertervezés. *Természet és Társadalom*, november. (Toma Adam.)

Szabolcsi: A magyar zenetörténet kézikönyve. *Új Zenei Szemle*, november.

Szekely Sándor: Herman Otto. *Természet és Társadalom*, november. (Süle Sándor.)

SZÉPIRODALOM

Barta Lajos: Szerelem és más színművek. *Művelt Nép*, nov. 27. (Honti Katalin); *Népszava*, nov. 29. (Rajki András.)

Cankar, Ivan: Jernej szoiagaleány igazsága. — *Szegénysor.* (A jugoszláv irodalom klaszszikusai.) *Szabad Nép*, nov. 24. (Héra Zoltán); *Művelt Nép*, nov. 27. (Ivan Cankar két regénye.) (Fekete Gyula.)

Darvas Szilárd: Tréfás kalauz. *Csillag*, november. (Vajda István.)

Egry József—Takáts Gyula: Vízitükör. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Kovács László.)

Egri Lajos: Ház a Bimbó utcában. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Kovács Kálmán.)

Erdős László: Veszélyes művészet. *Alföld*, 1955. 4. sz. (Lázár István); *Művelt Nép*, nov. 27.

Fazekas Mihály Összes Művei. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Bán Imre.)

Gereblyés László: Fölfelé. *Csillag*, november. (Kardos Pál); *Művelt Nép*, nov. 13.

Gergely Mihály: Örvény. *Szabad Nép*, dec. 2. (Farágó Jenő.)

Groszman, Vaszilij: Egy szerelem története. *Új Hang*, november. (Fehér Ferenc.)

Györfly István: Nagykünsági krónika. *Jászkünság*, 1955. 5. sz. (Betkowskij Jenő.)

Györy Dezső: Viharvirág. *Művelt Nép*, nov. 13.; *Élet és Tudomány*, nov. 23.

Hasek, Jaroslav: A Balaton partján. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Angyal Endre.)

Hét tenger éneke. (Böngeszó.) *Béke és Szabadság*, nov. 30. (Boldizsár Iván.)

Heym, Stefan: Aranyváros. *Irodalmi Újság*, nov. 12. (Liebner János.)

Jouglet: Arany és kenyér. *Esti Budapest*, nov. 11. (Kulcsár Ödön.)

Képes Géza: Napkette Mongóliában. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Füsi József); *Béke és Szabadság*, nov. 30. (Böngeszó.) (Boldizsár Iván.)

Kodolányi János: Eltek, ahogy tudtak. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Bata Imre.)

Major Ottó: Idok rostaján. *Irodalmi Újság*, nov. 26. (Ungvári Tamás.)

Merle, Kóbert: Meserségem a halál. (Böngeszó.) *Béke és Szabadság*, nov. 30. (Boldizsár Iván.)

Moiüere válogatott vigjátékai. *Színház és Filmművészet*, november. (Vargha Balázs.)

Nyikojaeva: A kis jámbor. *Magyar Nemzet*, dec. 3. (Csunpaki Aladár.)

Oravec Pauia; Petri Anna. *Népszava*, nov. 15. (Nagai Gyula); *Béke és Szabadság*, nov. 30. (Böngeszó.) (Boldizsár Iván); *Szabad Nép*, dec. 2. (Héra Zoltán); *Irodalmi Újság*, dec. 3. (Kakos Sándor.)

Paiotai Boris: Varázsige. *Irodalmi Újság*, nov. 12. (Thurzó Gábor); *Magyar Nemzet*, dec. 3. (Ember Mária.)

Ruffy Peter: Gocsejtől Hegyaljáig. *Művelt Nép*, dec. 4.

Somlyó György: Jegenyék a parton. *Csillag*, november. (Bóloni György.)

Sütő András: Egy pakli dohány. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Székelyhidi Agoston.)

Szántó György: Kastély. *Irodalmi Újság*, nov. 26. (Hegedüs Géza.)

A szovjet költészet antológiája. *Csillag*, november. (Gurszky István.)

Takats Gyula: Az emberekhez. *Csillag*, november. (Jankovich Ferenc.)

Tótn Endre: A forrás dala. *Alföld*, 1955. 5. sz. (Bán Imre.)

Vercors: Tropi-komédia. *Csillag*, november. (Réz Pál.)

Vörösmarty Mihály Összes Versei I—II. *Művelt Nép*, nov. 20. (Fábián Kata.)

Whitman, Walt: Fűszálak. *Művelt Nép*, nov. 27. (Gyergyai Albert.)

IFJÚSÁGI IRODALOM

Bajomi Lázár Endre: Holnap kifutnak a hajók. *Művelt Nép*, dec. 4.

Capek, Karel: Dasenka. Egy kis foxi élete. (Hol volt, hol nem volt.) *Magyar Nemzet*, dec. 4. (Sebestyén György.)

Csicsija bubája. (Hol volt, hol nem volt.) *Magyar Nemzet*, dec. 4. (Sebestyén György.)

Fucik, Julius: Utak és állomások. *Élet és Tudomány*, nov. 16.

A három pillangó. (Hol volt, hol nem volt.) *Magyar Nemzet*, dec. 4. (Sebestyén György); *Művelt Nép*, dec. 4.

Jékely Zoltán: Csunyinka álma. (Hol volt, hol nem volt.) *Magyar Nemzet*, dec. 4. (Sebestyén György.)

Kamjén István: Szakad a part. *Szabad Ifjúság*, nov. 24.

Károlyi Amy: Tik-tak. (Hol volt, hol nem volt.) *Magyar Nemzet*, dec. 4. (Sebestyén György.)

Kliss Antal: Kapitány és a többiek. Alföld, 1955. 5. sz. (Bajkó Mátyás.)
Ráth-Végh István: Magyar kuriózumok. Népszava, nov. 22. (Baktai Ferenc.)
Szutyeyev: Erdei posta. Művelt Nép, nov. 27.
Szutyeyev: Száz vidám kép. (Hol volt, hol nem volt.) Magyar Nemzet, dec. 4. (Sebestyén György.)
Vécsey Zoltán: A diadalmas ember. Élet és Tudomány, dec. 7. (Antal Gábor.)
Wedding, Alex: Vassbivalyocska. Népszava, nov. 15. (Murányi-Kovács Endre.)

IRODALMI CIKKEK

Vörösmarty Mihályról: — Egresy Gábor: Emlékezés Vörösmartyra. Irodalmi Újság, nov. 12. — Lukácsy Sándor: A „Zalán futása és a kortársak. Magyar Nemzet, nov. 13. — Farkas Lajos: Vörösmarty két szerelme. Nők Lapja, nov. 17. — Sötér István: Vörösmarty. Irodalmi Újság, nov. 19. — Jankovich Ferenc: Emléksorok a Szózat költőjéről. Irodalmi Újság, nov. 19. — Hegedüs Géza: Vörösmarty évfordulójára. Népszava, nov. 19. — Hegedüs Géza: Vörösmarty, a dolgos nép poétája. Esti udapest, nov. 19. — Lukácsy Sándor: Vörösmarty és a politika. Szabad Nép, nov. 19. — Pándi Pál: Vörösmarty Mihály halálának századik évfordulójára. Szabad Nép, nov. 20. — Rónai Mihály András: Vörösmarty. Magyar Nemzet, nov. 20. — Eörsi István: Vörösmarty Mihály. Szabad Ifjúság, nov. 20. — Waldapfel József: A romantika költője. Népszava, nov. 20. — Lukácsy Sándor: Vörösmarty és Petőfi barátsága. Művelt Nép, nov. 20. — Horváth Márton: A nemzeti öntudat ébresztője. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Waldapfel József: A mi Vörösmartynk. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Somlyó György: Vörösmarty példája. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Jankovich Ferenc: Emléksorok a „Lész még egyszer ünnepe a világon“ költőjéről. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Katona Tamás: Vörösmarty és a szabadságharc. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Körtés Júlia: Vörösmarty és a Nyugat. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Kemény Dezso: Vörösmarty költészetének formai kérdése. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Jenel Károly: Vörösmarty kiadatlan levelezéséből. Fehérvár, 1955. 3. sz. — Lukácsy Sándor: Vörösmarty Mihály. (Töredékek.) Új Hang, november. — Lukácsy Sándor: A politikus Vörösmarty. Természet és Társadalom, november.

Kisfaludy Károlyról: — Vargha Balázs: Kisfaludy Károly. Halálának 125. évfordulóján. Szabad Nép, nov. 22. — Kisfaludy Károly (1788–1830). Szabad Ifjúság, nov. 22. — Sebestyén György: Kisfaludy Károly. Magyar Nemzet, nov. 22.

Adam Mickiewiczről: — Mickiewicz halálának 100. évfordulójára. Irodalmi Újság, nov. 26. — Héra Zoltán: A népek testvériségének költője. Mickiewicz halálának 100. évfordulójára. Szabad Ifjúság, nov. 26. — Sötér István: Adam Mickiewicz. A nagy lengyel költő halálának 100. évfordulójára. Szabad Nép, nov. 26. — Radó György: Adam Mickiewicz. Népszava, nov. 26. — Koczogh Ákos: Adam Mickiewicz. Halálának századik évfordulójára. Magyar Nemzet, nov. 26. — Mickiewicz (1798–1855). Szovjet Kultura, november. — Kovács Endre: Adam Mickiewicz. Csillag, november. — Gömöri György: Adam Mickiewicz. Új Hang, november.

Mihail Sadoveanuról: — Tudor Vianu: A hetvenöt éves Mihail Sadoveanu. Művelt Nép, nov. 20. — Domokos Sámuel: Mihail Sadoveanu. Születésének 75. évfordulója alkalmából. Természet és Társadalom, november.

Az irodalomtörténeti kongresszusról: — A realizmus kérdései és a magyar irodalom. (Részletek Tolnai Gábor referátumából.) Irodalmi Újság, nov. 5. — A kritikai realizmus kérdései a XIX. század magyar irodalmában. (Részletek Barta János referátumából.) Irodalmi Újság, nov. 5. — Regényirodalmunk a szocialista realizmus útján. (Részletek Nagy Péter referátumából.) Irodalmi Újság, nov. 5. — Böka László: Az irodalomtörténeti kongresszus után. Szabad Nép, nov. 6. — R. M. Szamarin: A kritikai realizmus tanulmányozásáról. (Az irodalomtörténeti kongresszus vitájából.) — Pándi Pál: Petőfi forradalmi realizmusa. (Az irodalomtörténeti kongresszus vitájából.) Irodalmi Újság, nov. 12. — Klaniczay Tibor: A realizmus fogalmáról. (Az irodalomtörténeti kongresszus vitájából.) Irodalmi Újság, nov. 12. — Böka László: Az irodalomtörténeti kongresszus eredményei. Irodalmi Újság, nov. 12.
Benedek Marcell: 12 éve halt meg G. B. Shaw. Irodalmi Újság, nov. 5.
Íróink figyelme forduljon jobban a falu felé. (Ovecsinn beszámolója a Szovjet Írók Szövetsége országos értekezletén.) Irodalmi Újság, nov. 5.

Kreutzer Sándor: A Nobel-díjas Laxness. Irodalmi Újság, nov. 5.

Illés Jenő: Jegyzetek Rideg Sándor írásművészetéről. Új Hang, november.

Hont Ferenc: Két könyv a versmondásról. Színház és Filmművészet, november.

Süköd Mihály: Philip Bosonky és az amerikai regény megújulása. Csillag, november.

Hegedüs Géza: Alexandru Toma. Csillag, november.

Pándi Pál: A hagyományokról. Csillag, november.

Lukács György: Arnold Zweig regényciklusa az 1914–1918-as imperialista háborúról. Csillag, november.

Hegedüs Géza: Verseskönyvek a Román Népköltésáraságból. Irodalmi Újság, nov. 12.

Molnár Miklós: Három megjegyzés egy évszázados vitához. Irodalmi Újság, nov. 12.

Bögel József: Kiadatlan Bessenyei-levelek. Alföld, 1955. 5. sz.

Durkó Mátyás: Oláh Gábor. (1881. jan. 17–1942. jún. 23.). Alföld, 1955. 5. sz.

Illés Béla: Irodalmunk elvi egységéért. Irodalmi Újság, nov. 26.

Az irodalom pártosságának lenni elve. Szabad Nép, nov. 27.

Koczás Sándor: Irodalomtörténet és irodalom. Népszava, nov. 27.

Császtrvai István: Móricz Zsigmond és a Jászkunság. Jászkunság, 1955. 5. sz.

Vaszilij Szmirnov: A kolhozfalú életének irodalma. Irodalmi Újság, dec. 3.

Diószegi András: József Attila példája. Halálának 18. évfordulójára. Szabad Nép, dec. 4.

Gyertyán Ervin: Nemcsak az írók ügye. Népszava, dec. 4.

Összeállította: Bán Gézáné

A SZOVJETUNIO ÁLLAMI IRODALMI KIADÓJA nemrég adta ki a burmai költők alkotásainak gyűjteményét „Burma költőinek versei“ cím alatt. A gyűjtemény egyik része népdalokat és meséket is közöl és megismereteti az olvasót a burmai folklorral. (LITYERATURNAJA GAZETA.)

MŰSZAKI KÖNYVTÁROSOK A MŰSZAKI FEJLESZTÉSÉRT címen egyéves munkaversenyt indít az Országos Műszaki Könyvtár a nagyszerű felszabadulási munkaverseny folytatásaként az üzemi kutató és tervezőintézetek műszaki könyvtárosok részére. (O. M. K.)

KÉRÉS A KÖNYVTÁROSOKHOZ

Múlt havi számunkban már megírtuk, hogy jövőre, januártól folyóiratunk kétféle alakban jelenik meg. A könyvtárosok lapja **A KÖNYVTÁROS** címen, nyolcvan oldalon, változatlan áron, az olvasóké pedig **KÖNYVBARÁT** címen, negyvennyolc oldalon, számonként két forintos áron. Ennek a folyóiratnak a feladata lesz az olvasók tájékoztatása.

Ez az illusztrált havi folyóirat minden számában 30—40 újonnan megjelent könyvet ismertet, hasonló kis bibliográfiákkal, ahogy eddig **A KÖNYV** tette. Beszámol a hazai és külföldi könyvkiadás terveiről, eseményeiről, a magyar és világirodalom híreiről. Neves írók, irodalomtörténészek és kritikusok ismertetik az élő és klasszikus írók életét és munkásságát. Közöl a könyv történetével foglalkozó ismeretterjesztő írásokat. Tájékoztat a hazai és külföldi folyóiratokról. Megismertet a nyomdatechnikával, ennek legújabb vívmányaival. Népszerű cikk-sorozatot hoz az esztétika kérdéseiről. Mosolygó irodalomtörténet címmel érdekes és mulatságos epizódokat közöl a világirodalom nagyjainak életéből. Szerkesztői üzenetek rovatában válaszol az olvasóknak minden, a könyvvel kapcsolatos kérdésére. Felhívja az olvasók figyelmét a könyvtárak különböző szolgáltatásaira. Irodalmi rejtvényt és keresztrejtvényt közöl. Röviden: olyan folyóirat lesz, mely a könyvvel, írójával, előállításával, tartalmával, külső megjelenési formájával egyaránt foglalkozik, melynek elsődleges feladata az olvasók tájékoztatása, ízlésének, műveltségének fejlesztése, az olvasás és a könyvkultúra ápolása, a Könyvbarát Mozgalom propagálása.

Ahhoz azonban, hogy ez az új folyóirat feladatát betölthesse, el kell jutnia az olvasókhöz. Az olvasókkal a könyvtárosok vannak a legszorosabb kapcsolatban. Hozzájuk fordulunk és arra kérjük őket, propagálják a **KÖNYVBARÁT**-ot, gyűjtsenek előfizetőket neki. (A könyvtárosok a maguk részére ne járassák, **A KÖNYVTÁROS** tartalmazza majd mindazt is, ami a **KÖNYVBARÁT**-ban benne lesz, de helyes, ha olvasótermük részére megrendelik.)

Ehhez a számunkhoz előfizetési gyűjtőívet és befizetési lapot mellékelünk. Kérjük, ismertessék meg minél több olvasóval az új folyóiratot, és ha az olvasó úgy találja, hogy hasznos segítőtársa lesz a **KÖNYVBARÁT**, írassák alá vele a gyűjtőívet. Az aláíratott gyűjtő-

ívet küldjék meg a Lapkiadó Vállalatnak (Budapest, VII., Lenin-körút 9—11). Egy befizetési lapon akárhány előfizetési díj befizethető, csak a hátlapon fel kell tüntetni az előfizetőt nevével és címével. Ha több gyűjtőívre, vagy befizetési lapra van szükség, kérjenek tőlünk levélben. Azonnal küldünk. Szerkesztőségünk minden tíz előfizető gyűjtéséért egy szabadon választható, 20 forint értékű könyvet juttat a gyűjtőnek.

A **KÖNYVBARÁT** kulturális forradalmunkat szolgálja, azt a célt, hogy népünk rendszeresen olvasó, művelődő néppé váljék. Ismételten kérjük könyvtárosainkat — akik amúgy is ennek a célnak szentelték életüket — segítségük elő ennek megvalósulását ilymódon is.

BARABÁSI REZSŐ

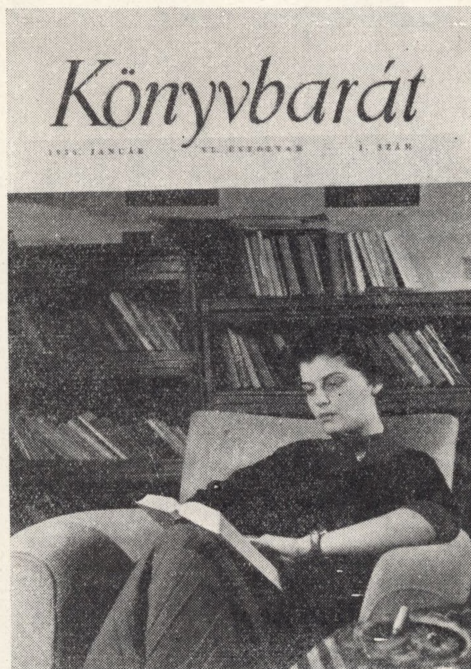
a Népművelési Minisztérium Könyvtári főosztályának vezetője

KATONA JENŐ

A **KÖNYV** főszerkesztője

ZOLNAY VILMOS

A **KÖNYV** felelős szerkesztője

Megjelenik minden hó 10-én,
előfizetési ára negyedévre 6.— forint.
Csekkszám: 61,238

Ára a melléklettel együtt: 3,— Ft

Kiállítás a székesfehérvári Megyei Könyvtárban a Vörösmarty-évforduló alkalmából

Horányi Róbert mérnök, feltaláló, a Műszaki Egyetem könyvtárában

A KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánják megismerkedni vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni. A kis bibliográfiákat Tiszay Andor állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

Lenin

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A PARASZTSÁG SZÖVETSÉGE

Szikra

A most megjelent gyűjtemény egyes kivételektől eltekintve teljes egészükben tartalmazza Leninnek azokat az írásait és beszédeit, amelyekben a munkásosztály és a parasztság szövetségével foglalkozik.

A gyűjtemény Lenin „Kik azok a »népbarátok« és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?” c. könyvének az a részletével kezdődik, amelyben több mint hatvan évvel ezelőtt a marxizmus történetében először vetette fel a munkásosztály és a parasztság forradalmi szövetségének, mint a cárizmus, a földbirtokosok és a burzsoázia megdöntését szolgáló fő eszköznek az eszméjét. A gyűjtemény további munkáiban Lenin — a mindenkori történelmi helyzetnek megfelelően — program-tervezeteiben, határozati javaslatokban és taktikai útmutatásaiban konkrétan megjelölte a munkás-paraszt szövetség gyakorlati megoldásának útját.

A gyűjtemény tetemes részét olyan művek alkotják, amelyeket Lenin a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után írt. Ezekben a művekben sűrűsödnek össze a a Kommunista Pártnak a szovjethatalom első éveiben az állami és a gazdasági építés valamennyi terén szerzett hatalmas tapasztalatait, s

visszatükröződik bennük a pártnak és a kormánynak a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségének megszilárdításában követett politikája.

Leninnek a munkásosztály és a parasztság szövetségével foglalkozó művel, a Szovjetunió Kommunista Pártjának a munkás-paraszt szövetség megeremtésében és megszilárdításában szerzett tapasztalatait óriási segítséget nyújtanak a világ valamennyi országa kommunista és munkáspártjainak a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcukban, a gyűjteménybe foglalt munkák tanulmányozása tehát nálunk is előmozdítja majd a néptömegek szocialista tudatának és kultúrájának fejlődését, a szocialista társadalom felépítésében kifejtett politikai tevékenységük és munkaaktivitásuk fokozódását. (Z. E.)

Lenin: Az agrárkérdésről. 1—2. kötet. Gyűjtemény Lenin műveiből. Bp. 1951. Szikra. 676. 816 old.

Csernyavszkij: A párt felépítésének lenini terve. Ford. Kolben György. Bp. 1950. Szikra. 139 old. (Marxista ismeretek kiskönyvtára 107.)

Bahsjev: A Bolsevik Párt centralizmus és demokratizmus. Ford. Zalai Edvin. 3. kiad. Bp. 1951. Szikra. 96 old. (Pártépítés kiskönyvtára 26.)

A Szovjetunió Kommunista Pártjának ötven esztendje. (1903—1953.) Bp. 1953. Szikra. 31 old.

Lázár Vilmos: Mit adott a szovjet hatalom a parasztságnak? Bp. 1951. Művelt Nép Kk. 309 old. 28 t.

A MAGYAR MUNKÁSMOZ- GALOM TÖRTÉNETÉNEK VÁLOGATOTT DOKUMENTU- MAI 3. KÖT.

Szikra

E kötet — amely az 1905—1907-es első orosz forradalom 50. évfordulójára jelent meg — a magyar munkásmozgalom 1900-tól 1907-ig terjedő időszakának legfontosabb dokumentumait tartalmazza. Erre az időszakra Magyarországon is uralkodóvá váltak a tőkés monopóliumok, hazánk az imperializmus korszakába lépett. Ezzel egyidőben napirendre kerültek a levert polgári forradalom „felemásán”, felülről „megoldott” kérdései: a nemzetiségi kérdés, a földkérdés, és az ország függetlenségének kérdése. Ezek az évek a forradalmi válság érlelődésének, kibontakozásának és elvetődésének az éveit, amelyekben hatalmas arányú munkás- és szegényparaszt mozgalmakra került sor.

A kötetben közölt dokumentumok híven tükrözik a munkásság és szegényparasztság forradalmasodásának folyamatát, amely a század elején lezajlott világgazdasági válság hatására még tovább mélyült. A század első éveiben jelentős sztrájkmozgalmak zajlanak le elsősorban a budapesti gyárakban (Ganz, Hoffher, MÁVAG stb.), de a jelentősebb vidéki ipari göcökben (Petrozsény, Resica, Pozsony stb.) is. Budapest és a nagyobb vidéki városok utcáin rendre tűntek a nagy munkanélküli tömegek. A mozgalom növekedését mutatja, hogy egyre több alkalommal kerül sor egy-egy szakma, vagy város általános sztrájkjára, s olyan rétegek is bekapcsolódnak a mozgalomba, amelyek addig még nem voltak szervezve. E korszak kimagasló jelentőségű eseménye az 1904. áprilisában lezajlott *országos vasutassztrájk*, majd még ugyanebben a hónapban az *élesdi vérengzés*, amely események során az uralkodó osztályok féktelen erőszakossága, fegyveres erők alkalmazása törtéte le a nagyjelentőségű mozgalmakat.

A dolgozó tömegek forradalmi mozgalma fellendülésének bemutatása mellett értékes iratokkal dokumentálja ez a kötet az első orosz forradalom hatását a magyarországi munkásmozgalmra. Ez a hatás rendkívül sokoldalú volt: *közvetlen* harcra készítette a munkás- és szegényparaszti tömegeket az orosz forradalmárok támogatására, *közvetett* segítséget nyújtott a napi követelések kiharcolásáért küzdők harcának eredményességére, erősítette a munkásmozgalom opportunista vezetésével szembenálló erők kibontakozását, de ugyanakkor

növelte a zavart, a fejvesztettséget az uralkodó körök táborában is. Az orosz forradalom hatására elmélyülő forradalmi válság azonban kihasználatlanul maradt és ez elsősorban az áruló szociáldemokrata vezetőkön múlt, akiknek egyetlen törekvése az általános választójog kivívása, néhány képviselői mandátum megszerzése volt.

Ez a kötet jelentős segítséget fog nyújtani ahhoz, hogy történéseink hozzájáruljanak e korszak történeti problémáinak részletes feldolgozásához, és azoknak is, akik behatóbban érdeklődnek a magyar munkásmozgalom történetének legfontosabb kérdései iránt. (I. B.)

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. I—II. köt. Összeáll. Erényi Tibor. Bp. 1951—1955. Magyar Munkásmozg. Int. 651 old. 20 t. és 719 old. 8 t.
Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. I. 1848—1917. Bp. Szikra. 228 old.

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Nyikolajeva

A KIS JÁMBOR

Új Magyar Könyvkiadó

Nyikolajeva, az *Aratás* írója, egy kisebb lélegzetű művel lép az olvasó elé, de *A kis jámbor* jelentőségében semmivel sem kisebb előbbi nagysikerű regényénél.

Nagyon érdekes, lebilincselő az egész mű, különösen megkapó egyszerű, világos felépítése. Az elbeszélés rövid epizóddal kezdődik. Csalikov, a zsuravinói gépállomás igazgatója, a Kremiben a mezőgazdaság élenjáró dolgozóinak értekezletén belesül felszólalásába. A későbbiekben feleletet kap az olvasó arra, hogy mi is történt voltaképpen. A szónoki emelvényen vált világgossá a igazgató előtt, hogy helytelen úton jártak, hosszú ideig nemhogy segítették volna a főigazgató munkájában, akinek köszönhető, hogy az ismeretlenségből kiemelkedtek és országos viszonylatban is kiváló eredményt értek el, hanem épp ellenkezőleg: gátolták, akadályozták. Amikor számot kellett volna adnia arról, hogy mi sikereik titka, akkor döbbsen rá, hogy aki a sok szép eredményt kivívta, az nincs jelen, sőt helyét és dicsőségét is más bitorolja. A felismerés igazsága oly elemi erővel hatott rá, hogy hirtelen nem tudta szavakba önteni, ami akkor világosodott meg előtte. Ez volt az oka esetlen viselkedésének. Esetlenül

viselkedett, mégis itt indult el az új úton, mert belátta a hibáit és rájött Nasztya igazára.

Nyikolajevának kétfajta vezető típus sikerült megrajzolnia. Az egyik típus az úgynevezett vállalkozó Arkagyij főmérnök alakja. Legfőbb jellemvonása, hogy valójában nem érdekli a nép gondjába, hanem az a célja, hogy megszedje magát, mennél több dicsőséghez jusson és mennél kényelmesebben éljen. Ez a fajta embertípus jól tudja a munka látogatását kelteni addig, amíg egyéni célja egybevág a társadalom érdekével. A másik típus a népet hűségesebben szolgáló igazi vezető a főagronómusnő Nasztya alakja. Legfőbb gondja a nép felemelkedésén munkálkodni, a minőséget, a termelékenységet emelni, a beosztottairól gondoskodni. Munkájában „... a nép hű szolgálatát tűzte ki célul”. Ez a magyarázata annak, hogy mindig helyes úton jár.

A legérdekesebb, legjobban megrajzolt alakja a történetnek Csalikov, a gépállomás vezetője. Emberileg sokat fejlődik. Hosszú utat tesz meg, míg megtanulja, hogy mindig a társadalom érdeke az első és a munkáját is ennek szolgálatába kell állítania.

A fordító Nikodémusz Elli derekas munkát végzett és a kiadó méltó formában jelentette meg Nyikolajeva értékes írását. (Gy. Á.)

Nyikolajeva, G.: Az aratás. (Regény.) 3. átdolgozott kiad. Ford. Lányi Sarolta. Bp. 1953. Új Magyar Kk. 439 old.

Stefan Heym

ARANYVÁROS

Új Magyar Könyvkiadó

Nehezen hiszi az ember, hogy a regényt nem amerikai írta. Stefan Heym német író több ízben járt az Egyesült Államokban, ott volt a pennsylvániai bányászsztrájk idején is, és kitűnően ismeri nemcsak az amerikai munkásmozgalom szervezetét, a társadalom szerkezetét, erővonalait, hanem a mindennapi élet ezer apró színét is. A regény egy tizhetes bányászsztrájk izgalmas története. A Pokie-völgy bányász-sága egy ideje már kollektív szerződés nélkül, csökkentett munkaidővel és erre a csökkentett munkaidőre fizetett, lefelé kerekített előlegekért dolgozik. A hangulat forró, de a vállalkozók fölünyes nyugalommal nézik az eseményeket, bíznak a Taft-Hartley törvényben, bíznak a megvásárolt szakszervezeti funkcionáriusokban, bíznak az erőszak törvényes és törvényen kívüli formáiban, amelyek

a munkásság letörésében eddig mindig beváltak. A számításba ezúttal hiba csúszik. Az elszenvedett igazságtalanságok a munkásokat soha nem látott egy-ségbe kovácsolják, és a sztrájknak le nem kenyerézhető, bátor, okos ellenzéki vezetői akadnak. A vállalkozók sorra felvonultatják a fegyvereiket; mellettük van a hivatalos szakszervezeti vezetőség, az egyház, az emberek babonás elvakultsága, amely hajlik a kommunista-ellenes rémmesékre; megpróbálkoznak sztrájktrörök szerződtetésével, terrorral, provokációval, véres fegyveres harcokra kerül a sor a munkások és a felbérelt gengszterek között — a sztrájk azonban mégis áll szilárdan. Kétségbejött a nyomor, a sztrájkolóknak küldött pénzbeli támogatást a bíróság letiltja, megpróbálják erőszakkal megakadályozni azt is, hogy a társadalmi gyűjtésből szerzett élelem a bányavidékre eljuthasson, s amikor eljut, hazug rémhírrrel késleltetik a kiosztást; a legagyafurtabb jogászok, legaljasabb provokátorok és legedzettebb gonosztevők fognak össze — a sztrájkot mégsem lehet letörni. A vállalkozók hajlani kénytelenek, megkötik a kollektív szerződést. Ezt az átfogó főcselekményt a vidám és tragikus kis történetek hosszú sora szövi át, tucatnyi főszereplő és félszáz jól jellemzett, életeli mellékfigura sorsának egy-egy epizódja. Megelevenedik előttünk egy — nevében — képzeletbeli, valójában nagyon is igazi, tipikus amerikai kisváros egész élete, az urak, politikusok, tisztviselők, kispolgárok, a proletár külvárosok és a néger-gettó világa. Mindez cseppet sem rikító, nagyon hiteles realista színekben. A könyv olvasásakor látjuk, milyen keveset is tudunk igazában a mai Amerikáról. Él bennünk egy ilyen fogalom: „jobboldali szakszervezetek”, de hogy milyen az a valóságban, arra már a régebbi munkásaink is egyre halványabban emlékeznek, és hogy hogyan szerepelhetnek ezek a szakszervezetek ma a messzi nyugati világban, azt ők sem tudják. Nagyon sok ilyen kicsit elvontan, üresen csengő politikai fogalmunkat telíti meg eleven tartalommal, élményanyaggal ez a könyv. Megismerjük a haladó demokratikus mozgalmak és a kommunisták szerepét, helyzetét a mai USA-ban, s az okokat és módokat, ahogyan a tőkés és munkásárlók a munkásmozgalomtól a politikai, forradalmi szikrát minden áron távol akarják tartani. A kitűnően megírt könyvnek egyetlen gyengéje, hogy néhol kicsit „szájba rágja” a tanulságot. Ezzel együtt is izgalmas olvasmány és bizonyára nagy sikere lesz. (M. L.)

Palotai Boris

VARÁZSIGE

Magvető

Több mint harminc elbeszélés és novella egyetlen kötetben nem lehet azonos értékű. Palotai Boris *Varázsige*jében kiemelkedő, finom lélekrajzú, gazdaságosan szerkesztett írások — s ezek vannak túlsúlyban — adnak találgatást igénytelenebb, szürkébb, sőt sematikus novelláknak (pl.: Valami mégis történt, A búzaszem, A kuckó). De egy kötet hangulatát nem az arányszám, mégcsak nem is a sikerült, vagy éppenséggel pompás oldalak határozzák meg, hanem valami más, nehezen megfogható és kifejező tényező — talán az író helyzet- és alakteremtő készségének nevezném.

Palotai Boris kitűnő helyzeteket, egyedülálló, s kivételességükben tipikus szituációkat tud teremteni. Novellái „életből ellesett”, jelentéktelen történetek: a magára maradt mama családi vacsorára gyűjti össze gyerekeit, az öreg suszter és felesége felkeresi iskoláztatott fiát, a korrepetáló szegény kislányt nem hívják meg tanítványa születésnapjára. Am ezek az apró-cseprő gondok, a hétköznapiak e kis drámái, az író nő részvéte és szánakozó együttérzése folytán nagy ügyek, emberi ügyek lesznek, megindító és gyakran szomorú emlékeztetések — különösen a felszabadulás előtt írt elbeszélésekben.

A *Varázsige*t valami hol bánatos, hol vidám visszaemlékezés teszi egységessé. Palotai Boris nem élezi ki látványosvillogón a mindennapok jelentéktelen eseményeit, nem használ harsány színeket, csak azért, hogy „felcsigázza” az olvasók érdeklődését. Történeteit halk szóval, mosolyogva, vagy könnyezve — néha mosolyogva és könnyezve — meséli el, az embernek önkéntelenül a neorealista olasz filmek jutnak az eszébe. S ez sehol sem egyhangú, egyetlen percre sem unalmas. Illetve... a kötet néhány gyöngye novellájánál bosszantó. Mert ez a fajta művészet a természetesség és a természeteskedés mesgyéjén táncol, egyetlen kiütő árnyalat, rossz szemmértékkel odaajtott folt az összhatást veszélyezteti. Ezért sajnálatos a kötet választékosságán esett néhány kirívó folt. Egyes novellák túlsokat akarása, túlexponált közvetettsége. Dehát ezek csak oldalakat tesznek ki. S az egész album szépsége kárpótlást nyújt néhány oldalért. (*Gera György*)

Palotai Boris: Kakasszó. Elbeszélések az épülő Sztálinvárosról. Bp. 1951. Szépirod. Kk. 119 old.

Palotai Boris: Puskásné. Regény. Bp. 1950. Szépirod. Kk. 178 old.

Palotai Boris: Új emberek a Dunai Vasútnél. Bp. 1951. Szépirod. Kk. 35 old.

Palotai Boris: Sztálinvárosi gyerekek. Regény. Ill. Stettner Béla. Bp. 1953. Ifjúsági Kk. 240 old.

Palotai Boris: Ünnepi vacsora. Regény. Ill. Ferenczy Béni. Bp. 1955. Szépirod. Kk. 227 old.

Oravecza Paula

PETRI ANNA

Magvető

Petri Anna emberréválásának történetét ritka írói erény: a kedvesség teszi élvezetes olvasmányá. Ez segíti az írónőt hősnői: a három Petri-lány, Stefi néni, Kelemen Kata — és hősei: Gulyás Ferenc, Bükkös bácsi, Csóka József alakjának szeretteljes megformálásában, ez áraszt derűt, optimizmust a regény kissé sovány és nem túlságosan újszerű cselekménye köré. Az olvasó annál is inkább méltányolja ezt az írói magatartást, mert a regény színhelye: a háborúpusztította János-kórház, és időpontja: az ország újjáépítésének éveit keményebb, de a mondanivalóhoz kevésbé illő hang leütésére csalogathatták volna az írónőt.

A regényt derűje, kedvessége óvja meg a helyzetek, események és emberek ábrázolásának szokványosságától. Petri Anna történetének olvasása közben senki sem fog bosszankodni az ismert történeten és embereken, mert a regény életető levegőjében új történetté, új embereké formálódnak.

Helyes az a szándék is, hogy az írónő a dolgozó nép ellenpólusaként az ingyenélők világát is be akarja mutatni. Ezt a törekvését azonban már kevesebb siker kíséri. Az eredendő hiba ott van, hogy a szál, amely a cselekmény menetében a két világot összeköti: Petri Eti szerencsétlen házassága valószerűtlen helyzetet és ebből folyóan valószerűtlen alakokat teremt. A Barta-család természetrajzával az írónő érdekeset alkotott, de nem vette észre, hogy Barta Gábor különcködő figurája kevésbé alkalmas elevenen ható társadalmi erő megsemmisítésére. Amellett a kegyeskereskedő alakja túl elnagyolt és ellentmondásos ahhoz, hogy az olvasó az ábrázolni kívánt helyzetet érzékelhesse, túl visszataszító, hogy Eti jellemét megérthesse.

A kis Petri Anna lényéből áradó jószág, kedvesség, humor sokszorosán kárpótolja a hibáért az olvasót. Szinte megfiatalodva teszi le a könyvet. (*Vámosi Pál*)

Oravecza Paula: Facipő. (Regény.) Bp. 1943. Keresztes. 317 old.

Oravecza Paula: Kócos. (Regény.) Bp. 1951. Szépirod. Kk. 416 old.

Veres Péter
SZÁMADÁS

Szépirodalmi Könyvkiadó

A *Számadás* — önéletrajz. El kell olvasni mindenkinek, aki valaha is találkozott Veres Péter műveivel, mert Veres Péter életművének kulcsa ez a könyv. Valóban hiteles „számadás” arról, hogy egy parasztfiú hogy nő fel emberré, milyen hatások érik, milyen küzdelmeken vergődik át, milyen szellemi és erkölcsi problémák gyötrik, míg eljut addig, hogy tisztázta helyzetét a világban. Minden tényszerűen igaz ebben a könyvben — mondja Veres Péter — és valóban a kendőzetlen őszinteség, igazmondás szuggesztív ereje fog meg könyve olvastán bennünket.

Nagyon érdekes könyv ez és külön eredmény, hogy Veres Péter elkerüli az önéletrajzi formával járó veszélyeket. Lehetne könyve hivalkodó önmutogatás, s ezzel a hős, — aki ez esetben az író — kellemetlenné, ellenszenvenné válna. Veres Péter könyve nem öntetszelgés, ízléssel van megírva, mértéktartás, józanság van minden sorában. És mégsem száraz, érdektelen írás, mert a valóság úgy teremődik újjá ebben a műben, hogy a közvetlen elbeszélő modor erejével hat.

Életének egy-egy érdekes, epikus bőséggel leírt mozzanata csak színezi a róla alkotott képet. Gyönyörű a kis kondás nehéz életének leírása, de általában az egész gyermekkor rajza nagyon érdekes és szellemi élvezet nyomon követni, milyen kacskaringós, nehéz utakon ment végbe ez a fejlődés, amelyben íróvá lett egy ember, akinek személyében maga a parasztság szólal meg, s mondja el nézeteit az életről, világról, társadalomról. A háború vihara, s a forradalmak tüze edzi az író, akinek minduntalan hallatlan erőfeszítést kell tennie, hogy fenn tudja magát tartani, emberi méltóságát meg tudja őrizni. Nem egyszerűen arról van szó, hogy helyt kellett állni a csendőrökkel szemben; sokkal nehezebb volt megküzdenie az étellel, dolgozni, aratni, vasutat építeni, s közben álmodozni arról, hogy könyvben is megmutathatja a világnak, amit ő lát belőle. (Illés Jenő)

Veres Péter: Három nemzedék. 1. köt. Szolgaság. 2. kiad. Bp. 1951. Szépirod. Kk. 525 old. 2. köt. Szegények szerelme. Regény. Bp. 1952. Szépirod. Kk. 702 old.
Veres Péter: Rossz asszony. Regény. Bp. 1954. Szépirod. Kk. 231 old. (Olcso könyvtár.)

Veres Péter: Pályamunkások. 3. kiad. Bp. 1952. Szépirod. Kk. 187 old.

Veres Péter: Próbátétel. 4. kiad. Bp. 1951. Szépirod. Kk. 156 old.

Veres Péter: Gyepsor. 4. bőv. kiad. Bp. 1950. Athenaeum. 119 old.

Veres Péter: Tél a Gyepsoron. Bp. 1951. Szépirod. Kk. 96 old.

Földes Mihály

AZ ÚJPESTI PARTIZÁNOK

Szikra

„Szükséges, hogy az olvasóközönség és különösen az ifjúság tudomást szerezhessen a német fasisztákkal és nyilas csatlósóikkal fegyveresen szembe forduló csapatok harcáról, életéről.” Ezt írja könyve előszavában Földes Mihály és az egész mű az akkori Nagybudapest egyik legnagyobb partizáncsoportjának, az újpestinek történetét mondja el. 1944. március 19-e döbbenetes napjától, amikor „rázúdult Budapestre a hitleri hadigépezet minden fegyverneme, a magyar nép belső ellenségei kaput nyitottak a gyűlölt idegenek”, egészen 1945. január 10-ig. Ezen a hajnalon szabadították fel a hős szovjet katonák Újpestet; a Mátyás-tér egyik földszintes házában tanácskozásra ült össze a Területi Bizottság és ezen a napon adták ki a partizánoknak az utolsó napiparancsot, délután pedig a harcok utolsó éjszakáján, a nyilasok fészke, a gyűlölt Apolló-ház elpusztításánál hősi halált halt társukat, Bán Tibort, most már vörös zászlók kíséretében temették el. E két dátum között azonban sok minden történt Újpesten, és Földes Mihály kis könyvében ennek a tíz hónapnak a történetét írja meg — mint mondja — „a valósághoz minél hívebben ragaszkodva.” Titkos nyomdák szereztek, Újpest dolgozói röpcédulákkal árasztották el. Fegyverkeztek, megmentették a tehetetlen gyűlölet oktanon pusztításaitól a Víztornyot. Megmentették a vízműveket és ezzel városuk népét a szomjhaláltól, a járványok pusztításaitól. Megmentették a Phöbust. Az ártatlanok tömegét szabadították ki az Apolló-házból. Találékonyak voltak, kapcsolatba jutottak más hazafias alakulatokkal. És ahol csak lehetett, ütöttek az ellenségen. Robbantottak, de ahol a nemzeti javak megmentése kívánta, fegyveresen akadályoztak meg robbantásokat.

Hasznos könyv. Emlékeztető arra a nem is olyan régen elmúlt szörnyű világra, amelyet kezdünk elfelejteni. A szabad világban felnövő ifjúságunk pedig az ilyen könyvekből ismeri meg annak az időnek a szörnyűségeit, de az elene küzdő hőseit is. (Simándi Béla)

Kállal Gyula: A magyar függetlenségi mozgalom. 1839—1945. (4. átdolgozott kiad.) Bp. 1955. Szikra. 283 old.

Kovács István—Flórián János: Magyar szabadságharcosok a faszizmus ellen. Adatok a magyar partizánmozgalom történetéhez. Bp. 1946. Athenaeum. 62 old.

A magyar szabadságért. A Magyar Kommunista Párt vértanúi. (III.) Bp. 1946. Szikra. 152 old.

Váli Mari

EMLEKEIM JÓKAI MÓRRÓL

Szépirodalmi Könyvkiadó

Jókai unokahúga, nővérének, Eszternek és Váli Ferencnek leánya 65 éves korában, a Jókai halálát követő időben, hét terjedelmes kötetben megírta emlékiratait, 1800 lapon. Ezt az emlékiratot Váli Mari örökösei nem akarták addig nyilvánosságra hozni, míg a benne szereplő személyek életben vannak. *Jókay—Ihász Miklós* özvegye 1954-ben bocsátotta a kéziratot a kiadó rendelkezésére.

Az emlékiratnak nem minden részlete tarthat egyformán számot érdeklődésre. Ez a körülmény és a teljes mű rendkívül nagy terjedelme készítette a kiadás sajtó alá rendezőjét, Lukácsy Sándort arra, hogy az egész szöveget körülbelül egyharmadára rövidítse.

Váli Mari tollát nem írói becsúgy, de a Jókai iránti szeretet vezette. Arra nem vállalkozhatott, hogy Jókai emberi, írói, közéleti egyéniségét megrajolja. Emlékiratai kissé mindent kicsinyítve, szűk, házi látókörből tükröznek vissza, s nem az egész kor levegőjét, hanem inkább a családi otthon légkörét és feszültségeit érzetik. Inkább az lehetne az emlékezések címe, hogy „Jókai Mór házi körében“.

Váli Mari nem az irodalomtudománynak szánta munkáját, hanem a Jókai-rajongóknak. Egyszerű tollával, természetesen elbeszélő hangjával jól fel tud idézni, sokszor könyörtelen élességgel, elmúlt arcokat, Laborfalvi Rózát, Jókay Jolánt, Fesztyné, Nagy Bellát stb., s néha megkapóan tud evokálni régi hangulatokat. Hazug legendát nem költ soha, s műve a Jókai-filológiának is hasznos lesz egyben-másban, például Jókai második házassága helyes megítélésében.

Mikszáth hatalmas műve: *Jókai élete és kora* mellett, bizony naív, fellengős és kritikátlanul eszményítő Jókai-kép rajzolódik ki Váli Mari emlékirataiból. De mentsege, mint kiadója szépen írja, hogy „*kit nem indít meg az aranyos ikonok naiv mestereinek jámbor igyekezete, rajongó áhítata?*“ (Katona Jenő)

Jókai Mór. (1825—1904) Bibliográfia, életrajzi adatokkal, Jókai műveinek ismertetésével, illusztrációkkal. Szerkesztette és összeállította: Tiszay Andor. Bp. 1954. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 103 old.

Zsigmond Ferenc: Jókai Mór élete és művei. Bp. 1924. Bethlen Gábor Kk. 78 old.

Jókai 1825—1925. Emlékkönyv születése 100. évfordulójára. Szerk. Körösi Henrik. III. Pp. 1925. Légrádv. 96 old. 5 t.

Jókai Mór. (1825. febr. 18—1904. máj. 5.) Kiállítási útmutató. Bp. 1954. Magyar Nemzeti Múzeum. 7 old. (Könyvomat.)

Mikszáth Kálmán: Jókai Mór élete és kora. Bp. 1954. Művelt Nép. 398 old.

Jack Lindsay

ELARULT TAVASZ

Új Magyar Könyvkiadó

Anglia közvetlenül a második világháború után. Várakozás feszül a levegőben, kimondott és ki nem mondott várakozás szerte a világon. A német és olasz fasizmus megsemmisült s az emberek várják a szabadság általános kiteljesedését. Lehetetlen, hogy a dolgok ott folytatódjanak, ahol abbamaradtak,

Ez a hit, ez a várakozás vállalra emeli a Munkáspártot, megerősíti a szakszervezeteket. De a Munkáspárt vezetői árulók, még az államosítások is a tőke tehermentesítését szolgálják. Egyre nyíltabban urakká válnak a munkásvezérek, pozícióféltes, karrierizmus ragadja magával a szakszervezeti funkcionáriusok jórészét s leszerelni, nem pedig vezetni akarják a munkásosztály növekvő sztrájkharcait. Nehéz az ébredés, nehéz és fájdalmas megérteni, mi is történt és leszámolni az illúziókkal. A következetes kommunisták, a forradalmárok azok, akik segítik a népet az ébredésben, a történetek felmérésében, és mutatják az irányt a harcban.

Árulás áldozata lett ez a reményes tavasz. De bőven szolgált tanulságokkal és a Munkáspártba vetett tévhiteltől sokakat megszabadított. Az angol munkásosztály erőt gyűjt, újra és újra erőt mutat, hogy készen álljon és győzelmes legyen, ha az új tavasz megérkezik.

Ezt a történelmi szakaszt és ezt a konkluziót mutatja be és bontakoztatja ki Lindsay az irodalom eszközeivel. A fejlődés fő periódusaiba markolva egyszerre ábrázolja a különböző osztályok, rétegek politikai, emberi arcultának alakulását, az erőviszonyokat, eredményeket és bukást. Ez a regény nagy erénye, de egyben gyengéinek főforrása is. A nagy markolásokban csak össze-, együvé nyomódnak a különféle emberi sorsok és nem kapcsolódnak szerves egységbe. És mintha a tételekhez idomulna az élet, s nem az életből csengenének ki az eszmei következtetések. Sajnos, éppen a regény kommunista alakjai a leginkább vértelenek, papírizűek. Mindezt nyilvánvalóan érzi Lindsay s ezért teletűzdeli jeleneteit „életszerűségekkel“. Természetes azonban, hogy az ilyen spēkelés nem segít, betétszerűsége érezhető, fölösleges, nem egyszer kifejezetten zavar.

E lényeges hiányok ellenére Lindsay kétségtelenül tartalmas regényt alkotott. Olyan olvasmányt, mely az angliai helyzet megismeréséhez közelebb segít. (G. Vészi János)

H. Fast

SILAS TIMBERMAN

Uj Magyar Könyvkiadó

Howard Fast neve mindinkább ismertessé válik a haladó kultúra emberei számára. A *Spartacus*, az *Amerikai legenda*, a *Clarkton* írója újabb regényében, a *Silas Timberman*-ban az 1950-es évek USA-faszálódási korszakában a pedagógusoknak, a kultúra egyszerű munkásainak példájával ad hitet, hogy érdemes igaz embernek, ha úgy adódik, hősnék lenni.

Silas Timberman, a címszereplő, egyetemi tanár. Kis családjával viszonylagos boldogságban, békésen morzsolgatja a szürke hétköznapokat. Egyetlen tulajdonsága ragadja őt ki ebből a langyos köznap életből: jó demokrata, jó hazafi. Az is marad, miközben körülötte megváltozik minden. A koreai háborúval meggyorsult amerikai fasizálódási kurzus törtetői szemében szálla lesz a politikától magát eddig távontartó irodalomtudós. Rágalmak áradatát, hamis tanúvallomások garmadáját zúdítják a fejére és ebben a forró tűzharcban forr ki igazán Silas Timberman egyénisége. Harcossá, hőssé, a szellem szabadságának védelmezőjévé lesz. Vádoltból vádlóvá válik ő is, mint a szabadság annyi mártírja a bíróság előtt.

Feszült és izgalmas a regény. Nemcsak a története, de lélekrajza is. Milyen lenyűgöző és érdekességében valóságos, mikor Silas Timberman megtalálja önmagát. A tárgyalás folyamán kereshetne kibúvót, „senki szigetét“ a polgári áldemokrácia formalizmusában, a mentességi cikkelyek talaján. Timberman nem él ezzel a megoldással. Értzi: sorsának el kell dőlnie. Szembenéz a valósággal, a fasiszta módszerekkel, e módszereket életrehívó reakciós rendszerrel, amely még a haladó nemzeti hagyományoktól és Mark Twain népszerűsítésétől is retteg. És szembenéz önmagával, a maga igazságával is. Az eredmény: bár lecsukhatja az osztálybíróság, éppen a tárgyaláson válik nyugodt, önmagára talált emberré.

Howard Fast stílusára, szerkesztésmódjára a drámaiság a legjellemzőbb. Határozottan drámaírói alkat, ez nemcsak jólsikerült darabjain érzik, de valamennyi regényén is. Ahogyan hőseit cselekvésükkel jellemzi, ahogyan az eseményeket sűríti, fordulópontok köré tömöríti és ahogyan feszült, forró helyzeteket teremt, az mind drámaírói koncepcióra, ökonómiára vall. Ez a vonás a legnemesebb írói képességekkel párosulva e regényét is jóértelmű, minden külső-

ségektől ment izgalmassággal telíti. — Jól érzékelteti ezt a feszült, izgalmas lüktetést Szöllösy Klára fordítása is. (T. P. I.)

Fast, Howard: *Az erőszak napja*. Ford. Gáspár Endre. Bp. 1953. Szépirod. Kk. 144 old. 1 t.

L. Infeld

AKIT AZ ISTENEK
SZERETNEK

Uj Magyar Könyvkiadó

Komoly érdeklődésre számotartó könyv L. Infeld könyve. Érdekes a téma is — írója is. Meghökkentő az, amire L. Infeld vállalkozott: regényt írni egy matematikusról, ez elvont tudomány egyik legnagyobb képviselőjéről, úttörőjéről, a francia Evarist Galois-ról. Furcsa az is, hogy a regényíró maga is tudós, nem „hivatásos szépíró“.

L. Infeld a fizika és a matematika egyik legnagyobb mai tudósa, Max Börn és Einstein legmeghittebb munkatársa és barátja, lengyel hazájától távol, önkéntes száműzetésben kezdte el regényét a múlt században élt E. Galois-ról, azokban az években éppen, amikor a német fasiszmus letiporta Franciaországot, a „szabadság szülőföldjét“. A regényes életrajz megírásával annak a meggyőződésének is kifejezést adott, hogy a fasiszta győzelem nem végleges, a francia nép szabadságszeretete ki fogja vívni hazája függetlenségét.

A szabadság szenvedélyes szeretete, a lángoló és tevékeny meggyőződés, hogy a tudomány, a béke és a szabadság elválaszthatatlanok, — ez a „titka“ Infeld művészetének, mellyel az előbb említett ellentmondásokat nagyszerűen és majdnem maradéktalanul feloldja. A regényt olyan izgatottan olvassuk, mintha nem is matematikusról, az elvont tudományos gondolkodás emberéről szólna és írója nem is tudós, de a mesterség minden eszközével rendelkező gyakorlott regényíró lenne. Ugyanakkor egy pillanatra sem felejtjük el, hogy az író is, a regényhős is tudós. Galois a matematikus és Galois a forradalmár: egy ember; ezt Infeld olyan meggyőző erővel mutatja be és tárja fel, ahogyan erre csak az képes, akinek egész lényé a rokonegyéniség hős lényével szinte rezdülésről-rezdülésre egybehangzik.

Stílusa nem egységes. Ezen érződik meg leginkább, hogy nem hivatásos író Infeld. Hol Victor Hugo, hol Dumas hatása érződik rajta. De a téma forró szeretete átsegíti a kifejezés buktatóin és így összhatásában könyve az érdekességén kívül feltétlenül művészi benyomást is tesz. (T. Polgár István)

Vécsey Zoltán

A DIADALMAS EMBER

Ifjúsági Könyvkiadó

„Játsszunk a földgömbbel...” javasolja mindjárt az első fejezet címe, s valóban rendkívül érdekes, izgalmas tanulságos játék ez az egész könyv. „Földrajzi játék”, melyben megismerjük az emberiség nagy úttörőit, a bátor felfedezőket, a sarkok kutatóit, alpinisták, s Himalája-mászók küzdelmeit, a mélytengerek világának felderítőit, stb.

A könyv szerzője a felfedezések történetéből, s a legújabb expedíciókról írott cikkekből jó érzékkel válogatta ki azt a mintegy tucatnyi legérdekesebb mozzanatot, amelyekről nagy általánosságban már hallottunk egyet-mást, de részleteiben még nem sokat. Könyvének legmaradandóbb hatású fejezetei kétségtelenül azok, amelyekben az Északi Sark világának felderítéséről szól. Leírásaiából megismerjük azokat az emberfeletti erőfeszítéseket, melyekre a gyöngye ember a tudomány segítségével a gigászi természettel szemben képes. Mennyi áldozat, amíg az ember nagyjából meghódíthatta a jéghegyek világát! Salamon Andréé svéd mérnök léggömbjének pusztulásától az „Italia” zuhanásáig mennyi keserves akarás, szándék, míg végül is Nansen norvég sarkkutatónak, majd Papanin szovjet expedíciójának sikerült behatolnia az Északi Sark legrejtettebb zugaiba.

A nagy magasságok és nagy mélységek is mindig vonzották az embert. Tucatnyi és tucatnyi expedíció ostromolta századunkban a Himalaya „nyolcezreseit”, míg végül Ed Hillary és Da Tenzing feljutottak a Csomo Lungmá-nak nevezett 8882 méter magas csúcsra, a világ legmagasabb pontjára! A magas hegyeknél is jobban izgatta talán az emberiség fantáziáját a tengerek mély világa, s a legendás hírű professzor, Piccard alászállása...

Mindezekről jó, az ifjúság gondolatvilágához igazodó, de a felnőtteknek is élvezetes tudósítást ad Vécsey Zoltán könyve. (*Győri György*)

Lebedjev, Nyikoláj, K.: A föld meghódítása. A földrajzi felfedezések és utazások népszerű története. 1–2. kötet. Bp. (1948.) Cserépfalvi. 219, 211 old. 7 és 8 t.

Jefimov, A. V.: Nagy orosz felfedezők. Ford. Gellért György. Bp. 1951. Művelt Nép Kk. 115 old. 1 térk.

Kareljin: A sarkvidék nősel. Ford. Radó György. Bp. 1950. Szikra. 114 old.

Beljajev

A RÉGI VÁR I.—II.

Ifjúsági Könyvkiadó

A „régi vár”, amelyet még Báthory István, az erdélyi fejedelemből lett lengyel király építtetett, a Kárpátok északi keleti lejtőjén fekvő kis ukrán város, Kamenyec-Podolszkij büszkesége. A regény elején rabló-pandúrt játszanak itt a városi gimnázium diákjai. Játékukba beleszól a történelem. 1919-ben vagyunk, s az osztályharc forró hullámai előntik a gyerekek játékeit is. A regény főhősét, Vaszilij Mandzsurt, a kommunista nyomdász fiát azért csapják ki a gimnáziumból, mert alaposan ellátja a baját Grigorenkónak, a gazdag, zsarnokoskodó doktor-csemetének.

Petljurista banditák garázdálkodnak a városban, akik — az intervenció hadseregek zsoldjában — oroszellenes ukrán állam jelszavával üldözik az Oroszországhoz hű, baloldali gondolkodású lakosságot. Vadállati kegyetlenséggel meggyilkolnak egy bolsevik vezetőt, aki sebesülése miatt a városban maradt. Sírja felett, a régi várbán külvárosi munkásgyerekek, Mandzsura és barátai örök barátságot fogadnak és szövetséget kötnek a szovjet hatalom ellenségei elleni harcra. Hamar végeszakad gondtalan gyerekéletüknek. Mandzsura és barátai „a forradalom legelső vetése”, tizennégy éves korukban már az ellenforradalmi bandákkal harcolnak. Sorsuk aztán összefonódik hazájuk diadalmas felemelkedésével. Mandzsura vasöntő lesz, majd mérnök. A regény a Nagy Honvédó Háború befejezéséig kíséri nyomon hőseinek életútját.

Beljajev Sztálin-díjas nagy regénye Radó György sikerült fordításában, előreláthatólag kedvelt olvasmánya lesz a magyar ifjúságnak is. Nagy idők mozgalmas, vonzó atmoszféráját árasztja; kalandos, romantikus epizódjainak színes hullámlása, ifjú hőseinek rokonszenves alakja, forradalmi heve magával ragadja az olvasót.

A régi vár témája, pátosza olykor emlékeztet Osztrovszkij gyönyörű regényére (Az acél megedzik). Beljajev regényének művészi értékei kevésbé jelentősek, de eleven élményt ad. Azt az érzést kelti az olvasóban, amelyre a regényben az első munkásiskola igazgatója utal, amikor búcsúzik tanítványaitól: „Utánatok majd mások jönnek. Nekik sokkal könnyebb lesz, mégis *irigyelni fognak titeket*, hiszen egyikük sem láthatja azt, amit nektek most át kell élnetek és meg kell látnotok...” Beljajev regényében az Októberi Forradalom diadalmas ifjúsága mutat példát a mai fiataloknak. (*Pók Lajos*)

Kelen Jolán

TÖRETLEN ÚTON

Ifjúsági Könyvkiadó

Keveset, a kelleténél sokkal kevesebbet tudnak a mi fiataljaink a történelmi közelmúlt hőseiről, s talán a kevésnél is kevesebbet azokról a harcosokról, akik elsősorban nem a fegyveres harcban, vagy az elmélet és irodalom síkján, hanem a szívós mindennapi szervezőmunkában jártak élen. Korvin Ottó ilyen katonája volt a munkásmozgalomnak. Korra ifjúságától résztvett a baloldali érzelmű diákok, forradalmi fiatalok mozgalmában, ott volt, ahol a háború ellenes röpiratokat gyártották, ahol a Nagy Októberi Forradalom példájával biztatták, lelkesítették az elnyomottakat. 1919-ben az egykori bankhivatalnok a belügyi népbiztosság politikai osztályának élén is megállta a helyét, szigorral, elvűhűséggel és kommunista emberséggel végezte nehéz nyomozói és bírói tisztét. A proletárforradalom 133 napja alatt fáradhatatlanul végzett munkájával, a tanács hatalom bukása után, a szenvedéseket is töretlenül viselő bátorságával, hősi halálával mutatott példát a magyar ifjúságnak.

Kelen Jolán könyve az ifjúsági politikai ismeretterjesztő művek közé tartozik. Ismeretközlés és politikai — erkölcsi — nevelőcélzat vezeti tollát, mikor sógorának, a hős Korvin Ottónak jelleméről, életéről beszél. Nyilvánvalóan a mű, éppen műfajánál fogva, olvasmányosságában — és meggyőződésem szerint, — nevelőhatásában is alatta marad a hasonló témájú, szépirodalmi jellegű írások mögött. Az a tény, hogy ábrázolás helyett elmond, megelevenítés helyett közöl — nyilvánvalóan csökkenti a könyv közvetlen élményi hatását, ugyanakkor azonban a tények ereje, a feldolgozott adatok és dokumentumok nagy száma, a mű érvelő, bizonyító hangja más oldalról ugyancsak mély benyomást kelthet az olvasóban. Úgy gondolom, még a könyv műfaját figyelembe véve is, kevesebb több lett volna. A túl sok idézet, a túl sok történelmi és tényanyag a könyvet nehézkessé, nem egyszer fárasztóvá teszi. A kienthali és zimmerwaldi konferencia szerepe, az áprilisi tézisek tartalma és hatása, Szabó Ervin történelmi szerepe és tevékenységének kritikája lényeges kérdések ugyan, de aligha férnek el egy 11 íves Korvin Ottó életrajz keretében.

Egészében mégis hasznos, sőt hézagpótló könyv Kelen Jolán írása. Gazdag történelmi és munkásmozgalmi tény-

anyaga, a feldolgozott és közölt dokumentumok nagy száma, a hős iránti forró és őszinte szeretete alkalmassá teszik arra, hogy történelmünk egyik hőseit, az ifjúságunk keveset emlegetett példaképét közelebb hozza az olvasóhoz. (Földes Anna)

Bajomi Lázár Endre

**HOLNAP KIFUTNAK
A HAJÓK...**

Ifjúsági Könyvkiadó

Henri Martin nevét ismerik a föld minden táján, ahol a békéért és a szabadságért küzdenek az emberek. A vietnami „szennyes háború“ idején folytatott békeharc tette híressé ezt a francia fiatalembert, akinek élettörténetét Bajomi Lázár Endre jól sikerült ifjúsági regényben tárja elénk.

Henri Martin története tulajdonképpen már akkor kezdődik, amikor még meg sem született. Apja az első francia kommunista egyike, nagynénje is kommunista és a kis Henri dajkamesék helyett a munkásmozgalom hősi történeteit hallja tőlük. Ebben a légkörben a fiú nem is nevelődhet gyáva, gyenge emberré. Amikor Henri ifjúvá érik, már tudja, hogy embernek nagyobb kincse, mint a szabadság, nem lehet. De csak az a szabadság, amely nem mások rábságán alapul. Ezért áll be Henri Martin a partizánok közé a német megszállás idején, s ezért nem tud megbékélni később azzal, hogy a francia kormány ígéretét meg nem tartva összefog a japán megszállókkal és erőszakos gyarmati politikát folytat Vietnámban.

Harcol elveiért, kitart mellettük, ezért áll mögéje a világ minden dolgozója, minden becületes embere. Az erőszak ez alkalommal is elbukik a harcban és győz az igazság, győz a tisztességes világ összefogása: Henri Martin kiszabadul börtönéből és végre boldog lehet fiatal feleségével.

A könyv erőssége, hogy teljesen hitelesnek érezzük; szinte azt hiszi az ember, hogy szemtanú írta le a történetet, valaki, aki ott élt Henri Martin mellett a partizánharcokban, a börtönökben és a hajón, amely Vietnámba vitte. A regény stílusának egyszerűsége, cikornyátlanlansága kiemeli az események súlyát. Nem mond nagy jelzőket, nem az író lelkesedik, hanem az olvasót teszi lelkesé.

Gudics József rajzai jól illeszkednek a tartalomhoz. Különösen sikerült a színes borító. (Szilágyi Lilla)

A 18. század nem kisszámú kalandora közül Benyovszky Móric gróf az egyik legérdekesebb és hazánkban a legismeretebb, legnépszerűbb is. Alakjával először Gvadányi verses regényében találkozunk, és még inkább jó ismerősünk, mert érdekes életrajzát Jókai Mór ragyogó tolla írta meg, amikor a nagy író lefordította és kiadta Benyovszky kalandokban, izgalmas részletekben gazdag emlékiratait és figyelemreméltó, színes útleírásait.

Benyovszky Móric kalandjait az alig tizenöt éves huszár első csatáitól kezdve a Madagaszkár választott uralkodójaként vívott utolsó harcáig ifjúsági regényirodalmunk is gyakorta feldolgozta. Most Rónaszegi Miklós *A nagy játszma* című regényében kelti életre a különös magyar nemesi kalandor soha nem nyugvó, merészségével párját ritkító, a hűség és állhatatlanság, a számítás és ösztönös fellángolás ellentéteit olyannyira egyéni ötvözetbe összeolvasztó alakját. A vas-kos kötettel jelentkező fiatal író regényében megtaláljuk a Benyovszky élet-útjára jellemző kalandok sorozatát, a kalandor hős fejlődésének néhány alaposan kidolgozott és érdekesen ábrázolt részletével. (Lengyelországi harcok, szökés az orosz hadifogságból, kamcsatkai száműzetés, hajóút, madagaszkári első időszak.)

Ugyanakkor az író nem motíválja regényhőse cselekedeteinek több mozzanatát, sőt Benyovszky életének egy-egy jelentős fordulata, tudományos felfedezéseinek sorsára és éppen az utolsó évtized változatos kalandjaira néhány mondatban utal csupán.

Helytelen lenne természetesen, ha etől az ifjúsági regénytől azt követelnék, hogy Benyovszky életútjának *egészét* tárja elénk. Viszont nem lehetetlen, hogy a kiválasztott részletek gazdaságosabb feldolgozása módot adott volna az írónak jobb választásra is, valamint arra, hogy egyes fontosabb, a hős jellemének és sorsának megértése szempontjából elhatárolóbb jelentőségű motívumokat ne hagyjon kidolgozatlanul. Nem kétséges azonban, hogy a regény jelen formájában is, kalandjaival, izgalmaival megragadja majd az ifjú olvasók figyelmét és képzeletét, s kedves olvasmányukká válik. (*Murányi-Kovács Endre*)

Gróf Benyovszky Móricz saját emlékiratai és útleírásai. Ford. Jókai Mór. 1—2. kötet. Bp. 1888. Ráth Mór. 351. 423 old. (Mélekletekkel.)

Hűsz világjáró, hűsz kitűnő tollú újságíró, író és közéleti személyiség úti élményeit tartalmazza ez a könyv. A tartalom színes, változatos, Albániától Uruguayig, a gyarmati, félgymarmati, független és a valóban szabad, új világot építő országokat egyaránt felöleli, de valami mégis összefűzi, egy nevezőre hozza ezeket a riportokat: a hazaszeretet. Molnár Miklós például Párizs híres peremvárosában, a munkásság fellegvárában, Ivry-ben jár, ahol régebben piszkos, nedves odúkban, vagy éppen a csillagos ég sátra alatt munkások ezrei laktak, de a kommunista városi tanács — amely már három évtized óta működik, s vezetője, Marrane elvtárs, akit immár huszonkilenc esztendeje újra és újra polgármesterének választott meg Ivry népe — négy évig küzdött, érvelt, szakadatlanul vitatkozott s nem kevesebb, mint hatvankét különböző hivatal és bizottság sorompóját törte át a kormány engedélyéért, hogy átépítsék ezt a negyedtet. S amikor az újságíró nézi a harcban született falakat, az épülő új munkásházakat, hirtelen felötlik benne: „...*mintha egy pillanatra nem is a tőkés Franciáországban lennénk, hanem odahaza... egész kis népi demokrácia...*“

Nagy értéke a riportgyűjteménynek, hogy nem vadássza a kuriózumokat, hanem mindig és mindenütt az embert keresi. A Gizeh, Keopsz, és Mykerinosz piramisokról az írónak elsősorban az a mondanivalója, hogy emberkéz emelte a magasba. Utazóink távol érzik magukat a turista milliómosok ismert hóbortjaitól; kedvteléseitől, mindig a dolgozó embert keresik, a jövő igazi katonáját, s ha elbeszélgetnek vele, a magatartásuk nem vállonveregető, bizalmaskodó, hanem őszintén megértő, szeretetteljes és baráti.

Szentkirályi János, Feleki László, Apáthi Imre, Bajor Nagy Ernő, Örkény István, Péter János, Barát Endre, Molnár Miklós, Szilágyi Éva, Zágonyi Ferenc, Aczél Tamás, Méray Tibor, Somlyó György, Képes Géza, Gömöri Endre, Tábori András, Máthé György, Gárdos Miklós, Illés Béla és Mihályfi Ernő írásait Máthé György állította össze. A címlapot Filó rajzolta. (*Csanádi Ákos*)

Bolsevik szemmel a világ körül. Cikkgyűjtemény a szovjet sajtóból. Bp. 1950. Szikra. 378 old.

Az arany és nyomor világa. Cikkgyűjtemény. Bp. 1952. Szikra. 351 old.

Bolyongás a nagyvilágban. Összeáll. Márkus László és Oláh József. Bp. 1954. Művelt Nép Kk. 462 old. 1 t.

E négyszázoldalas mesegyűjtemény ifjúsági irodalmunk nagy nyeresége. Szerkesztője a világirodalom legszebb meséi közül válogatott ki egy vaskos kötetre valót. Aiszoposztól Shakespeare-ig, Homerostól Andersenig és Benedek Elekig La Fontaine, Grimm, Hauff, Gorkij, Puskin, Jókai stb. kicsinyeknek írott művei vonulnak fel a könyvben.

Mi sem volna könnyebb, egyben igazságtalanabb, mint számonkérni az ugyan-csak e gyűjteménybe illő, de kimaradt meséket. A válogatás kényes munka, fejlett ízlés, sok tapintat, a gyermek lelki-világának ismerése és alapos, széleskörű tájékozottság kell hozzá. Ezek az erények nem hiányzanak Varga Tamásné-ból, aki — úgy érezzük — szerencsés kézzel nyúlt ahhoz a kincshalmazhoz, amiből kiszemelgette a megítélése szerint legszebb ötven gyöngyszemet. Optimista derű, a szegények, árvák, elnyomottak győzedelme, a hétszer eltaposott igazság diadala, az erőszak hatalmát megdőntő okosság és szeretet sugárik e mesékből a gyermek és felnőtt igaz gyönyörűségére. A sorrend talán vitatható. Lehetett volna például történelmi egymásutánba sorolni a meséket, vagy más megoldással, más rendszerbe foglalni, mert így, ahogy áll, hiányzik belőle a törekvés a rendszerességre.

Annál nagyobb érdeme viszont, hogy a fordítók között olyan neveket találunk, mint Kosztolányi Dezső, Gyergyai Albert, Jékely Zoltán, Szabó Lőrinc, Vas István, Áprily Lajos, Arany János, Gáspár Endre, Rónai György, Benedek Marcell, Rab Zsuzsa, Révay József és mások, akik „hiteles” mese-nyelven mondják el a királykisasszonyok, királyfiak, a kicsi fecskék, vagy a zord szörnyetegek, a bölcs kalifa és még száz mesehős viselt dolgait.

A szerencsés kézzel megoldott illusztráció és a színes képtáblák Szántó Piroska munkája. (*Vihar Béla*)

Benedek Elek: Magyar népmesék. Máday Gréte rajzaival. 2. kiad. Bp. 1952. Ifjúsági KK 356 old. 8 t.

Ilyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese. Válogatta Katona Imre. Ill. Szántó Piroska. 2. kiad. Bp. 1953. Ifjúsági KK. 476 old. 7 t.

Hárs László és Kolozsvári Grandpierre Emil: Mesék és történetek. Negyvenöt magyar író a gyerekeknek. Ill. Győrffy Anna, Szeckő Tamás. Bp. 1953. Ifjúsági Kk. 348 old. 14 t.

Népek meséi. A népi demokráciák mesekincséből válogatta és ford. Dégh Lina. Máday Gréte rajzaival. Bp. 1952. Ifjúsági Kk. 136 old. 3 t.

Fenyő Iván

DÜRER

Képzőművészeti Alap Könyvkiadó

Fenyő Iván szép Dürer könyve a Nagy Realista Mesterek sorozatában mintaszerű példája a tudományosan megbízható és minden művelt ember számára élvezetet nyújtó népszerű műnek. A mester hatalmas munkásságából, óriási művészi anyagból kellett a szerzőnek a bemutatásra szánt legértékesebb és legjellemzőbb műveket kiválasztania. Ezt a feladatát a lényegeset a kevésbé lényegestől mindig elválasztani tudó ítéletképességével a lehető legjobban oldotta meg.

Fenyő Iván nagy tárgyi tudásához nem közönséges megelevenítő erő járul. Töbör, kevés szóval sokat mondó stílusában megelevenedik előttünk a német humanizmus és kezdődő reformáció nagy ellentététől átjárt korszaka. Ebbe a háttérbe állítja be rövid, de jellemző vonásokkal megrajzolva a német festészet történeti menetét, a legnagyobb német festő egyéniségét és művészetét. Itt ki kell emelnünk Dürer saját iratainak, elsősorban *Naplójának* találó felhasználását. E *Naplóból* és leveleinek részleteiből ismerjük meg Dürert az embert a maga sokszor nagyon is emberi gondjával-bajával és ezeknek idézeteivel válnak a mester olaszországi és németalföldi útjai eleven valósággá, lebilincselően szórakoztató útirajzokká, mely utaknak egy-egy állomása egy-egy ott keletkezett műnek az ismertetése.

Talán legértékesebb része a könyvnek Dürer műveinek átható elemzése, ami helyenként nemcsak teljesen eredeti, de művészi hangulatkeltő is, mint például a *Szt. Jeromos* vagy a *Melankólia* rézmetszetek bemutatásánál. A festmények, metszetek, rajzok és vízfestmények irdatlan mennyiségéből a biztos ítéletű és nagy tudású műtörténész a legszébbeket, legjellemzőbbeket és legmegragadóbbakat teszi az olvasó számára érthetővé és elevenné — százharminc remekművet — melyeknek jellemzésénél sokszor támaszkodik közvetlen és ma is élő benyomásaira.

Külön meg kell dicsérnünk a könyv szép kiállítását a kiadó részéről, amihez a szerző az illusztrációknak nagy műgonddal és hozzáértéssel történt kiválogásával és elrendezésével nagymértékben hozzájárult. (*Czobor Ágnes*)

V. G. Belinszkij

ESZTÉTIKAI SZEMELVÉNYEK

Művelt Nép

Irodalomról, művészetről szólnak Viszszárij Grigorjevics Belinszkij tanulmányai, — bizonyosságul annak, hogy a néppel érző, a nép ügyét a maga ügyének tekintő forradalmár író az élet és a társadalom bármely területéről választja is mondanivalóját: a nép ügyét, a forradalmat hirdeti minden mondatában.

Az *Esztétikai szemelvények* jelentős része Belinszkijnek Gogolról szóló írásait tartalmazza. Ezek a tanulmányok két szempontból is lényegesen nagyobb érdeklődésre tarthatnak számot, mint általában egy kiváló esztétának egy nagy íróról írott tanulmányai. A róla szóló írások pontosan és szemléltetően ábrázolják, milyen utat tett meg Gogol, hogyan vált az orosz nép érdekeinek védelmezőjéből az önkényuralom, a feudális elnyomás és a bürokrácia ostorozójából és kigúnyolójából az uralkodó osztály irodalmi szószólója. Belinszkij az első, aki élesen és megalkuvás nélkül bírálja a néptől elforduló Gogolt, ítéletében azonban egy pillanatra sem Gogol életműve, — csupán Gogol irodalmi árulása felett tör palcát. „*Most még inkább fogják terjeszteni és olvasni Gogol régebbi műveit, mint azelőtt, magasabbra fogják értékelni, mint azelőtt, mert maga a szerző már inkább csak a múltban létezik...*“ — írja Belinszkij.

A Gogolról szóló írások másik nagy jelentősége, hogy magának a forradalmi demokrata Belinszkijnek életútja, eszmei fejlődése is lemérhető rajtuk. Tanulmányról tanulmányra mind több a mondanivalója ugyanarról a tárgyról; kezdetben még csak társadalmának hibáit ismeri fel, később már azt is, hogy e hibák nem tűnhetnek el békés fejlődés eredményeként, — forradalomnak kell megdőntenie magát a társadalmat.

Többi írásai (a Hamlet-előadásról szóló nagyjelentőségű tanulmánya, a költészet műfajainak elemzése, kora orosz irodalmáról évről-évre írott értekezései) sem pusztán esztétikai, irodalomtörténeti szempontból jelentősek — az irodalmat és művészetet minden esetben a nép és a társadalom ügyével szorosban egybekapcsolva vizsgálja.

Az *Esztétikai szemelvények* önmagában is fontos mű, — még értékesebb olvasmányá és forrásmunkává válik, ha Belinszkij magyar nyelven már korábban megjelent munkáival — elsősorban

a *Válogatott esztétikai tanulmányok*-kal — együtt tanulmányozzuk. (Hajdu Ferenc)

Belinszkij, V. G.: *Válogatott esztétikai tanulmányok.* Ford. Gábor Andor, Hadrovics László stb. (Szerk. Surányi Magda.) Bp. 1950. Szikra. 553 old.

Belinszkij, V. G.: *Válogatott pedagógiai művel.* Ford. Pataki Szilveszter, Kálmán László stb. (Szerk. Agoston György.) Bp. 1953. Akad. Kiadó. 300 old. 2 t.

Belinszkij, V. G.: *Puskin.* Ford. Lukács Györgyné. Bp. 1951. Közokt. Kk. XI. IV. 479. old.

Rejtő István

IVÁNYI ÖDÖN

Művelt Nép Könyvkiadó

„*Ezerszer Messiások, a magyar Messiások*“ — állította annakidején oly dacos keserűséggel Ady Endre mindazokról, akik az „úri Hunniában“ újat, nagyot, merészet akartak.

A magyar haladó eszme egyik ilyen „messiási“ hőse volt a már-már elfeledett Iványi Ödön is, ez a múlt század második felében élt vidéki író, újságíró.

Rejtő István igényes tanulmánya elégtételt nyújt e tragikus sorsú embernek, aki 1893 őszén, 39 éves korában, tehetségének virágzásába szökkenése előtt meghalt. A nagyváradi városi altisztz fiát elsősül társadalmi sérelmei vezetik el kora ellentmondásainak gyors felismeréséhez. Mint temesvári, majd nagyváradi újságíró már a polgári radikalizmus szemléletével bírálja a kiegyezés-korabeli állapotokat, a feudálkapitalista Magyarország romantikus csillogása mögött mindinkább meglátja a valót, az erkölcsi rothadás sűrű szövevényét. Iványi, ez a vidéki környezet légkörében fuldokló nagyvonalú ember, elbeszéléseivel és főleg *A püspök atyafisága* című regényével Mikszáth, Tolnai, Justh Zsigmond, Thury Zoltán stb. mellett a magyar kritikai realista irodalom egyik jelentős alkotója, Ady és Móricz Zsigmond útjának előkészítője volt. *A püspök atyafisága* című műve, amely a nyolcvanas évek korrupciós világát, az elődszi dzsentri és a farkasétvágyú banktöke képviselőinek romlottságát ábrázolja — 1952-ben ismét megjelent.

Az egykor mellőzött, agyonhallgatott és az irodalomtörténetből szinte kirekesztett Iványi Ödönt így állítjuk most megillető helyre, a hazai haladás irodalmi úttörőinek sorába. Ezt szolgálja ez a rokonszenves tanulmány is. (V. B.)

G. Krisztyi

SZTANYISZLAVSZKIJ MUNKÁSSÁGA AZ OPERÁBAN

Zeneműkiadó

G. Krisztyi, Sztanyiszlavszkij munkatársa volt. Könyvében visszaemlékezik Sztanyiszlavszkij munkájára, melyet mint az operai realizmus harcosa fejtett ki. Elemzi és összegezi a munka menetének tanulságait és eredményeit.

Sztanyiszlavszkij-t, aki maga is mint énekes kezdte színpadi pályafutását, Saljapinnal kötött barátsága ösztönözte arra, hogy operastudiót létesítsen. Operapedagógiai munkásságának alapja a saljapini hagyományokból sarjadt. A puszta szép hang nem elégtette ki, csak az a hang, mely mögött ott húzódott a gondolat. Meggyőződése, hogy az opera nem díszletes, kosztümös koncert, hanem színpad számára írt mű, melynek alapja a zenében rejtőző cselekmény. Tehát a rendezőnek a zenéből kiindulva kell drámát építeni; láttatni a hallhatót. Az operaművészet alapja a kifejező ének. „Tanuljatok meg hanggal alakítani” — ismételte kifogyhatatlan türelemmel. Az érthető szövegmondás, helyes zenei hangsúlyok, a kifejező dikció — mely lüktető életté változtatja a kosztümös koncertet, nem csak technika kérdése, hanem pszichológiai folyamat. Aki tudja és átéli amit énekel, helyesen fogja azt éneken keresztül megjeleníteni.

Sztanyiszlavszkij azt állította, hogy a jövő művészete a zene és dráma szintézisének útján fog haladni. Különösen a zenében készen adott tempó-ritmus alkotólehetőségeit tanulmányozta. A ritmust az élmény ütőérének nevezte, és arra is gondolt, hogy prózai előadásokon dirigent alkamazzon. De soha nem esett abba a hibába, hogy a drámai színjátás tapasztalatait egyszerűen átvigye az operába, vagy fordítva.

Sztanyiszlavszkij hadat üzent az operai rutinnak. Minden egyes énekestől — a kórust beleértve — tökéles elmélyülést, kifejező éneket, egyszerű és a zenéből fakadó gesztusokat és mozgást kívánt. Az így létrejött operai realizmus tette érthetővé a mű eszmei mondanivalóját. Ez hozta közel az operaművészetet az új hallgatóság széles tömegeihez.

A rendkívül érdekes anyagot Krisztyi lényegtelen emlékezőessékekkel hígítja, s olyan nevek felsorolásával, melyek a magyar olvasónak ismeretlenek, s csak zavarják a mondanivaló lényegének megértését. Ezért szerencsésebbnek tartom a könyv német fordítását, mely a lényegtelen részek elhagyásával, koncentráltabban és

világosabban tartalmazza Sztanyiszlavszkij tanítását. Az értékes és érdekes könyv magyar kiadása sajnós, nem tökéletes. Sajtóhiba (különösen a nevek írásánál) több a kelleténél, s nincs hibajavítás. A fordítás szokványos szaknyelven készült, minden szépség, magyarság és irodalmi színvonal mellőzésével. A kottapéldák szövegének magyar fordítása pedig egyenesen szegényletes. Éppen abban a könyvben, melyben többször esik szó arról, hogy a zenei kifejezés érdekében javítani kell a szöveget, sőt olyankor is, mikor a pergő beszédet példázza éppen, keréketörri a magyar nyelvet, prózódíja hibás és zeneietlen. Azt az örömet, amelyet az érdekes szakmunka megjelenése jelent, csökkenti a szakmai felületesség és a műgond hiánya miatt érzett bosszúság. (Huszár Klára)

Abalkin, N.: Sztanyiszlavszkij rendszere és a szovjet színház. Ford. Achim András. Bp. 1952. Művelt Nép Kk. 268 old.

Gorcsakov, N.: Sztanyiszlavszkij rendez. Ford. Achim András. Bp. 1953. Művelt Nép Kk. 567 old. 14 t.

Toporkov: Sztanyiszlavszkij a próbákon. Ford. Benedek Ároád. Csuskin előszavával. Bp. 1952. Művelt Nép Kk. 211 old. 1 t.

Sztanyiszlavszkij: A színész munkája. 1—2. kötet. Bp. 1950—1951. Hungária—Művelt Nép Kk. 415, 295. old.

Pogány Frigyes

BELSŐ TEREK MŰVÉSZETE

Műszaki Könyvkiadó

Az építészetet a térbeli művészetek gyűjtőfogalma alá soroljuk, mert elemei plasztikusak, a tér mindhárom irányában kiterjednek. A terek azonban lehet még más szerepe is. Az építészeti elemek csoportosulása következtében az alkotás a szemlélőt magába zárja és ekkor a térbeli formáknak negatívumaként létrejön a belső építészeti tér, amelyet a plasztikus elem a határolatlan térből kihasít. Ilyenkor a tér már több mint a plasztikus forma létezésének előfeltétele és közege. Ez esetben a műalkotás már téralakító.

A művészettörténeti és építőművészeti munkák főleg az építészet formaképzésével és homlokzatok kialakításával foglalkoztak. A szerző e művében a belső építészeti terek kompozíciójával, a térhatás kérdésével, a terek arányaival, lényegesebb alkati jellegzetességeikkel kapcsolatos mondanivalóját fejt ki.

A térhatás problémájának kutatása kapcsolatot teremt a műalkotás és a szemlélő között, közelebb hozza a művet az emberhez, akihez végső fokon minden műalkotás szól. A belső tereknek nem stílustörténeti vagy esztétikai prob-

lémáit tárja elénk, hanem első sorban a szemléltre gyakorolt konkrét hatást és a lezúrt következtetések alapján keresi a téralkotások művészi célját, tartalmát és eszmei mondanivalóját.

Az építészettörténetből kiválasztott legjelentősebb és legismertebb térművészeti alkotások elemzését tértípusonként — mindig az egyszerűtől a bonyolult felé haladva — végzi. Ilymódon az alkotásokkal és a térhatás kérdéseivel nem a történeti fejlődés sorrendjében ismerkedünk meg és ennek ellensúlyozására a szerző a könyv végére utolsó fejezetként történeti összefoglalást iktatott. Ebben az áttekintésben azonos léptékű alaprajzi vázlatokat szemlélteti a történelmi fejlődés menetét. Ez a fejezet Tompos Erzsébet közreműködésével készült.

A könyv, amely gazdag fénykép- és rajzanyaggal szemlélteti a világi és egyházi építkezések téralkotásának fejlődését, hasznos olvasmánya a hivatásos építőművészeknek és a művelt laikust is hozzásegíti a térművészet mélyebb megértéséhez. (Arvai László)

Márkus László

GUYON RICHARD

Művelt Nép Könyvkiadó

„Az új haza egyik legvitézesebb fogadott fia!” — így jellemezte Kossuth Guyon Richardot, szabadságharcunknak e francia hugenotta származású, angol honban született hőst. S, ha találó volt rá — aminthogy találó volt — Kossuth jellemzése, csakugyan régi mulasztást pótol a Művelt Nép Könyvkiadó, amikor megjelentette Márkus László Guyon-tanulmányát. A szerző időben is, térben is, az események sokoldalú megokolásában is igen messzire megy azért, hogy egészen közelre hozza hozzánk hőst. És éppenséggel nem történetkutatói túlbuzgalom, amikor Guyon jellemének, pályafutása különös alakulásának, kimagasló tetteinek indítóokait keresve nem csak hőse szülőföldjéig tekint vissza, hanem francia eredetű családja száműzetéséig is. E forradalmi kötelezettségű, s nagyon emberséges hugenotta erkölcs hagyományos élesztgetése Guyon szülei házában és családi körében csakugyan mélységesen megmagyarázza hőse életében azokat a meglepő fordulatokat is, amiket csak kiagyalt erőszakossággal lehet más oldalról megokolni. Hiszen hőse kimagasló erkölcsi világszemléletének, emberségének sajátos jellembeli következetessége igazította el ott is, ahol Guyon-nál képzettebb, gondolkodásban rendezettebb, katonai és politikai szervezés-

ben avatottabb emberek is megtorpan-tak, megtévedtek és megtörték. A szerző ezen az alapon méltán mutatja be Guyont nemcsak saját kora, de minden idők számára példás hőnek — e kifejezésnek nem föllengzős értelmében! Amellett nemcsak a tudományos kutató hitelességével, hanem a történetírás művészi remekléssel is meg tudja jeleníteni hőst. Lenyűgözően írja meg, ahogy csurromvizesen átkél csapatával a kemény télben megáradt Garamon, ahogy Nagyszombatban, Igló kitör a túlerőben lévő ellenség szorító gyűrűjéből, s méteres hóban is tovább folytatja a menetelést Branyisztkó bravúros bevételéig, majd komáromi bevonulásáig, a délvidéki diadalg, s Temesváron és Vaskapunál is mindvégig helytállva, az emigrációra keresztül tragikus törökországi haláláig. A nagyszerű leírások és meggyőző fejtegetések azonban többhelyt megtörnek és sajnálatosan elapadosnak. Többnyire ott, ahol elégséges történelmi anyag híján meddő okoskodásokba, s erőszakolt föltevésekbe bocsátkozik. Dembinszkit például fővezéri tisztségében koncepciójának és helyzetismeretének hiányosságai miatt a szerző joggal elmarasztalja és menteni látszik ott, ahol Guyon egyes-egyedül marad Dembinszky mellett. Holott a Dembinszky-pártiság éppenséggel nem volt a forradalmi következetesség kivánalma, aminthogy Guyon emberséges katonaerkölcsének sem ez a hűség volt a főismérve.

Az ilyen hibák azonban eltörpülnek a könyv egyéb, jelentős értékei mellett. (Nagy Tibor)

Kan, Sz. B.: 1848 Ausztriában és Németországban. Ford. Rákos Ferenc. Bp. 1951. Művelt Nép Kk. 240 old.

Ember Győző: Az 1848–49-i minisztérium levéltára. Bp. 1950. Akadémiai Kiadó. 279 old. (M. O. L. kiadványai.)

**E G Y S É G E S S P O R T N A P T Á R...
A Z 1956-O S É V R E**

Sport Lap- és Könyvkiadó

A majdnem háromszáz oldalas sportnaptár a jövő évi tömegsport eseményeket, sportáganként és időrendben sorolja fel. Tartalmazza ezenkívül valamennyi sportág országos bajnokságának, békekupa- és egyéb országos jellegű versenyének versenykiírásait. A versenykiírások után az 1956. évi első osztályú versenyeket sportáganként és ezen belül időrendben sorolja fel. A könyv nélkülözhetetlen a TSB-k, sportegyesületek, sportkörök életében. A naptár a jövő évi felkészülés alapja, valamint kiindulópontja a munka- és edzés-tervek elkészítésének.

Ez a hasznos gyakorlati zsebkönyv a növénytermelés, a növényvédelem, gépesítés, állattenyésztés és takarmányozás, az állategészségügy mindennap használatos adattárát tartalmazza. Táblázatokban, számokban, képletekben világosan, érthetően összefoglalja a mezőgazdasági dolgozók, szakemberek munkájához szükséges tudnivalókat.

A növénytermelőknek feleletet ad a növénytermelés újszólván valamennyi kérdésében: talajismeret, tápanyagfelhasználás, trágyázás, nemesített növényfajták termesztése, kapásnövények becslése, termésveszteségek mérése stb., stb.

Szemléltetően ismerteti a növények kártevőit és az ellenük való védekezés módjait.

Az állattenyésztők számára részletesen közli a takarmánynormákat, a takarmányadagok összeállítását, az állattenyésztés fejlesztéséhez szükséges törzskönyvezési ismereteket. A különféle mértékek, számtan-mértani műveletek leírásai csak fokozzák a könyv gyakorlati használhatóságát.

A könyv kertészeti, zöldségtermelési, borászati, méhészeti ismeretekre vonatkozó adatokat nem közöl. A nagy érdeklődésre való tekintettel egy új, bővített kiadás pótolhatná ezt a hiányszógot. (R. F.)

ÁLLATTENYÉSZTŐK KÉZIKÖNYVE

Mezőgazdasági Kiadó

Ez a most megjelent, úttörő jelentőségű kézikönyv alapos részletességgel foglalkozik az általános állattenyésztési alapismeretek, a szaporodásbiológia, a szarvasmarha-, ló-, sertés-, juh- és baromfitenyésztés, az állategészségügy, a tejgazdaság, az állattenyésztési üzemszervezés, a rét- és legelőgazdálkodás, a silózás, a takarmányozás legújabb elveivel, ismereteivel, módszereivel. Ezenkívül sok hasznos segítséget, gyakorlati tanácsot is tartalmaz. Ismerteti a törzsalattenyésztő állomásokat, a mezőgazdasági intézményeket, az állattenyésztési szabványokat. A könyvben lévő állattenyésztési szakszótár a gyakorlatban előforduló, főként idegen eredetű szakkifejezések rövid magyarázatát adja. A szöveget táblázatok, fényképek, ábrák teszik könnyen érthetővé és szemléltetővé.

A könyvet bibliográfia egészíti ki,

mely a magyar nyelven megjelent legfontosabb irodalmat fejezetenként csoportosítva tartalmazza.

Az „Állattenyésztők kézikönyve“ a gyakorlat, a közigazgatás és a mezőgazdasági szakoktatás szakemberei számára nélkülözhetetlen segédkönyv. (R. F.)

Kádár Géza

BEVEZETÉS A RÁDIÓTECHNIKÁJÁBA

Műszaki Könyvkiadó

Ez a mű az 1953-ban, a Közlekedési Kiadó által megjelentetett könyv változatlan utánnomása. A szerző a gyorsan elfogyott 3. kiadás előszavában azt írta, hogy a számtalan irányban szerteágazó rádiótechnikának a legnagyobb érdeklődésre számotartó területéről, — a hírközlő és szórakoztató rádióvevőtechnikáról szándékozik olyan alapfokú könyvet írni, amelynek minden sorát bárki megértheti.

A könyv szerkezeti felépítése ennek megfelelően didaktikus, fokról fokra halad a könnyebbtől a nehezebb felé és a fejezetek végén „jegyezzük meg“ cím alatt foglalja össze a legfontosabb tudnivalókat, amelyek megjegyzése a téma megértése szempontjából elengedhetetlenül szükséges.

A szerző az elektrotechnikai alapgalmak és rádióalkatrészek ismertetése után leírja az elektroakusztikus készülékeket, a hangrögzítés korszerű eljárásait, megmagyarázza a rezgőkörök, a rádióhullámok, az antenna és a rádiócső szerepét, valamint az utóbbiak és az előregyártott vevőkészülékfokozatok alkalmazását a rádióvevőkészülékek összeállításánál.

A rádióvétel alapkérdéseit tisztázza ráter a vevőkészülékek szerkezeti felépítésének és működésének ismertetésére, szemléltetően leírja a szupervevőt és segédberendezéseit, ismerteti az ellen-csatolás alkalmazását és a vevőkészülék teljesítőképességének mérőszámait. Részletesen foglalkozik a hibakeresés és a zavarelhárítás kérdéseivel, végül az adótechnika elemeinek és az adóantennák csatolásának ismertetésével fejezi be fejegetéseit.

Ez az 523 oldalas könyv, amelyet példák, bibliográfia és tárgymutató egészít ki, nemcsak a rádióamatőr, a híradástechnika kérdései iránt érdeklődő átlagos műveltségű olvasó, valamint az ifjúság érdekes és tanulságos olvasmánya, de hasznos segítséget nyújt a híradástechnikai ipar dolgozóinak is, mert hozzájárul szakismereteik növeléséhez.

(A. L.)

Magyar Elek

AZ INYESMESTER NAGY SZAKÁCSKÖNYVE

Műszaki Könyvkiadó

Magyar Elek író és szerkesztő könyvében a magyar konyhaművészet évszázados tapasztalatait gyűjtötte össze. Receptjeit, tanácsait és gasztronómiai cikkeit a 20-as években egy napilap hasábjain adta közre. E cikkek első gyűjteménye: „Az Inyesmester Szakácskönyve“ 1932-ben jelent meg, majd évről-évre megjelenő új kiadásai nemcsak hazánkban, de határainkon túl is sikert aratott. Legújabbban orosz, német és cseh nyelvű kiadás készül belőle.

Az Inyesmester Nagy Szakácskönyve az eredeti mű bővített kiadása, amely mintegy két és félezer receptet tartalmaz. Nem hivatásos szakácsok, hanem háziasszonyok, elsősorban dolgozó asszonyok számára készült és az a célja, hogy kielégítse egy részletes, a konyha-

művészet minden csínját-bínját felölelő szakácskönyv iránt jelentkező igényüket. Egyszerű ételek, ünnepi ételsorok és a diétás konyha ismertetésén kívül gyarapítja az italokra, csemegékre, befőzésre és terítésre vonatkozó ismereteinket és a dolgozó asszony szempontjait szem előtt tartva külön fejezetben foglalja össze azokat az ételeket, amelyek gyorsan készíthetők el.

A könyv ismerteti élelmiszeriparunk új készítményeit: a készételeket és a Mirelité gyártmányokat is. A szerző írása gyakran túlmegy a konyhai tanácsadás megszokott keretein. Több esetben elmondja egy-egy nevezetesebb étel keletkezésének, elterjedésének történetét és személyes élményeivel fűszerezi sorait.

A mai háziasszony jól felhasználhatja napi munkája során, vagy ünnepi alkalmakkor a könyv bőséges receptanyagát és gyakorlati tanácsait, amelyek hasznos segítséget nyújthatnak egyre fejlődő vendéglátóiparunknak is. (Á. L.)

T A R T A L O M

LÉNIN: A munkásosztály és a parasztság szövetsége (Z. E.)	177
A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai III. köt. (I. B.)	178
NYIKOLAJEVA: A kis jámbor (Gy. Á.)	178
STEFAN HEYM: Aranyváros (M. L.)	179
PALOTAI BORIS: Varázsigé (Gera György)	180
ORAVECZ PAULA: Petri Anna (Vámosi Pál)	180
VERES PÉTER: Számadás (Illés Jenő)	181
FÖLDES MIHÁLY: Az újpesti partizánok (Simándi Béla)	181
VÁLI MARI: Emlékeim Jókai Mórról (Katona Jenő)	182
JACK LINDSAY: Elárult tayasz (G. Vészli János)	182
H. FAST: Silas Timberman (T. P. I.)	183
L. INFELD: Akit az istenek szeretnek (T. Polgár István)	183
VÉCSEY ZOLTÁN: A diadalmas ember (Győri György)	184
BELJAJEV: A régi vár I—II. (Pók Lajos)	184
BAJOMI LÁZÁR ENDRE: Holnap kifutnak a hajók (Szlágyi Lilla)	185
KELEN JOLÁN: Törtetlen úton (Földes Anna)	185
RÓNASZEGI MIKLÓS: A nagy játszma (Murányi-Kovács Endre)	186
Ezt láttuk . . . (Csanádi Ákos)	186
A hollókirály és más mesék (Vihar Béla)	187
FENYŐ IVÁN: Dürer (Czobor Ágnes)	187
V. G. BELINSZKIJ: Esztétikai szemelvények (Hajdu Ferenc)	188
REJTŐ ISTVÁN: Iványi Ödön (V. B.)	188
G. KRISZTYI: Sztanyiszlavszkij munkássága az operában (Huszár Klára)	189
POGÁNY FRIGYES: Belső terek művészete (Árva László)	189
MÁRKUS LÁSZLÓ: Guyon Richard (Nagy Tibor)	190
Egységes sportnaptár . . . az 1936-os évre	190
A magyar mezőgazdaság 1956. évi zsebnaptára (R. F.)	191
Allattenyésztők kézikönyve (R. F.)	191
KADÁR GÉZA: Bevezetés a rádió technikájába (Á. L.)	191
MAGYAR ELEK: Az inyesmester nagy szakácskönyve (Á. L.)	192

Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos

A kiadásért felel: a Lapkladó Vállalat igazgatója